

הַתּוֹעֲדוֹת מְעוּלָה אֶחָד

שבעת קני המנורה, תלמידי ישיבת תומכי תמימים שבליובאוויטש
הרבניים החסידים והתמיימים:

ר' אהרן תומאראקין, ר' אליעזר דבוסקין ("ציצערסקער"), ר' מאיר גורקוב,
ר' ישראל לוין ("געווולעד"), ר' שמואל זלמנוב,
ר' חיים אליעזר קרסיק ור' יהודה חיטרייך
ע"ה ז"ל

בהתועדות מיוחדת לרוגל שמחת נישואין עצגאים יבלח"ט ביום הת Yiיסדות היישיבה

תשורה מושחת הנישואין של החתן התמיים הרב חיים ליב שי
והכללה חנה מיכלא תחיה לבית זלמנוב

הלו

ט"ז אלול ה'יתשס"ז

ידוע ומפורסם שבעת שמחות נישואין באות נשמות האבות מן העולם האמת, עד ג' דורות
למפרעה הוא בכל ישראל, ויש שבאות יותר ויותר ויישן בזה מדדיינות שונות

במקום הקדמה

1234567

בשעה חשובה וחגיגית זו, כאשר אורחינו המכובדים נענו לקריאתנו ובאו להשתתף עמו בשמחתנו, לחוג בצוותא את שמחת נישואי צאינו, בנו החתן התמים הרב חיים ליב שי ובתנו הכלה חנה מיכלא תחיה,

בשעה זו ממש משתפים בשמחתנו גם נשותו הורינו הזקנים שבולם האמת, וمبرכים את הזוג בטיב הברכות.

יושבים הם ייחדיו, חברות חברות, חסידים ואנשי מעשה שחיו בדורות שונים, אומרים 'לחיים' על כוס יין מלא, מהם דורשים ומפללים ביניהם בפירוש הפסוק "עטרת זקנים בני בניים ותפארת בניים אבותם", ומהם הלוחשים בסוד שיח על זכויות שרכשו בעלמא דין, זכויות שהורישו ברצון לדורות הבאים אחריהם, מהם זכו לראות דור ישרים מבורך, בניים ובני בניים העוסקים בתורה ומצוות בפועל ממש.

כך יושבים להם ייחדיו חסידים מדורו של רבינו הזקן, מקשייבים לסיפוריו של החסיד ר' יהודה לייב חיטריך, מנבחריו החסידים שחתמו על 'תקנות לייזני', שבערוב ימי עלה לארצו הקדושה והיה ממייסדי היישוב החב"די בחברון. בסמוך לו ישב רב נשוא פנים שתואר פניו דומה מאד לתואר פני רבינו הזקן. לשאלתנו מגלים לנו שהוא רבי מרדי פוזנר, רבה של העיר האורשא. בעת הדמיון בתואר הפנים מובן: הרי זה אחיו של רבינו הזקן! לידו ישב חסיד נוסף, סוחר עצים במקצועו ור' בנימין רבינובי שמו, מהעיר שקלוב. לפתע הוא קם ומカリ: "אין עוד מלבדו!" – ואנו מזיהים שמדובר בעצם בר' בנימין "קלעCKER", הנזכר כן על שם העיר קלעCKER בה התגורר חותנו.

בסמוך להם, קבועה מחסידי אדמוני' האמצעי והצמחי צדק. בקבוצה זו רואים אנו את החסידים ר' משה בעיר ובנו ר' שנייר זלמן פוזנר, מאירועי העיר קלימובי' המפורסמת לשם ולתהייה, ועם החסיד ר' זאב וואלף זלמנוב, הלא הוא ר' וועלע לאזאויטשער', מהעיירה לאזובי' הסמוכה. לידו ישב מחותנו,

ר' אליעזר בילינסון מליטובקה, ובסודם החסידים ר' ברוך יעקב חיטרייך, מערבי העיר סענא, ומחותנו ר' משה שערמאן, המלמד מצאשניך.

לא רחוק מהם, ממתיקים סוד קבוצה מנהמי רבותינו מההר"ש והרש"ב. כאן יושבים אב ובנו, החסידים המפורטים מהעיר קרמנצ'יג, ר' שניאור זלמן ור' נתן למשחת גוראריה. עם מסיבים החסידים ר' דוד אבא לוין מנעויל ומחותנו ר' מרדכי פוזנר, ולידם ר' אברהם בנימין אנטלאפעט, בנו ר' ישראל יצחק סבירסקי מאודסה ומחותנו ר' יהיאל מיכל יהודה לייב זלמנוב. לשיחת זו מקשייבים בעניין רב גם השוחט ובודק המפורטים ר' ישראל חאנובייך, ר' יהודה חיטרייך מסענא ובנו ר' צבי הירש מקראסנאלוקי, וכן ר' יוסף גורקוב ובנו ר' שמואל דוד מהעיר אמלין.

כל אלה שהזכירנו, ולידם דמויות נוספות של אנשי שיבת הכהנו, שמחים **בשמחת החתן והכלה הנמנים עם צאצאיהם.**

והנה הגענו לשולחן לידיו יושבים שבע דמויות מוכרות יותר.

הנושא עליו הם משוחחים, מעלטו של יום – ט"ו אלול – קשרו אליהם במיוחד. כאן יושבים הרבנים החסידים: ר' אהרן תומארקין, ר' אליעזר דבוסקין ("ציצערסקער"), ר' מאיר גורקוב, ר' ישראל לוין ("געווולער"), ר' שמואל זלמנוב, ר' חיים אליעזר קרסיק ור' יהודה חיטרייך. המכנה המשותף לשבעת קני המנורה הללו, מלבד העובדה שהם הוורים זקנים של החתן והכלה, היא העובדה שכולם זכו ונתקבלו ללימוד בשבת תחכמוני, ישיבת תומכי תמימים ליבאוויטש, שהיום מלאו 110 שנים- לייסודה (תרנ"ז-תשס"ז).

שבעה 'תמים', במלוא מובן המילה, זכו להיות מהshoreה הראשונה של חילוי בית דוד, בתקופת נשיאותו של הרב הרש"ב.

התקרבנו אל המתועדים, ואת אשר דימינו לשם מפיהם, תמצאו בהמשך ...

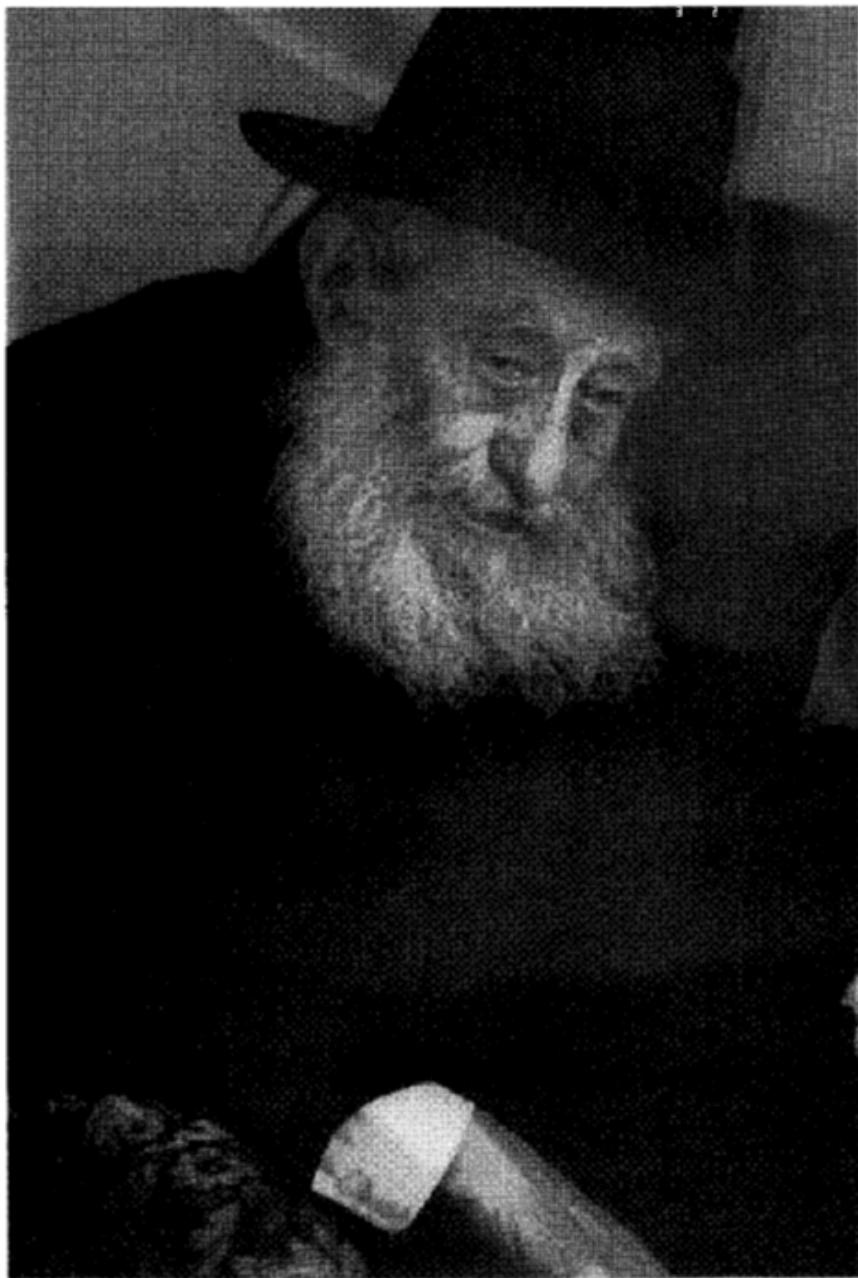
123456789

זקני החבורה דוחקים ב"צעיר" שביהם, שדווקא הוא יפתח בדברי ברכה לחתן ולכללה.

הרב ישראל לוין ("געולער"): ר' יודל, תאמר 'לחיים', ובשם כולנו הענק ברכה לבבית לחתן ולכללה.

הרבי חיים אליעזר קרסיק: רק אתה, ר' יודל, החתן והכלה מכירים וזוכרים. על כל השאר הם רק שמעו בסיפורים, וגם זאת, על פי רוב, סיפורים שאתה, שה' בירך אותך בכישرون סיפורני נפלא, סיפרת ופרסמת.

123456789

הצעיר שבחברה, הרב יהודה חיטריה, בחצי שנה לאחר פטירתו בגיל 106

הרב מאיר גורקוב: אכן, מתאים הדבר שהצעיר שבינו, ושהוא גם תושב די חדש כאן, במחיצת החסידים שבגון-עדן, יפתח ויאמר את דברו. אני הגעת לכאן כבר לפני 32 שנה, וכל השאר הגיעו כבר הרבה לפני. אתה, ר' יודל, הגעת לך רק לפני שנה וחצי – ניש שבט תשס"ו – לאחר אריכות ימים ושנים טובות, בגיל 106.נו, ר' יודל, פתח פיך ויארו דבריך.

הרב יהודה חייטרייך:נו, יהי כדבריכם, לכבוד החתן והכלה.

לחיים, לחיים. דער אויבערשטער זאל זיי העלפֿן אָז דורך זיי זאל זיך אויספֿרַן די כוונה האמיתית. ושתהיה החתונה במזל טוב ויזכו לחיים מאושרים בגשמיות ורוחניות, וככלנו נזכה לרוחות מהם רוב נחת ועונג אמיתי.

פתחתי בברכה לפֿי בקשתי יידי, הגם שהנני הצעיר שבחברה, לא רק לפי שנותי, אלא גם מבחינת התקופה בה למדתי בליובאוויטש. כאשר אני הגעת לישיבה, לפני כמעט 96 שנים – התאריך המדויק בו דרכו רגלי על אדמת ליובאוויטש: צהרי יום חמישי כ"ט תשרי שנת תרע"ד – כבר היותם כולכם נשואים ובעלי משפחות.

זכר אני שבימי חורפי, ישבתי עם חברי ודיברנו בינינו, מה הביאנו הלום לליובאוויטש. היו מתנו שאבותיהם, זקניהם ואביו אבות זקניהם היו חסידי חב"ד, ומובן שזו הסיבה שנשלחו אף הם ללימוד בישיבה חב"דית, וזוו הייתה בליובאוויטש. היו גם אלה שלמדו קודם בישיבות אחרות, הנקראות "עולם שע ישיבות", ואלו אמרו על עצמן ש"روح הביאם לליובאוויטש", כמובן, שאין הם יודעים את הסיבה זהה, על מה ולמה, כי אם שמסבב הסיבות ועילת העילות נתן לבם לבא ולהסתופף בצל אילנה דחוי, לטועם טעם עז החיים בלימוד דברי אלקים חיים, ולקבל הדרכה בדרכי החסידות.

colsנו, או לפחות רובנו, משתייכים לקבוצה הראשונה, אלו שקיבלו בירושה את הקשר שלהם עם ליובאוויטש, ובזכות זה הגיעו לתומכי תמימים. ובוודאי שככלנו מסכימים ושמחים להעיר לכך ירושה זו לצאצאיינו אחרים, ועם החתן והכלה שייחו, שעתה הוא זמן חתונתם, ביום ט"ו אלול, יום התיסיסות היישיבה.

היות ו"חתנו לבנו", והחתן מחויב בכבוד חמיו, لكن אבקש בזה את חמיו, החסיד התמים הרב אהרן תומארקין – שהיה הראשון תלמידי תומכי תמימים כאשר נתיססה – לפתח ולדבר בעניינו של יום ט"ו אלול.

ועוד גם זאת, כיון שבשמחות חתונה אלו נמצאים, אזכור שנייה, תשס"ז, מלאו מאה שנה לנשואי חמץ הרב, עם חמוטי הרבנית רחל, בת החסיד המפורסם ר' ישראל חאנובייך, שוחט ובודק.

אוצר החכמה
חמצי שימש כרב בערים באבינייך, שווינציאן, חוטימסק, וחרקוב – זוכה והזכר לשבח במכתב הרבי הריי"צ משנת תרפ"א:

וכאשר לאייתי במוחש בעבודתי שנים רבות תל' בהמוסד הקדוש ישיבת תל"ת, והייתי אחד העובדים במו, וזכה עלי עבודתי יבוא האור כי טוב, ותל' בכל מקום ומקום שנמצא תלמיד ומחונך הישיבה הקדושה, אורחות חי היעיר ההיא הנה תל' גם עתה בזוק העתים האלו, אשר ערפלី חשק עיטה דאס כל איש ליל, ובכ"ז אווד נוגה יופיע במושבי תלמידינו התמים לפיער, יעוזם לך. ולמופת יהיו אחינו ותלמידינו... הרוב ר' אהרן שי תומארכין בחארקאו אשר לרגלו... האיר חדוקאו ופניהם אחרית הייתה לה בח"י הרוחני, בכל הבית כניסה לומדים שיעורים תל' ובש"ק חוזדים דא"ח.

כבר למעלה משבעים שנה שהוא כאן, במדור חסידי חב"ד שבגו עדן, מאז נפטר מן העולם בשנת תרצ"ז, אי' דחול המועד סוכות.

אוצר החכמה
הרבי אהרן תומארכין: לחיים, לחיים. מזל-טוב חתן, מזל-טוב כלה.
אפתח בדבר-מלכות, בקריאת פתגס היומי מילוח היום יום – לוח אוור זרוע לחסידי חב"ד – ליום זה, ט"ו אלול:

התיסדות ישיבת "תומכי תמים": יום א טו אלול תרנ"ג.

התחלת הלימוד בנגלה ודא"ח: יום ד ח"י אלול תרנ"ג.

בליל שמחת-תורה תרנ"ט אחרי ההקפות הכריז אמאלו"ד [כך כותב הרב הבן, הריי"צ, והכוונה לרביינו נשמו-עדן]: **הישיבה שמה "תומכי תמים", ותלמידים הלומדים ומתנהגים ברוחה שמה "תמים".**

עד כאן דברי הרב.

כידוע, התיסדות תומכי תמים קשורה הייתה אף היא לחתונה, הרי היה חתונתו של הרב הבן, הריי"צ, שנערכה ביום שישי י"ג אלול תרנ"ג.

אוצר החכמה

אלה ים | 1234567 | זהירות 1234567

אוצר החכמה | אוצר החכמה | זהירות 1234567 | 1234567

הרב אהרן תומארקין

תשורה משמחת נישואין – משפחות הלו' / זלמנוב

אוצר החכמה

בתקופה ההיא נהגו לערוֹך חתונות דוקא ביום שישי, ואף חתונות רבינו נשמרו-עדן, ביום יי' א אלול תרל"ה, נערכה ביום שישי, כי מסורת הייתה בבית הרב שאות החתונות ערכו ביום שישי. ואין כאן מקום להאריך בזה.

רב אליעזר זבוסקין ("ציצערסקער"): הקשר של התיסודות היישיבה, לחתונות הרביה הבן, הריני'ץ, נובע וקשרו בכמה פרטיים. הדבר בא לידי ביטוי בכך שבשנת תרע"ח דפס ברוסטוב "מכtab-חווזר" אל תלמידי היישיבה – כאשר נוסח המכתב הוגה על-ידי רבינו נשמו-עדן, מייסד היישיבה – ונכתב שם בזו הלשון:

עשרים שנה עבר תיל מעת שנasad המוסד הקדוש ישיבת "תומכי תמיימים" יצע'ו, בשנת תרע"ז בשלשה עשר לוחמים הוא אלול.

אזרחים 1234567

ביה

פָּנַחַד - חִוּבָּן
בְּסֵלֶל - גָּתָּה - רַוְּפָצָב - דָּרָן.

אל חניכי והמוסד הקדוש ישיבת תומכי - תמיימים יצע'ו.

בבל טקוט שם. ברכת אלקם השם.

לישלם אין קין, ולברכה אין סוף.

בשלותם שנה עבר תיל מעת שנasad המוסד הקדוש ישיבת תומכי - תמיימים יצע'ו, בשנת תרע"ז בשלשה פ"ר לוחמים הוא אלול.

במשך דהה, בהסוד כלין, העמיד הפסוד היה תלמידים רבים. כן ירבי – כותם יתר ומחמת פנה בפה ישראל. ה' גליהם היוו. וזה יעיר אב הלחמים, בודה ובצחד. להעמד תלמידים מוצלח תלה ויראת ד' ל'ם תפארת ולהילך פריך בעט הקדש.

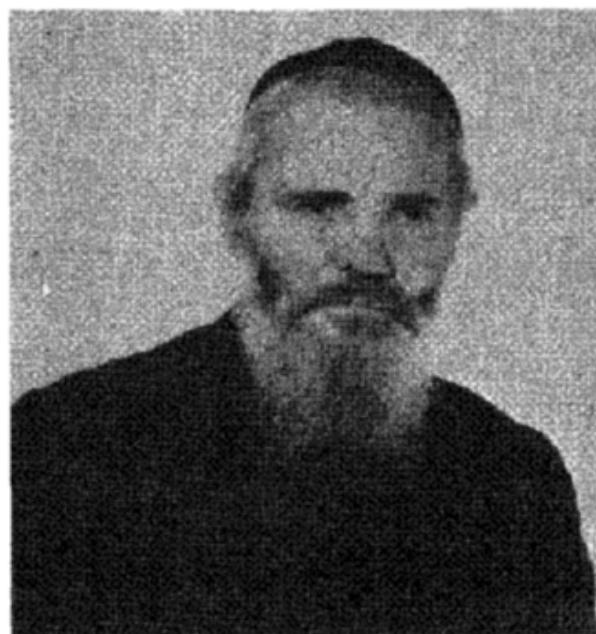
אות' פ"סורי המוסד הקדוש ויהדותו דהה. ליראת לרבי התלמידים בבל מדרשת לר'ם. בירוחם יונסתייט זה אסר הbia רזעלאה האמות לחרם קין רזוליה. ולפרדי' ולזרחוב רגניות דרכ' רחה וישראל בטל. לבן תלמיד בפי תשוקין ובצורונין. להבטחה אל ארחת ומפלצת.

אוצר החכמה

שלוש שנים אחר-כך, בשנת תרפ"א, כתב הרביה הבן – הריני'ץ – מכתב אל מנהלי סניף היישיבה שבעיר וווארשה שבפולין, ובמכתב ההוראה הבא:

כל עניין המוסד יוכתבו על נייר פירמע נקוב בשם צה: מערכת / תומכי תמיימים – ליובאוויטש / בווארשה / אשר יסד הו' ל'ק אדמונ'ג הויה"ק / צוקוללה"ה גבל'ם זיל"ע י"ג אלול תרע"ז.

רואים מכאן שלמרות שבפועל נקבע התאריך ט"ו אלול כיום התיסודות, הרי יהיה לו גם קשר גלוי ליג' אלול. יום החתונה.

הרבי מאיר גורקוב

אנו נא

אלאור הוחכמתה

הרבי מאיר גורקוב: זוכר אני שבשנת עת'יר – חמיש שנים אחרי שכבר נישأتي נדפסה בוילנא חוברת בשם 'הודעה מפורטת' על ענייני תומכי תמימים. את החוברת הזאת כתב הרב החסיד המפורסם ר' משה רוזנבלום, שהיה כתבה רבא. ובחוברת הזאת נכתב:

בשנת תרע"ז בחמשה עשר לחדר חדש ליובאוויטש אשד בפלק מהאילוב, נוסד על ידי ל"ק אדמורי הרב ל' שלום דובער שניאורסאהן שליט"א מוסד תומכי תמימים.

בשנת תרע"ז בחמשה עשר לחדר חדש אלול
בעיר ליובאוויטש
אשר בפלק מהאילוב,
נוסד על ידי ב"ק אדמורי
רובי ר' שלום דובער שניאורסאהן שליטא
מוסד תומכי תמימים,
אשר בכלל בכדי ידע הוא ברוב עיר ארץ
לטב ולתולג, אשר חיל, חולך ומזרב ומחפתו
עד אשר כחומר היה, מכל והוא בקרבת נמל
מאות תלמידים, ה' עליהם זה.

—
—
—

הודעה מפורטת

מכל ענייני קבוצת התלמידים הלומדים

בשפה על ידי ב"ק

איסטר ודרשב. שטיאורסאהן שליטא

בעיר ליובאוויטש

תקראת ס"ס:

מוסד תומכי תמימים.

וילנא עת"ז.

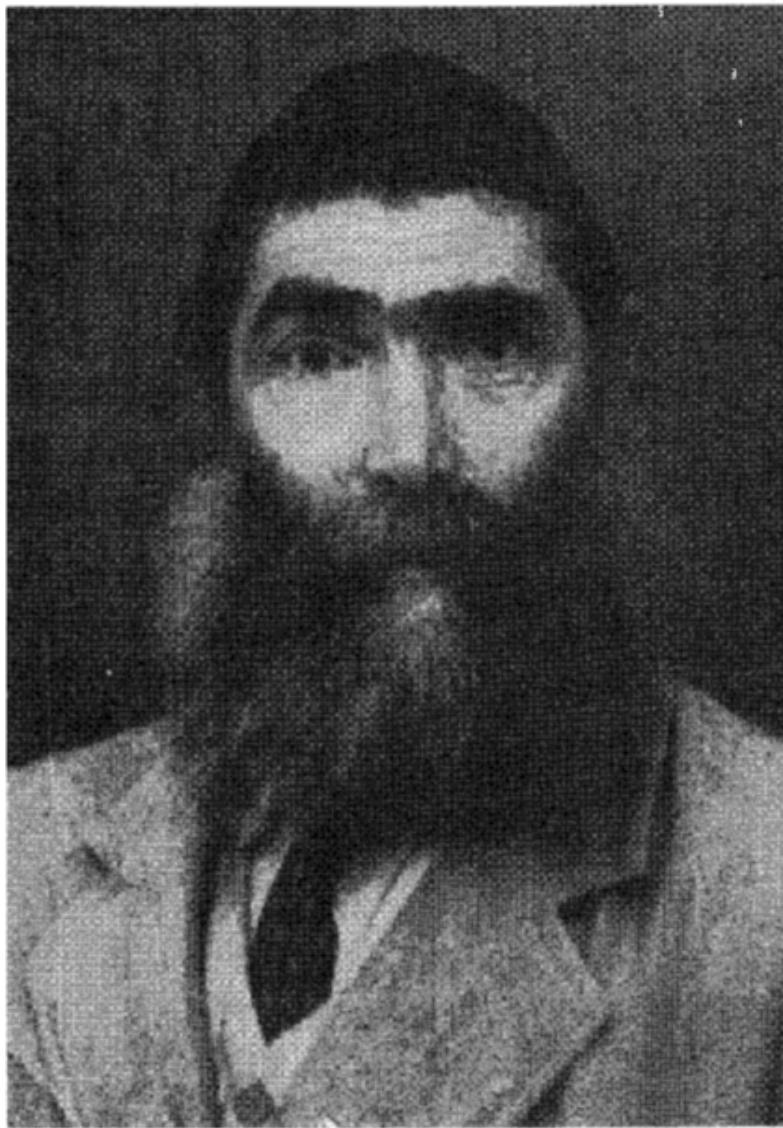
הרבי שמואל זלמנוב: כאשר נדפסה החוברת שהזכיר ידידי ר' מאיר, אני למדתי עדין בליובאוויטש. החוברת הייתה מיועדת לקהל הרחב ואנחנו, התמימים, לא נזקקנו לידעות על תומכי תמימים מהחוברת זו. אבל את המכתב מתרע"ח, שהזכיר ידידי ר' לייזער ציצערסקער, אני זוכר טוב. הייתה הוא-אמינה לפרש את האמור בו על התנישות היישיבה "בשלשה עשר לרחמים הוא אלול", כמשמעות רק על החודש, אלול, בו מאירייםCID וידוע ייג מדות הרחמים. אבל המכתב מתרפ"א מוכיח שאכן הכוונה ליום הפרט**ייחודש, ייג אלול.**

אלה"ה 1234567

אלה"ה 1234567

אלאחר חתימתו

אלאחר חתימתו

הרבי שמואל זלמנוב

ACHI הבכור, הרב התמימים החסיד ר' שרגא פייוויש זלמנוב היה ממנהל היישיבה בווארשה, שלווה הופנה ההוראה להדפיס בראש ניירות המכתבים את הכתובת האמוראה. אבל אף פעם לא הזדמן לראות מכתב שנכתב על נייר המכתבים זהה, שמזכיר בו התאריך ייג אלול.

הרב אהרון תומארקין: על שקרה ביום ט"ו אלול, וכעבור יומיים, ביום י"ז אלול, סיפר הרב הבן – הריני"ץ – באחד ממכתביו (משנת תרכ"ה):

ביום ההוא – ט"ו אלול – שהיה يوم סעודת החופה דחתונתנו, בשעה השניה צהרים קרא הود כ"ק אאמו"ר הרה"ק ועידה אשר בה השתתפו חמישים איש מבחורי הדרנים הזקנים והגביריים דאן"ש שהיו באותו עמד . . פתח הוועידה בהודעה כללית אשר החליט בדעתו הקדושה ליסד ישיבה מבחודים יודעי תורה אשר יתעסקו בלמוד החסידות. מאמר הפתיחה אשר הויל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק לאמר אז כתוב הוא אכן בorschimothi d'shena ha'ya.

בewise אתו מכתב מספר הרב הבן :

ביום השלישי ט"ב אלול בחור הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק בשמונה תלמידים הראשונים, ומסדר אותם על יד החסיד הנודע ר' שמואל גראונט נ"ע אסתומאן מעיר זUMBIN – פלק מינסק – אשר למד עמהם דא"ח עפ"י הסדר אשר סייד הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק. אחרי המועדים נסעו התלמידים עם מודם הרש"ג לעיר זUMBIN, וישבו שם משך שנה תקופה, ובמשך השנה נתוספו עוד כעשרה תלמידים...

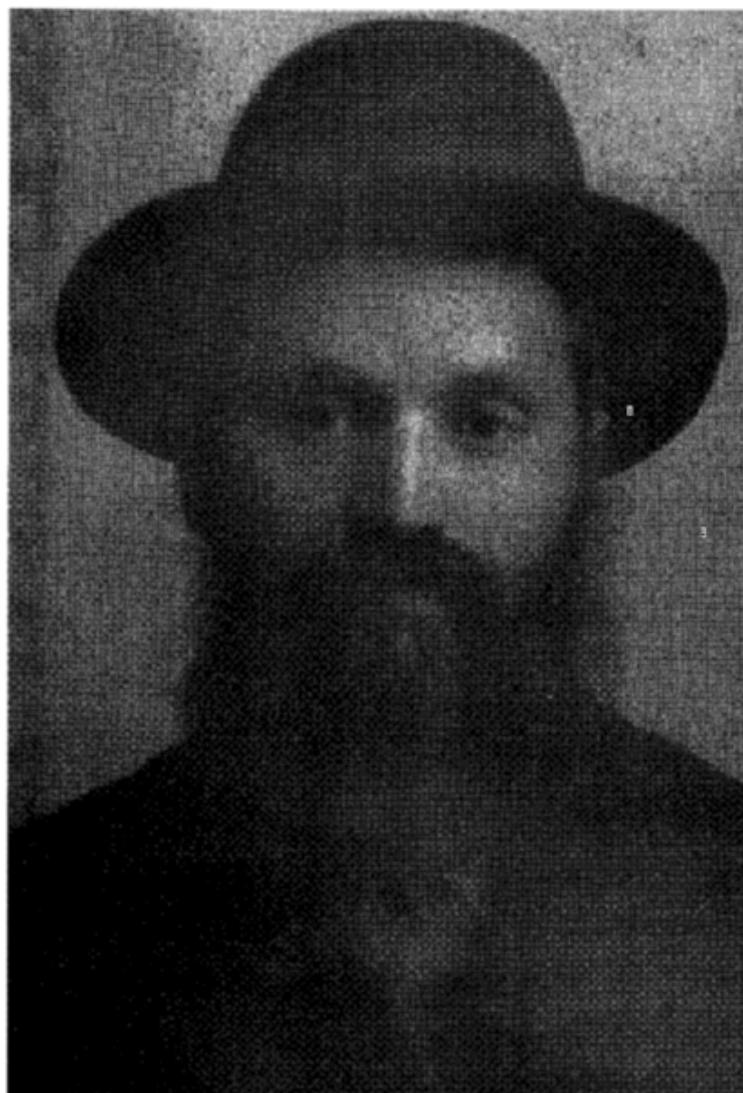
הרב מאיר גורקוב: בשנת תש"א אמר הרב הריני"ץ באחת משיחות הקודש (הדברים נדפסו בשנת תשכ"ד, בספר השיחות, אותו רأיתי כשהייתי בלונדון):

ח"י אלול תדר"ז אי געווין די זדיחה פון דעת ישיבה תומכי תמיימים זוּהן אין עיר אבותינו לבותינו הקדושים לייבאוויטש.

בשיחת זו גם מסופר שבח"י אלול תרנ"ז הכריז הרב נשמתו-עדן ברבים :

היינט, ח"י אלול . . ביום הקדוש אי בעזוי וברכת הוד כ"ק אבותינו לבותינו הקדושים בין איך מייסד א ישיבה...

הרב שמואל זלמנוב: הנאמר בילוח היום יוס' – שנדפס לשנת תש"ג – לגבי הначלת הלימודים בח"י אלול תרנ"ז, התפרש כבר בשנת תש"ב, באחד מגליונות הקריאה והקדושא' שהדפיס הרב הבן, הריני"ץ. באותו גליוון גם מסופר שח"י אלול הוא היום בו הכריז הרב נשמתו-עדן על יסוד הישיבה.

אוצר החכמים

אוצר החכמים

אוצר החכמים

אוצר החכמים

אוצר החכמים

רב חיים אליעזר קרסיק

הרב חיים אליעזר קרסיק: כן הדבר, והרביה הרינייך אף סייר באוותה הזדמנות,

בשנת תש"ב:

בחסד הש"ת האך איך, אז איך וועל איך פאדעפנטיליכען א טיל פון
מיינע פאָדעכֿיַּעַנְגַּעַן . . . בהנווע צו דער حتיסודות און הנגעה פון
ישיבת תומכי תמיימים בכלל און די נאומי קדש פון הווע כ"ק אאמול"ר
הרה"ק זצוקלה"ה נבל"ם זי"ע ביום הראשון ט"ז אלול, דער יומ
התיסודות פון ישיבת תומכי תמיימים און ביום הרביעי ח"י אלול, דער
יום ההתחלה בנגלה ובדא"ח . . . פאר מיינע אויגען שטעהט דער מהזה
קדוש פון דער כנסי הקדשה ביי דער פתיחה . . אין מיינע אויעדרען
קלינגען די הייליגע ווערטעד, וואס דער פאטער האט געזאגט . . היינט
אייז ח"י אלול . . מיט דער התחלת אין דער ישיבה, וואס לעת עתה האב
איך נאך ניט קיין נאמען ווי אנטזודופען זי, צינד איך אן דעם נר תמייד . .

רב ישראל לויין ("גַּעֲוָלָעֵר"): בשנת תש"ח העתיק הרבי הריני'ץ – באחד ממכתבו – חלק מיומנו, בו רשם את שיחת רבנו נשמהו-עדן בח"י אלול תרנ"ז, ושם נמצא שבין היתר אמר רביינו:

ועתה הנה בהולאת הוד כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים, הנה מייסד
שivet תומכי תמימים...

במכتب אחר מאotta שנה – תש"ח – מזכיר הרבי הריני'ץ גם את התאריך י"ז אלול. הרבי הבן היה כידוע המנהל-פועל של הישיבה, וכן הוא כותב:

אנכי העומד בראש הנהלת הישיבה הק' תומכי תמימים מתחלה יומ
הוסדה, ב"ז לחודש אלול תרנ"ז בלינובאואויטש.

רב יהודה חיטריך

רב יהודה חיטריך: כמו כן ייג אלול, וגם ייז אלול, כמו ט"ו וח"י אלול, היו שלבים בהתישׁדות הישׁיבה. הכל היה ביום שבעת המשתה לחתונת הרבי הבן. גם ט"ז אלול קשור לכך. לפני עשרים שנה נדפסה רשימה בשם 'דברי ימי התמימים', אותה כתב ר' משה רוזנבלום בערך בשנת עתיר. ברשימה הזאת מסופר:

"יהי בשנת התדרנ"ז, בחמשה עשר לחידש הששי הוא חדש אלול, ביום הראשון לסדר "יקימן ד' לו לעם קדוש", הזמן כ"ק אדמור' שליט"א וקרא אספת חכמים יחידי סגולה מרבי ונגידיו, וביניהם, ישבו ערי מפורטים, בעלי תבונה וידע מגברי עמו ונגידיו, וביניהם, ישבו ערי התהום היודעים ומכלים את חייהם ברוחני ובחומרי, ולפני היוראים ה הם הציעו בלבת אש עצורה בכל מלאה ומלה דבר חפציו הקדושים:

"לבונן וליסד ישיבה נכבדה بعد צעדי אחינו, תחת השגחה טוביה ומועילה – בעודתו יתברך – שייהי כל عملם בתורה ועובדת ד', ערכיהם כולם ינתנו להם במלוי, למען לא יהיה להם כל מפריע בעבודתם, יהיו מוחם ולבם מסורים כליל ללימודם ועובדתם".

ובהמשך מסופר שם, שגם לאחר מכן, ביום שני ט"ז אלול, נשא הרב הרש"ב נאום ארון, ודיבר בו בנוגע יסוד הישיבה:

בהתוות אז חתונת בן כ"ק אדמ"ר שליט"א, כמובן היו הרבה קרואי החתונה ממאות עיירות, וכולם ידעו אשר מטעם כ"ק אדמ"ר נקראו הנכבדים המנזכרים למועצה אשר ארכה שעوت רבות, והיו כולם צמאים לדעת מה זה ועל מה זה. ונמצאת הקרואים ממוקם האספהקידמו האורחיהם את פניהם בדרישה להגיד להם פשר דבר האספה...

מן משתה הנישואים אשר אריך עד אור הבוקר התאחרה הישיבה ביום השני, ולא התחדשה עד השעה הרבעית אחר הצהרים.

כשהתחדשה הישיבה, פנה נשיא המועצה כבוד קדושת אדמ"ר שליט"א אל החברים לאמր: "היש בכם איש אשר יוסיף להגיד מאומה בדבר הצעה, בידור העניין מכל צדדיו דורש לבתי קמע בזמן ובהרצאות".

ואם כי בהישיבה היה השתתפו עוד קרואים נוספים, בכל זאת לא נמצא איש אשר יגיד דבר מה, והתשובה על שאלת הנשיא הייתה שתיקה ארוכה, ואישׁ או פנה כ"ק אדמ"ר שליט"א אל חברי הוועידה בנאום ארוך ...

רב אליהו דבוסקין ("ציצערסקער"): בנאום הרהור דיבר הרב על הצורך להחזיק את תלמידי הישיבה בכבוד, ודיבר בגנות הנוהג שהיה עד אז – של "אכילת ימים". וכך אמר הרב:

וארוחתם ניתנת להם באופן מבאיש ומחפי, ארוחת ימים, בכל יום אדונים שונים ידים שונות המושיותם להם את מזונם באופן משפיר,عدلם מאד, גם זה הוא יסוד מריעיל מאד את חייו המוסריים של העיר, ונורם לו גועל נפש ומשטמה עזה לחיו הווים... עליינו להמציא להם את מאכלם ומשקיהם בכבוד ובחכמת ערך אישיותם.

הרב ישראל לויין ("געוולער"): בזמןיו היו שואלים: אם בח"י אלול התחילה הלימודים, מה התחיל בט"ו אלול? והוא משבים על כך בHALCA: ביום זה נפתח מטבח הישיבה...

לאור הדברים שנאמרו בעת יסוד הישיבה מסתבר שהיא עניין גדול באופן בו فعل מטבח הישיבה. הרב נשמתו-עדן הסביר פעם מדוע חשוב שהישיבה תנתן לתלמיד את כל המctrיך, אכילה, שתיה, לינה, הלבשה, וגם שאר ההצלחות הקטנות: ידועשמי שלוקח צרייך גם לתת. כשהבחור מקבל מatanו הכל, במילא הוא גם יתן לנו הכל.

אנו יזערכו כבָּנְגֶּד וּמִסְגֵּר. אֲזַעֲרֵתְּךָ עַבְּדָנֶה. הַכְּתָאוּתְּךָ חַנְפָּנָה. יְגַעֲרֵתְּךָ בְּגַעֲרֵתְּךָ הַקְּדָמָה. הַיְמָנָה אֲזַעֲרֵתְּךָ. בְּלֹן כְּלָבַעַתְּךָ

ט"ז עזרא גאנץ בעריכת הרב הראשי ר' זאב דבובנר

הַדְּבָרָה הַיְמָנָה הַקְּדָמָה. מִלְּאָלָלָה מִלְּלָה. אֲזַעֲרֵתְּךָ הַכְּתָאוּתְּךָ אֲזַעֲרֵתְּךָ. מִלְּאָלָלָה מִלְּלָה. בְּלֹן כְּלָבַעַתְּךָ

אֲלֹא מִזְמָרַתְּךָ וְאֲלֹא מִצְמָאַתְּךָ. אֲזַעֲרֵתְּךָ כְּבָנְגֶּד עַבְּדָנֶה. כְּבָנְגֶּד עַבְּדָנֶה. וְעַלְוַתְּךָ הַעֲלָתָה וְעַקְוָתְּךָ הַעֲקָוָתָה הַזְּבָדָה. כְּבָנְגֶּד עַבְּדָנֶה. וְעַלְוַתְּךָ הַעֲלָתָה וְעַקְוָתְּךָ הַעֲקָוָתָה הַזְּבָדָה.

וְעַלְוַתְּךָ הַעֲלָתָה וְעַקְוָתְּךָ הַעֲקָוָתָה הַזְּבָדָה. וְעַלְוַתְּךָ הַעֲלָתָה וְעַקְוָתְּךָ הַעֲקָוָתָה הַזְּבָדָה.

א.ג.ו. ח"י גאנץ גאנץ

פריוון נפש עבור תומכי תמימים

שכתב הרב הראשי ב' לקרוא על ציון אבי הראי' מהר"ש, קי"ץ תרס"ו

הרב אהרון תומארקין: ר' ישראל יידי, האם יודע אתה כי בתקופה הראשונה להתייסדות הישיבה הייתה המטבח בביתה של הרבנית רבקה, אשת אדמו"ר מהר"ש ואמו של רבינו:

מסופר שכאשר רבינו נשמתו-עדן הקים את הישיבה, הוא לא רצה לקבל כסף מהיעולם, כדי שלא יתעורר לו בניהול הישיבה – "מען זאל אים קיין דעתות ניט זאגן". כМОבן שרצונו זה כרוך היה בדאגה מיוחדת עבור התומכים, אז אמרה לו אמו, הרבנית רבקה: וואס בייסטו זיך מצטער, וואס מיר וועלן עסן – וועלן זיין אויך עסן.

הרב ישראל נעלעדר

הרב ישראל לוין ("נעולעדר"): כן, שמעתי על כך. אך בזמני – ואני הגעתתי לליובאוויטש בשנים הראשונות להתייסדות – כבר היה לישיבה מטבח עצמאי, ואת המטבח הזה אינני יכול לשוכח ממשום מעשה שהיה...
כידעו לכולם, בתומכי תמיימים הונาง סדר קפדי. כתוצאה מסדר זה קרה פעם, ומחמת איזה מעשה קונדס שעשייתי, נקנסתי שלא אוכל להיכנס לאכול במטבח הישיבה במשך שבועיים.

היה זה קנס כבד מאד עבורי. היו אמנים בני עשירים שהממון היה מצוי בכיסים, ויכלו לקנות לעצם מזון כל אימת שביקשו, אך אני לא נמניתי עמם והפרוטה לא הייתה מצוייה בכיסי.

באונה תקופה היה נהוג שתלמיד שנזקק – לצורכי חיזוק בריאותו – לתפריט משופר, או תלמיד שהיה איסטניס מלידה, היה אוכל על חשבון הישיבה בבתי כמנה מתושבי העיירה ליובאוויטש. היו כמה תלמידים כאלה, אך לא הרבה. אחת לחודש היו אוטם בעלי-בתים מגישים להנהלת הישיבה את חשבון הכלכלת של התלמיד הסועוד אצלם.

בלית ברירה, וכשהרعب החל להציק... ניגשתי אל אחד הבעלי-ה בתים הללו והודיעתי לו בפשטות: נשלחתי לאכול אצלך במשך שבועיים...
אותו אחד לא ביקש ממני אישור בכתב, שהרי **ל'תמים' מתומכי תמים** יש
אמנות!

זאת החיתי את נפשי ויכלתי לעסוק בלימודים ובעבודת התפילה, שזה באמת מה שנדרש מ'תמים'. עברו שבועיים, תום מועד הקנס, וחזרתי לסדר הרגיל בישיבה, כשהאני חזר ומשתמש בשירותי מטבח הישיבה.

אבל הסיפור לא תם... בסוף אותו החודש הגיעו יהודי, הבעל-בית אצל אכלתי, את החשבון למנהל החשבונות, ר' אליעזר קפלן – אף הוא חניך הישיבה, ליד בוברויסק, שאחֶבּ שנייה עבד במשרד הישיבה וכונה בשל כך "לייעזר דער קאנטארטשיך". ובכן, ר' אליעזר שילם לו את החשבון, אך גם סיפר על כך למנהל פועל של הישיבה, הרב היריבי היריבי"ץ.

או קרא לי הרב הבן, היריבי"ץ, ובסבר פנים חמורות שאלני באיזו רשות עשית מה שעשית.

היתה לי סיבה טובה לחושש שהמעשה שעשית יגרום שחילתה אגורש לצמיתות מהישיבה, ולכן השבתי: יש לי "תירוץ" עם "איבעת אמא".

ה"תירוץ" הוא, שעשית זאתאמין ללא רשות, אך לטובת הישיבה. עשית חשבון שם לא אוכל שבועיים, לא אוכל להחזיק מעמד ואמות – וזה הוצאות שיהיו לישיבה, בקניית התכרייכים, סידור הלוויה והקבורה, יעלו יותר...

דבריי, שנאמרו בדוק של חיוך, גרמו ליריבי"ץ לחיך חיוך רחב.

כשראיתי זאת הרשיתי לעצמי להמשיך ולהוסיף את ה"איבעת אמא":

מכון, חטאתי עויתי פשעתי, נהגתי שלא כהונן וראוי אני לעונש. אך רק אני רואה לעונש, ולא אף אחד אחר. לפיכך רוצה אני להזכיר, שבאם יפסוק כבodo שעלי להיות מגורש מתומכי תמים, יהיה זה עונש חמור לא רק לי, אלא גם גם לילדיו, נכדי וניני, עד סוף כל הדורות!

ברוך היא שנטקלה טענתי זו, ולא רק שהרב הבן השיבני על כדי כבראשונה, אלא שזכה לי צאצאיים תמים, והנני זוכה היום להכנס לחופה את נינטי עם תלמידי מתומכי תמים.

אוח"ה 1234567

אוח"ה 1234567

אוצר החכמה

אוצר החכמה

רב חיים אליעזר קרסיק

אוצר החכמה

אוצר החכמה

רב חיים אליעזר קרסיק: בכלל, המעורבות של הרב היל – הריני"ץ – בכל פרטי הישיבה, הייתה לשם דבר. מלבד המבחן שבו צריכים התלמידים לעבור בעת שנטקלו, אצל המגידי שיעורים, היה גם הרב היל מabit בעין בוחנת על כל תלמיד בטרם נתקבל. מי שלדעת הבוחנים היה ראוי להתקבל, כאמור, כאמור, אחורי שחוץ מהבחינה בليمודיו היו משליכים עליון במשך כמה ימים בהסתדר, כדי לראות את סדר הנגתו ולבדק האם לדעתם יש תקווה לעשות ממנה "כלי מוכשר" לקבלת אור התורה בדרך ליבאוויטש, הנה אז, אותו תלמיד שעבר בהצלחה את כל הבדיקות הגלויות והסמיות, היה מקבל פתקא עמה היה נכנס אל המנהל-פועל, הרב היל.

התלמיד שנפל בגורלו לקבל פתקא כזו היה כבר מלא תקוה שיתקבל, אבל לאידך גיסא, היה מלא אימה ופחד להכנס לחדרו של הרב היל, לעמוד מול עיניו החודרות, חודרות ממש לחדרי בטן, ולהבחן עצמו. אבל מה גדולה הייתה שמחת התלמיד בצאתו בשלום מן הקודש. אין לשער ואין לתאר.

בחורף של שנת עת"ר, חצי שנה לפני בואי ליבאוויטש, ארעה הסיפור הידוע שהרב היל רשב' התערב, שלא כרגע, כדי להכנס למומci תמיימים ליד בן 12 מהעיר זימבון, וזאת למורת שהנהלה החליטה כי ילדים שלפי מדרגתם מתאימים רק

להתחלת לימוד הגمرا, לא יקובלו באותו זמן. אותוILD, שרגא פייויש שמו, בכה לפניו הרב הראב' "יתום א_ncי, וחפש להיות יהודי כשר. והשגת לי ימים [כלומר, השיג לעצמו אפשרות להתכלל ימים – "טעג" – אצל בעלי-בתים בליבאוויטש], ומה עשה, רחמו עליו". אז הורה הרב נשמתו-עדן: "כאשר קרהarti שלא בדרך הרגיל היע רצוני שיקבלו אותו".

פתח שבתב הרב הראב' לבנו, הרב הראב' צ, ובו מביע רצונו שהנהלה תקבל תלמיד לישיבה

באן רואים אנו עד כמה היה העניין יקר אצל הרב הראב' צ, עד שלמרות ההוראה "לשרוף העטיל הזה", השאירו אצל למשמרת – כאשר מעבר לדף הוא כותב לעצמו לזכורת את "פרשת העניין"

יכול אני להעיד כי בקץ של שנות עת'יר באו להתקבל בישיבה לערך 150 תלמידים, ולאחר ניפוי אחר ניפוי נתקבלו לערך רק 40 תלמידים, והיתר הוכרכו לנסוע הביתה או לישיבות אחרות. עד היום ניצב לניגע עני מחזאה הבכירות והיללות מאליהם התלמידים שלא נתקבלו, ומайдך גיסא, השמחה של התלמידים שנתקבלו.

^{לאחר הרבה} אמרו בליובאוויטש שסדר זה של בחינות מחוייב המציאות הוא, ממשם שבליובאוויטש האט מען פיניינט געהאט א נאר...

הזכרנו מוקדם את המטבח, וברצוני לספר מעט על הסדר שהיה בו:

מאחר וכל הדברים שנעשו בליובאוויטש היו אך ורק לשם שמים, וגם האוכל שננתנו לבני הישיבה היה גם כן לשם שמים, היינו, כדי שייהיה לתלמידים כת לעבוד את ה' בתורה ובתפילה, ואם כן, ברור הדבר שהאוכל שנייתן על ידי הנהלה – ובפרט שככל דבר נעשה בהוראת הנשיא, הרב נשמתו-עדון, ובחשגחת בנו, הרב ריי"ץ – הכל היה בסדר מסודר, ככלומר, שמה שננתנו היה הכרחי לצורך קיום ושמירת הבריאות. לכן חושב אני שכדי לפרט, עד כמה שזכור לי, גם את פרטי המאכלים שקיבלו התלמידים – תלמידי הזאל הגדול – במטבח הישיבה.

יש אצלם ראייה מוכחת, לדעתו, שכל הדברים בסדרי האוכל שבמטבח הישיבה ^{לאחר הרבה} היו מדויקים, וזה לפי ששמעתי מהמשפייע בשצדראין, הרב החסיד ר' שאול דוב זיסlein :

בזמןנו היה פעם מצב דחוק מאד בישיבה, ומנהל החשבונות, ר' אליעזר קפלן, רצה לקיים במנה אחת של מאכלי השבת, במאכל האחرون – הקומפוט. כשהגיעו הדברים לידיות הרב נשמתו-עדון, לא הסכים לכך בשם אופן, ואמר שזהו מהדברים המוכרחים!

ובכן, זה היה הסדר במטבח:

בבוקר השכם נתנו לכל תלמיד שלשה זוגלאך סוכר (חטיכת סוכר בצורה לבנה הייתה נקראת 'זיגעלע', או 'זיגעלע צוקרי') ותה, בלי הגבלה. לאלו שהיו חלשים יותר נתנו – על פי צו מיוחד – גם מזונות.

שבע וחצי עד תשע וחצי למדוו דאי'יך, מתשע וחצי עד אחת-עשרה התפללו מנינים מנינים. משעה אחת-עשרה עד השעה שתים-עשרה ארוחת צהרים, שכלה: לחם טרי וטוב בלי הגבלה.mana ראשונה הייתה שונה בכל יום במשך ימי השבוע: פעם

ג מלוח, פעם קציצות מכבד ופעם מריאות, פעם מדגים וכדומה. מנה שנייה הייתה – תיכת בשר של 135 גרם בערך, כי חילקו ליתרা בשר לשלושה אנשים. מנה שלישית – רק, גם כן, בכל יום סוג השונה מחברו.

משך י"ב לימוד נגלה עד השעה שבע, בלי הפסקה, חוץ מתפילה מנוחה בימונות חורף, ואז הוספו ללימוד הנגלה עוד עשרים רגעים. אחר כך למדו פרק תניא על ידי משפייע ר' גרובנס, ולאחר מכן תפילת ערבית.

אחרי התפילה ארוחת הערב: מנה ראשונה משביעה, בכל יום שונה מחברו. מנה שנייה: שתי ביצים או 40 גרם חמאה טרייה, כי חילקו ליתרא חמאה לעשרה אנשים. מנה שלישית: כוס חלב, ותה בלי הגבלة.

משך תשע עד אחת-עשרה למדו דא"ח, ובזה נסתינו סדרי היום, וכל אחד הלקח מקום המועד לנוח.

רב יהודה חייטריך: רואה אני שכבר הגיעו לשלב הספרדים והזכרון, ולכן, פי שהזכירתי, מאחר וחמי, רבה של חרקוב, היה הראשון התלמידים בשעת התיסודות ומוכי תמים, לכן נבקש לשם ממנו על תקופה לימודיו בישיבה.

רב אהרן תומארקין: חתני ר' יודל חייטריך הזכיר את בואו לליובאוויטש תחילת תרע"ד. הוא היה אז בגיל בר-מצווה. כשהגיע לישיבה הוא התקבל ל"חדרים", שהם הניות לתלמידים הצערירים. אחרי ה"חדרים" היו ה"שיעורים", לתלמידים מבוגרים יותר, ואח"כ היו התלמידים המבוגרים שלמדו ב"זאל".

ההחלטה על הקמת ה"חדרים" הייתה בשנת תרס"ב, והם הוסדרו בשנים תרס"ג-תרס"ד, כאשר מהם מתהווים, במשך שלוש שנים, שני שיעורים. זוכר אני שבחרוף תרס"ח כתב רביינו נשמרתו עדן מכתב, בו העיד על עצמו:

זה כד' שנים בערך יסדי חדרים עובד נעלים קטנים בני י"ב ויל"ג שנה...

אבל כשאני הגעתו לתומכי תמים, עדין לא היו קיימים ה"חדרים" – השיעורים, ובישיבה למדו רק התלמידים המבוגרים. כמו שספר הרבי הבן – ריבי"ץ – בהקדמה ליקונטרא התפילה, בשנה הראשונה להתייסדות הישיבה היו כעשרים תלמידים... בני י"ח, י"ט, וכי שנה".

ה'יא-יבג'ה חלאנט-חצ'איים, נס' ליעזגה, קייזם א' 60

אַלְמָן, חַבּוֹךְ. אֲגַשָּׂה כַּיִתְרָגָה, חַבּוֹךְ, נֵזֶן וְעַדְכִּים עַלְיָצְרָם וְעַדְכִּים
בְּנֵי אַהֲרֹן, וְבְנֵי שָׁבְּעָה, בְּנֵי צָרְבָּה. נְפָדוּ נְפָדוּ וְלְגַעַגְעָם כְּהַרְבָּה סְמִינָה
וְעַדְכִּים הַמְּגַעַגָּה, אֲגַם אַיְצָעָה בְּאָהָרָן (חַמְצָרָם) גַּמְגַּדְלָה, וְעַדְכִּים

גַּעַגְגָה עַלְגָה בְּנֵי תָּמָרָה הַלְּגָלָה, וְנֵזֶן כְּחַזְקִים עַבְדִּים.

אַלְמָן פִּיאָה-גַּדְעָן, וְלְעַמְּגָן, וְנֵזֶן פְּלַמְּגָן אַאֲחָדָה הַכְּנוּמָה, נֵזֶן
אַלְמָן הַכְּנוּמָה גַּהְזָבָה חַלְאָן חַצְיָה-גַּדְעָן, נֵזֶן אַאֲחָדָה, נֵזֶן דְּעַדְעָה
עַדְעָה אַלְמָן גַּעַלְטָן רְיוֹא אַחֲרִים, נֵזֶן הַמְּבָרָק מְבָרָק, אַמְּמָה אַחֲרִים,
חַבּוֹךְ. רְלַמְּגָן אַאֲגָן. נֵזֶן אַפְּכָרִים (אַהֲרָבָם) יַחַטְבָּה גַּעַגְגָה חַלְאָן
וְעַגְגָה חַלְאָן - חַצְיָה-גַּדְעָן, נֵזֶן.

הרבי הריני"ץ כותב – בשנת תרכ"ז – על התיסודות תומכי תמיימים

מהתלמידים הראשונים של הישיבה זכורים הרבנים החסידים: ר' שלמה זלמן
הבלין (בהתייסדות הישיבה היה בן 20); ר' אלחנן דוב מרוזוב (בעת ההתייסדות היה בן
19); ר' שרגא פייניש זלמנוב (יהי בן 18, והוא אחיו הבכור של ידינו ר' שמואל); ר'
שניאור זלמן גRELICK (לימים רבו של כפר חב"ד. בשנת תרנ"ז היה בן 17); ר' שלמה
סDOBISKI (יהי בן 17); ר' נפתלי אטינגר (יהי בן 16. נפטר בתשל"ט בהיותו בן 98);
וכן ר' ירוחם גRELICK והאחיהם ר' שניאור זלמן ור' שמואל בזפלוב.

וכן, את הנמצא אתנו בהתוועדות מיוחדת זו, הרב אליעזר דבוסקין, שנקרא
בליאוואויטש "ר' לוייזר ציצערסקער", שבשנת תרנ"ז, בהיותו בן 15 בלבד, הגיע ללימוד
בתומכי תמיימים – ובמהמשך יספר לנו מזיכרונו תיו.

אני רוצה להזכיר כאן דברים שכותב הרב הילן – הריני"ץ – בשנת תרפ"ח, אל הרב

דידג'הוּא אחד התלמידים הראשונים של ישיבת קדש ת"ח י"ג, הוא אחד הי"ב עמודים שעלייהם נבנה בית אלקים זה, אצלי עודנו נשמר ח"ל כת"ק של הود ל"ק אמר"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבל"מ זי"ע גליון כתוב בעט עופות בקי"ץ תרנ"ח רשות החוחרים הנמשרים על יד המשפייע החסיד ר' שמואל גדורן ז"ל נ"ע מזעטני, להדריכם.

ماוחר יותר, בשנת תרכ"ג, כתב הרב הכהן:

ל"ק אמר"ר הרה"ק שלח בשנת תרנ"ח שבע שבעה תלמידים לעיר זעטני לרש"ג ז"ל, ונמצאת אצלי הדרישה בכת"ק עם העלותיו, כשורנותיו של כל אחד ואחד מהתלמידים, וכן טبع מדותיו והנהנותיו בידאות-שמות, והשकפה כללית מה תהא עליו. זה היה בתחילת שנת תרנ"ח (ההתקיסדות של הישיבה תומכי תמימים הייתה בט"ו אלול תרנ"ז) ובסוף תרנ"ח באו אלו התלמידים לילובאוויטש.

אני יודע מה עלה בגורלו של אותו גליון נייר, עליו רשם רבינו נשמו-עדן בעפרו את שמות התלמידים הראשונים של תומכי תמימים, ואם אכן מדובר בשני המקומות על אותו גליון נייר, או על שתי פעמים נפרדות (בקיץ תרנ"ח, ובתחילת שנת תרנ"ח). שמעתי שבשנים האחרונות אוטרו ונמצאו ברוסיה כתבים מארכיוו של הרב הכהן שנאבדו בתקופת המלחמה – ולਊאי שגם גליון זה נמצא ביניהם ויתפרנס בקרוב.

רב חיים אליעזר קרסיק: באgorת הרב הראוי"ץ מוסיף ומספר כיצד התיעץ אביו, הרב נשמו-עדן, בעניין זה עם החסיד היישיש ר' חנוך הענדיל קוגל. וכך מתאר זאת:

כמו ח' נצב לניגע עיני כהיום אותו המושב בישוב הדעת . . להתיישב אדות החוחרים ונחלה כי איזה בחורין יציגו לילובאוויטש, והבעל כשלון הדודשים הסבר והכנה בדאי' שלחום לזעטני.

רב ישראל לויין ("נעולער"): באgorת קודמת, משנת תרפ"ב, תיאר הרב הראוי"ץ את התלמידים הראשונים של הישיבה, שהיו "נעירים בעלי כשרון וידעים פרק בסוגיא عمוקה".

רב שמואל זלמנוב: בתקופה בה למדתי בילובאוויטש התפרנס דף ובו רשימת "שמות החברים" של "אגודת התמימים". בראש הדף זהה נדף התאריך: "י"ד טבת עת"ר לילובאוויטש", ובהמשך רשומים היו 164 שמות.

בחוברת שנדפסה באותה שנה – שהזכירנו קודם שנכתבה על-ידי ר' משה רוזנבלום – מסופר על רעיון "ליסד אגודה שאליה יכנסו אלה התמימים שכבר באו בברית הנשואים, אשר מספרם עולה ליותר ממאתיים איש". נמצא שלפחות אלו הרשומים בדף זהה, היו 'תמים' שלמדו בישיבה. אנפיה חסרת

בין השמות המופיעים בדף זהה, מופיע גם שמו של הרב החסיד הגאון והמקובל ר' לוי יצחק שנייאורסאהן (וכן גם שני אחיו, הרבנים החסידים ר' שמואל ור' שלום שלמה). ר' לויκ התהנתן ב"יג סיון תר"ס, בהיותו בן 22 (נולד ח"י ניסן תרל"ח), ובהחלט מסתבר שקדום לכך למד בליטוואויטש, בתקופה הראשונה להתייסדות הישיבה.

מගרתו של הרב הראי"ץ אל הרב סדובסקי – שהיה "אחד מהראשונים ונבחרי התלמידים" – עולה שלפחות חלק נכבד מהתלמידים הראשונים נמנה עם קבוצת ה"יושבים" שהיו בליטוואויטש. ועוד משמע מගרת זו, שכאשר מדובר ב"קבוצה" – מדובר בסביבות 15-17 בחורים:

אנפיה חסרת
1234567

ומקבע הוא כי אם לרה"ק צוקלה"ה נבל"ם ז"ע בשנת תרנ"ד
קבוצה של ט"ו-י"ז בחודים, ומרקם לאור כי טוב. הבחוילים האלו בני
בע"ב חסידים אשר שלחו בהם לליטוואויטש להיות "יושבים" ..

ambil הבט על עמלו, עמלו של הود כי אם לרה"ק צוקלה"ה
נבל"ם ז"ע באמירת דא"ח (לכן כל הדורשים של רנ"ד-נה יצאו לאור)
וקידובו אל היושבים, הנה משבות שונות, הן מחלוקת כשרוני דעתיהם,
מדותיהם,طبعיהם, והנחותיהם, והן מחסرون ההנאה הדורשה, הבחינה
איינה עולה יפה ופרי יבול שנת תרנ"ד-נה בלתי מתאימה היא אל דעתו
של המחולל.

החסרונות של רנ"ד-נה נתקנו בשנת תרנ"ו, ויושבי השנה ההיא עשו
פרי טוב, ויתנו תקופה טוביה, והיא יסוד ישיבת תומכי תמים י"ג, אשר
נוסדה בט"ו אלול תרנ"ג, אשר בהתייסדות זו דאה הוד כי אם לרה"ק
זהה"ק צוקלה"ה נבל"ם ז"ע, אותה הכליל טוב אשר תחזק ברכבה
ליישראל, אשר תחזק מעמד הן בפני זרם המשכילים והן בפני זרם
הציונים.

רב יהודה חייטרייך: גם בשנת תש"א סיפר הרב הראי"ץ על עשרים בחורים

שנבחרו להיות התלמידים הראשונים:

ט"ו אלול תרכ"ז האט דער פאטער מודיע געוווען, אז ער קליבט אויס צוועאנציג, די בעסטע פון א גרויסען צאל, בחודים לומדים און יראי אלקים, און גיט זי' איבער צו דער הדרכה פון א חסידישען מלמד. א מלמד וואס איז ניט געוווען טיטוליטט מיטן טיטול הרב הגאון אדער הרב המוסר'ניק, נאדר א גוט געלעדענטעד און אנגעזאפטעד מיט דער אלטעד חב"ד חסידישער הדרכה, ד' שמואל גורנש צ"ל אסתהמאן, און גיט אים א געוויסען סדר הדרכה, מהן און מדריך זיין זי' פאר מסירות נפש אידען אויף חורה, מצות און אהבת ישראל.

ברישומות דברים' סיפרתי שאף האחים ר' אריה דוד ור' משה יהושע גוראריה – בני ר' שמואל מהעיר חראל – لماذا בליובאוויטש בתקופה הראשונה (בתרכ"ז היה הראשוון כבן 17, והשני כבן 15), שכון אביהם שלח אותם לליובאוויטש עוד טרם נטייסה היישיבה, והם שימשו את זקני החסידים.

הרבי יהודה חייטרייך

הרבי מאיר גורקוב: ישנה העתקה ממכתב שכותב הרבי הריני"ץ – ובראש המכתב הכותרת: "אלול תרכ"ח, נצטוויתי לכנות לתלמידי זעמביין". במכtab זהה מפורטים גם שמות:

אנו מודים לך
לפיה הרכבתה
1234567

**חנן, ניסן, שלמה בן דוד, ר' יעקב, שניור, יעקב מליעפלע, יעקב
מלאהצאו, שמואל אליו, אלטעד.**

הרבי שמואל זלמנוב: "חנן" כנראה שהוא ר' חאנע (אלחנן דובער) מרוזוב. את "שלמה בן דוד" הכרתני הוא היה מרוגצ'וב ושם משנתו היה ריסין. נעים הליכות וטוב לב. בזמןיו הוא היה המשגיח לחסידות, ובבוקר היה מעריר את התלמידים ללימוד החסידות. "שניור" יכול להיות שהוא הרבי גראליק (שניור דער רב), ואפשר שמו זכר כאן גם ר' שמואל אליו כהנוב.

הרבי אהרון תומארקין: אני למדתי שנים אחדות במחלתת הישיבה שנפתחה בעיר ים-בון. נוסחאות שונות יש בדבר מספר התלמידים בזעמביין בעת התחלת המוסד, ומהזוכרים לי בזעמביין ממחלתה זו הם התמימים ר' שלמה סדובסקי, ר' אלחנן מרוזוב ור' ירוחם גראליק (הראליק) – שלושה שהוזכרו בראשית 'דברי ימי התמימים' בראשית התיבות של שם :

בחיי תלמידי זעמביין הראשונים שנתקבלו בשנת תרע"ח, בראשית
התיסדות הישיבה, וגמרו חוק למודם בנגלה ובדא"ח בהצעיניות נפלאה,
והם: ש.ס. א.מ. ו.ה.

באחת משיחות הקודש סיפר הרבי הבן – הרינייצ – על הבחינה שנערכה לתלמידים בעבר שנת לימודים :

אנו פאנס אלול, קומט דער משפייע ר' שמואל גראונט מיט די תלמידים צו
פראהעד ביימ פאטעד, דער פראהעד האט געדייערט געוויסע טעה. נאכן
פראהעד איז מאנטאג, י"ח אלול, אין דער געגענו ארט פון א עדה חסידים,
האט דער פאטעד מודיע געווען: היינט איז ח"י אלול .. היינט – נאך
דער בחינה – האבן מיר א ישיבת...

כעבור שבע שנים, בשנת תרס"ה, הוחלט שר' שמואל גראונט יעבור מז'מביין לליובאוויטש, וזה חזרתי אף אני לליובאוויטש, בה למדתי תחת השגחותו של המשגיח הרבי החסיד ר' זאב וואלף לוויטין. נשארתי ללימוד בליובאוויטש עד חתונתי בשנת תרס"ז.

מה הביאני לליובאוויטש? הרוי מקובל בידינו מפי המשפעים בישיבה, שהרב המיסיד בחר את נשותנו וננתנו לנו הזכות ללימוד בישיבתו. בדרך הטבע נשתלשו הדברים כך, שמקור משפחתי הוא מגע חסידים בדורות קדמוניות: אני בנו של הרב

החסיד ר' בנימין תומארקין, ב"ר מאיר תומארקין, ב"ר אהרן תומארקין, חתנו של החסיד הנודע ר' בנימין קלעCKER, מחסידי אדמו"ר הוזקן. על ר' בנימין קלעCKER אמר אדמו"ר אמצעי שהוא בין השלושה חסידים שנטיית החסידות בהם הייתה כפי רצונו ר' בנימין קלעCKER האריך ימים, ונפטר בשקלוב בכ"ג סיון תקצ"ח.

נבקש כעת את ר' לייזער ציצערסקער, שכפי שהזכיר היה מהתלמידים הראשונים של תומכי תמיימים, בספר לנו מזיכרונו, ובאופן של "מרבים בשמחה", שהרי השמחה היא אחת ממאפייניו. על ר' לייזער אמרו שאף כשהתפלל באmericות ובדביקות, הייתה תפילתו הנעימה חזורה בשמחה, כשהוא עושה זאת מתוך ניגון שמחה חסידי המעורר רגשי חדווה בלב השומעים.

הרבי אליעזר דבוסקין ("ציצערסקער"): לחיים, לחיים! לחי רבותינו נשיאנו!
לחיי תומכי תמיימים! מזל-טוב מזל-טוב לחתן ולכל המשפה.

נמצאים אנו בשמחה כפולה, שמחה כללית – יום הולדת תומכי תמיימים, ושמחה פרטית – יום נישואי לצאינו. ר' אהרן הזכיר כאן את עניין השמחה בתפילה, וזוו הזדמנויות לגלות שלשמחה זו יש קשר מיוחד לשמחת חתונה, ובפרט לשמחת החתונה של בן רבינו, הרבי ריי"ץ, שמננה נסודה תומכי תמיימים.

היה זה בתקופה הראשונה ללימודיו בתומכי תמיימים, ואני נהגת להתפלל מtower בכ"י ומרירות רבה. נכנסתי אז לייחידותי אל רבינו נשמתו-עדן, אשר הורה לי ללמידה את המאמר 'שםך תשמה' – תרנ"ז' שנאמר באותה חתונה מדוברת. מאז נשתנה אצל מوطיב התפילה, ובעורתו יתרץ התחלתי להתפלל בכו של "עבדו את ה' בשמחה".

נולדתי לפני 125 שנה, בשנת תרמ"ב, בעיירה ציצרסק שבבלארוסיה. הייתי הילד האחד-עשר והאחרון במשפחה. כבר בילדותי הת内幕תי מבאי, ר' מאיר, וכשהגעתי לגיל 15 החליטו בני המשפחה, שהתרשו משקונתיהם, לשלוח אותי לישיבת תומכי תמיימים שהוקמה אז, בשלхи שנת תרנ"ז. בעורת ה' עברתי בהצלחה את מבחני הקבלה והייתי מראשוני תלמידי התמיימים.

את עיקר הדרכתי בעבודת ה' קיבלתי מהמשפייע המפורסם ר' שמואל בצלאל, הרשב"ץ, שחינך לעבודת ה' באמת ובתמים ומעומק הלב. בהדרכתו למדתי כיצד יש להתפלל...

אבל בליבאוויטש לא מספיק להתפלל. צריך גם ללמידה. זכר אני שכאשר הגיע זמני להתייצב לצבא – וכיודע לכם, דבר זה היה אז בגדר בעיה חמורה מאוד – נכנסתי

אל רביינו נשנתנו-עדן וביקשתי את ברכתו הקדושה להינצל מגזירה זו. אמר לי הרב:
באמ תבטיח לי לעבור במשך השנה על כל הש"ס, תזכה ל'כרטיס לבן'...

בשם 'כרטיס לבן' קראו לטעות השיחרו, ואכן, למרות שהייתי בריא לחלוتين,
הנה בזכות ברכת רביינו קיבלתי תעודה שחרור ויכלתי להשאר למשך בתומכי תמיימים.

כעבור כמה שנים קיבלתי צו גיוס לצבא. הפעם כבר לא הייתה לי ברירה אלא
להתחבא במשך זמן ארוך במרתף תת קרקע רטוב, שהאויר שבו היה לח ומעופש.
כתוצאה לכך חליתי בריאותי, מחלת ממנה סבלתי עד יומי האחרון בעולם הוא.

הרב שמואל זלמנוב: ישח לי ר' לסייע על שני מגלה ברבים את ששמעתי
מקשיי התמיימים והחסידים, שאמרו שאחר משך זמן לתקופת לימודיך בתומכי
תמיימים זכית להגעה לדרגת הנעלית של 'יבינו'י' דספר התניא!

אחים 1234567

אחים 1234567

הרב שמואל זלמנוב

קורסק, תרצ"א

הרב אליהו זבוסקין ("ציצערסקער"): נו... אם חסידים אומרים... אבל אני
معدיף לחזור על דברים שכותב הרב הבן – הריני"ץ – בשנת תרפ"ב, אודות רוחה של
תומכי תמיימים:

הרוח, אשר העמיד ועד ההנenga של הישיבה תומכי תמיימים, מיום
הראשון, לאמר: ידע ידע כל תלמיד, אשר הבא בהיכל ד', וכותלי ביהמ"ד
יסוככו עליו, עליו להתמסר בכל כחו ואונו אל מטהת המוסד: לימוד
התורה, קניין המדאות המועלות, הרחק כל דאגה ומחסוד, התרועע את
חbilliu באהבת אחיהם, אהוב וירא את פלוגת המולדים והמנהל. הם בניו,

והוא אביהם. ואל ידמו בנפשם כי לחם מותנה הם אוכלים, ובverb
הכלכלה עליהם להיות כפוי ראש.

הרבנית טויבא רבקה דבוסקין

בנים אנחנו לנו לד' אלקינו, וההולכים בחוקותיו ית' בהתמסרות האמיתית לתורה ותעוזת האדם עלי אדמות, ככל אשר ציוה ד', כלכלתם נתונה מאת ד', ע"י אמצעות אנשים, הדודשים מהם (מאט התלמידים יחיו) אשר פניהם לא יחנפו, בעבור חסdem וטובם, או מדויק יותר בעבור אשר ימלאו חובתם לאלקים ותורתו.

אחת דורשת ועד הנהגה, "התמסדות הפנימי". ושתיים תעשה, בכל כחך משלצלי' לחת לכל תלמיד ותלמיד היכולת, בעזה"י, רכוש לו הידעות הנחוצות, ע"י מורים ומלאדים להועיל, ובכל אונם יתנו דעתם הלוון שלוב זרוע עם התלמיד, גם בבואו לסדר חייו הפרטימ, ולהיות בעזוזו ברוח ובחומר, גם לבנות בית בישראל, להוכיח הפתוגם המקובל בעם הארץ, בטלן, חובש ספסלי' ביהם"ז, נזירים וכו', וירוממו קרן הלומדים, ויעריצו כל הולך תום, וידשו כבוד יודעי התורה והולכי ישך, ועם זה לא נשאו פni התלמיד, ועיניהם פקוחות על מהלך נפשו וושאיפתו.

בשנת תרס"ז, אחר עשר שנים לימוד בליאו-ויטש, נשאתי לאשה את בתו של רב העיירה קאמאי שבליטה, פליק קובנה, מרת טויבא רבקה אפטיטין. אחר פטירת חותני ירשתי את מקומו בربנות העיירה, ומשם, מקאמאי, הצלחתי לנסוע פעמיים רבות ללייאו-ויטש כדי להסתופף בצל רבינו נשמתו-עדן.

הרבנית טויבא רבקה דבוסקין

אוצר הרכמה

הרבי חיים אליעזר קראסיק

הרבי חיים אליעזר קראסיק: זוכר אני את הפעמים שהגעת לביקור בליטובאואויטש, והחידוש היה, שלמרות שליטובאואויטש הייתה עשירה בענקי רוח, בכל זאת כיבדו והוקרנו את הרב, היחסית צעיר, שהגיע מקאמאוי. לא רק על מידת חסידותך דיברו, אלא אף סיפרו שבזכות הקשרו הגאוני שחוונת בו ובקיאותך בכל חלקי התורה, הצלחת להשפיע על כל בני סביבתך, גם ה"מתנגדים" שבהם. אמרו אז, שהללו היו מבקשים את השתתפותך בכל דין תורה שנערך, הן בגל פקחותך והן בגל יושר לבך.

הרב אליעזר דבוסקין ("ציצערסקער"): כאשר רビינו נשמו-עדן עמד לייסד את רשות היישוב במדינת גרויזיה, קרא לי ואמר: זה שלוש שנים שהנו חשובים בדבר היהודי גרויזיה וברצוני לשלוח אותן.

מן סיבות שונות לא יצא שליהות זו אל הפועל, ובסתומו של דבר נשלח לשם ידידינו הרב שמואל לוויטין. לי נכונה שליחות אחרת: באותוثن שנים "פרחו" תנועות ה"השכלה" והציונות, ועוד כתות שונות, שריכקו מדרך התורה. רבים מצערוי ישראל נמשכו אחר תנועות אלו.

יום אחד הגיע אל הרבי נשמו-עדן היהודי תושב אודסה, שהייתה עיר מודרנית וראשי הלוחמים בתורת משה היכו בה שורשים, והלה סיפר לרבי כי רבים מהצעירים בעיר נוהים אחר תנועת ה"השכלה" ותנועות כפירה אחרות. הוא ביקש איפוא מהרבי שישלח לעירו את אחד מחסידיו כדי לקרב את הצעירים לתורה ויראת שמיים. זכייתו של רבינו בחר בי לשיחות זו.

הרב מאיר גורקוב: וירושה לי להוסיף, שטעתי שאותו היהודי מאודסה הגיע בעבר תקופה שוב ליוואו-ויטש, כשהפעם מלא פיו תהילות ותשבחות על פועלו הרב של מחותני, הרב אליעזר, ועל הצעירים הרבים שנמשכים אליו ובזכותו מתקרבים לה' ולتورתו. בשמו הרבי נשמו-עדן את הדברים הללו, התורם מכסאו ו אמר בהתרגשות: "ער האט זיין אינגענומען מיט זיין ערלעכקייט!".

הרב אליעזר דבוסקין ("ציצערסקער"): עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה נאלצתי לנדוד מביתי עם חמיש בניתי, שנולדו עוד בתקופה בה התגוררנו בקאמאי. גלינו אז לעיר הוmil, בה גרו כמה מהחיותיי. כמו כן שהינו תקופה מסוימת בקרמנציג, בביתו של הגביר הנודע החסיד ר' שמואל גוראריה. בשל מאורעות המלחמה והמהפיכה שבעקבותיה, בשנת תרע"ז, כאשר על פי הוראת רבינו החלו התמימים לעזוב את הישיבה המרכזית בעיר ליוואו-ויטש, והתפזרו בערים שונות ברוסיה, פניתי אל רבינו בשאלת היכן עליי לקבוע את מקום מגורי. תשובה הרבי הייתה: סע לעיר חרסון ופתח שם סניף של ישיבת תומכי תמימים.

הרב יהודה חייטרייך: עם התמימים שלמדו בסניף חרסון נמנו הרבנים החסידים: ר' מנחים מענדל רוזנמוטר, ר' יוסף לאבק, ר' בצלאל ווילישנסקי, ר' זעליג אהרוןוב, ר' שמחה גורדצקי, ר' אליעזר ננס ור' עזראל זעליג סלוניים. זה האחרון פירסם בעבר שנים רשימה אודות ראש הישיבה, הרב החסיד ר' לוייזר ציצערסקער, וכן כתב:

הוא היה שקדן למופת, ממש 'לא פסיק פומיה מגיסא', והיה לומד הרבה
הן בתורת הנגלה והן בתורת החסידות. אירע ובלילות שבת קודש
הארוכים של החורף, היה לומד במשך שבע שעות, ללא הפסק, את
מצוות האמונה אלוקות שבספר 'דרון מצוותין', כשהספר בידו והוא צועד
לאורך הבית החלק ושוב.

הידורי במצוות זהירותו וחומרותיו היו מפליאות ביותר, אך לא
'בליטות', בפשטות ובכנותיות – מבלי שהודגשו כלל לאדם זד. בין
חומרותיו הייתה גם זהירותו מאכילת פט פלטר (פט נכרי). סיפר לי יידי
התמים בכלל וילנסקי כי אף כשהייתה חלוקת ככרות לחם במידה –
בימי השלטון הבולשביקי – לפי גדריסים, ולא הייתה שום אפשרות
להשיג לחם אחר, וגם קמח לא היה מצוי – לא היה טעם לר' אליעזר
שומ פט במשך ימי החול. לשבת קודש היה משיג, תוך מסירות נפש
מש, מעט קמח שמננו הייתה אשתו הרובנית אופה חלות קטנות לכבוד
שבת. אחד מהידורי היה שלא לטלוש ענבים מהאשכולות ביום השבת,
מצד חשש בודר. אך היה שזקוק היה לאכול ענבים כל יום לדופואה, שכן
היה חולה בריאותיו, וכן נהג לטלוש את הענבים מהאשכולות לפני
שבת.

ר' לייזעך היה פיקח עצום ובעל ידיעות בהוויות העולם. זכורני שככל
המרשימים של הרופאים שניתנו לבני הישיבה, שנכתבו בלטינית כМОבן,
הייו נבדקים על ידו והיה מחווה דעתו עליהם. סגנון המליצי וכותב ידו
בלשון הקודש הייו נפלאים בהידורים.

התקשרותו לאדמוני הרש"ב הייתה בלתי מוגבלת, והיה נושא תכופות
להסתופף בצל קודשו. כאשר השתוללו הבולשביקים בעירו והייתה לו
אפשרות לבוח לליטא – לא השתמש בה משום שעמד על כך שהרב
שלח אותו לחרסון וזה מקומו. הוא אף לא ניסה לשאול את חוות דעת
הרבי.

יראת הכבוד שוחשו לו בני הקהילה ותלמידי הישיבה, הייתה מיוחדת
במיינה. דבריו הייו נשמעים ומתקבלים במלואם. כל 'בעלי הบทים'

שבקהילה היו באים אליו לשם שמיית עצמו גם בימי דעלמא ובכל העניינים האישיים והמשפחתיים.

הרב מאיר גורקוב: מחותני ר' לייזער ציצערסកער קיים בעצמו את "כך היא דרך של תורה". שמעתי שפעם הגיעו לחרסן מנהלי הישיבה, הגברים לבית גוראריה ובזפאלוב, ושאלוהו כמה כסף נדרש לו לצרכי משפחתו. הוא עשה את החשבון באופן שיספיק לו ללחם צר ומעט מים, אמר להם, והללו נתנו לו מיד את הסכום המבוקש. כאשר עזבו את הבית, אמרה לו זוגתו הרבנית: **היית צריך לעשות חשבון שיספיק לנו גם למאכלים אחרים...**

11.1.45.57

12.3.45.57

12.3.45.57

הרבי מאיר גורקוב

אך למראות שלגשמיota של עצמו הוא לא דאג, הרי שהתמסר בלב ונפש לסיפוק צורכיהם של תלמידי הישיבה. גם בזמניהם הגרועים ביותר של מצור ומצוק, השתדל לספק לתלמידים את הדרוש להם. פעם, בתקופה בה שרר רעב גדול, הביאו כמה מבני הקהילה כמה ככרות לחם לבתו, עברו בנותיו הקטנות. ר' לייזער נטל את הכיכרות ומסרם מיד לתלמידי הישיבה, כדי שיישבעו רעבונם.

היו שנים שבהליכה ברחוב בלילו הייתה סכנת נפשות של ממש, וקרה שר' לייזער נאלץ להישאר ללון בישיבה. בפעמים אלו הוא היה ישן על ספסל, כדי לא לקחת מיטה מאחד הבचורים...

כשהగבירו הקומוניסטים את הדיכוי והעריצות, כשבין השאר הם גם אוסרים את קיום היישיבות הקדושות, ירצה הישיבה בחרסן למחתרת, כאשר ר' לייזער, הצעות הרוחניים והتلמידים, ממשיכים בעבודתם הרוחנית על אף כל הקשיים.

ברצוני לספר סיפור ששמע ממקור נאמן, ששמו מר' שמחה גורודצקי, שהיה מתלמידיו של ר' לייזר בחרסון:

פעם הגיע אליהם השד"ר ר' יצחק הורביץ – הלא הוא החסיד המפורסם "ר' איטשע מתמיד" (למד בליובאוייטש בשנים תרנ"ט-תרס"א) – וישב להתוועד עם ר' לייזר והתמיימים. היה זה בעיצומה של תקופה בה הרעב היה גדול, ובכל זאת, לכבוד התווודות, הצליחו לארגן שייהיו על השולחן פרוסות זuirות של לחם. התלמידים נטלו ידיים וסעו את לבם, אך המשפיעים, ר' איטשע ור' לייזר, לא השתתפו בסעודה. בעבר משך זמן פנה ר' איטשע אל אחד התלמידים – ר' שמחה גורודצקי – ובקשו שילך להשיג עבורו מעט לחם מביתו של יהודי מסוים.

תוך כדי דבר ההבהיר שכבר זמן רב שר' איטשע לא נכנס אוכל לפיו, אלא שהוא (שהיה ידוע בחומרות ובהידורים הרבים שקיבל על עצמו) היה מסופק בא-אלו ספקות לגבי ההידור באפיית הלחים שהיה על השולחן (למרות שבni היישיבה סמכו על שירותו של האופה). לפיכך ביקש שיובה לפניו לחם מביתו של אופה אחר, שעל הידורי הוא כן סמן.

ר' שמחה רצה כבר מקום ולכאת למלא את בקשתו של ר' איטשע מתמיד, אלא שר' לייזר הורה לו במפורש שלא ילך, כשהוא מפרש טumo: בתקופה זו יש סכנה גדולה לצאת החוצה בלילות!

ר' איטשע, ששמע את הדין ודברים, אמר: תננו לו לומר 'לחיים', והוא ילך ויחזור לשлом!

אלא שר' לייזר היה נחרץ בדעתו, שכראש ישיבת האחראי על שלום תלמידיו אסור לו להרשות זאת.

ובכל זאת, כדי להפסיק דעתו של ר' איטשע, קרא ר' לייזר לתלמידו ר' שמחה ולהשיבו: היכנס בבקשתו למטבח הישיבה, המתו שם זמן מה, ולאחר כך נכנס אל התווודות כשבידך פרוסת לחם מאותו הסוג שנמצא כבר על השולחן. אני לוקח זאת על אחוריתי.

כך היה. ר' שמחה "חזר" עם הלחים, והניחו לפני ר' איטשע מתמיד. אלא שכאן התגלתה גדלותו של ר' איטשע: הוא החל לחקור את ר' שמחה על מקורות של הלחים, עד שבסופו של דבר הבהיר לו שהוא מסווג הלחים שאותו אין הוא אוכל מלחמת הידורי. כשנודע לו הדבר – הוא התעלף!

תוך כדי שהתלמידים החלו לטפל בר' איטהע, אם בימים שנותנו לו או במשהו אחר, המשיך ר' לייזר בתשובות, כאשר נושא הדיבור הוא בשילטת ה"התפעלות"... אך בזה לא תם הסיפור. אחרי התשובות, כשרוב התלמידים כבר התפזרו למקום, הצליח ר' שמחה לקלוט את הדו-שיח שהתנהל בין השניים, ר' איטהע מתמיד ור' לייזר ציצערסקער, ממנו למד גם על גדלותו של האחרון:

מסתבר שר' לייזר ידע שבסתופו של דבר ר' איטהע לא יוכל את הלחים, ולכן על עצמו את ה"אחריות" להוראה שניתן לר' שמחה. אלא שר' לייזר, באהבת רעים, הוכיח את ר' איטהע על שכמעט וסיכון תלמיד מהישיבה: גם אני – כך אמר ר' לייזר לר' איטהע (ולרי שמחה שהකשב בחשאי לשיחתם נודע הדבר לראשונה) – איני אוכל מהלחם הזה, מאותן ספקות שיש לך בהידרו. אך מדוע לעשות רעש מכך? אם רוצחים להדר, לא צריך לעשות מכך רעש!

עוד סיפור באמתחתי, ממנו רואים את היחס המיעוד שרכש מוחותני לחסידים

שעבדו את ה' באמות:

**בתו של הרב אליעזר דבוסקין
מרת סוניה גורקוב, סבתא רבה של החתן**

שמעתי מבתו מרת סוניה – אשת בני הרב התמים ר' יעקב יוסף – שמעולם לא הבחינו בביתם בחלוקת דעתם כלשהם בין אביה לאמה, מלבד פעם אחת. היה זה כאשר לאביה, ר' לייזר, נודע שאחד החסידים הגדולים שבדור – את שמו איןנה זוכרת, רק זאת שהיא מפורסם בעובד ה' – שבק חיים לכל חי, כתוצאה ממחלת קשה וմדקמת, ובעזבונו נשאר הגארTEL שלו. עשה ר' לייזר השתדלות גדולה כדי להשיג את הגארTEL הזה, עד שהדבר עלה בידו והוא הביאו לבתו. הבית סוניה זכרה לספר שאמה, הרבנית טוביא רבקה, דרשה ממנו לככש את הגארTEL קודם שישתמש בו, כשהיא טוענת:

להשתמש בזה כך, לאחר שהוא שיכן למישר שחלה במחלה מדבקת, הרי זו סכנה גדולה! – ואילו ר' לייזער טוען לעומתו: איך אפשר 'לכבר' גאטREL שהוא שיכן לכהזה?!

הרב יהודה חייטרייך: השמועה על פטירתו רביינו נשמהתו-עדן הגיעה אל ר' לייזער כעבור חודש והוא נפל ברוחו. يوم ולילה היה בוכה בczנעה. הישיבה נסגרה, התלמידים עברו ללימוד בסניפים אחרים, ור' לייזער נותר עם עצמו והחל להקדיש עצמו לתפילה ביעבודה' וללימוד נגלה וחסידות מבוקר עד ערב.

הרב יהודה חייטרייך

הוא נהג להשכים קומ בשעה ארבע לפנות בוקר, ולאחר הכנות וברכות השחר היה חוזר רם"ס בעל פה. אחר כך הלך לבית המדרש הנקרא 'שפץ חב"ד' כדי לשמע "ברכו", קדושה וקריאת התורה, אז, לאחר הכנה מוקדמת בלימוד החסידות והtabוננות, היה מתפלל במשך ארבע שעות. לאחר מכן היה לומד את שיעורי הקבועים בנגלה, ורק בשעה ארבע אחר הצהרים היה חוזר לביתו, כדי לטעם משהו. ושב לבית המדרש כדי ללימוד בו עד שעת לילה מאוחרת.

סיפורו שהיה אומר קריאת שמע של המיטה באריכות רבה, מתוך בכיות נוראיות ובדמות שליש. בכלל, היה שתקנו ומעט בדיבור. עניין, צנوع ונחבא אל הכלים בצורה מופלאה.

הרב ישראל לוין ("געווולער"): שמעתי שפעם, כשהמצבו הבריאותי של ר' לייזער היה בכדי רע – הוא היה רזה וצנום מאד – שאל אותו אחד מידיינו החסידים איך הוא מרגניש. ר' לייזער ענה: הלואין ברוחניות כמו בגשמיות.

הקשה החבר: **הייתכו!** הלא מבחן הגוף בכי רע, וכי אתה רוצה שכך יהיה גם מבחן הרוחני?

נענה ר' לוייזר ואמיר: המזון הגוף שאני אוכל, למורות שהוא מועט, בכל זאת ברור לי שהוא מתעלל בתוכי ונעשה חלק ממני ומפנימיותי, והראיה – אני חי וקיים; אבל הדברים הרוחניים שאני עוסק בהם, מנין לי שהם באים בפנימיותי?

רב אליעזר דבוסקין ("ציצערסקער"): פעם "התלונתי" בפני רביינו נשמהתו-עדן על כך שלא זכיתי לבנים זכרים. אמר לי הרב: "וועסט טאן גוטע שידוכים, וואס וועלן זיין בעסער ווי בי אנדערע זיהן". ברכת הרב התקיימה, וברוך ה' זכיתי לחתנים תלמידי חכמים, תמיימים וחסידים: בתיה לאה נישאה לרבי החסיד ר' פנחס לויטין. בתיה סוניא נישאה לרבי החסיד ר' יעקב יוסף גורקוב (בנו של ר' מאיר, והסבא-רבה של החתן דנו). בתיה לובה נישאה לרבי החסיד ר' אברהם רובינסון. בתיה פעסיא נישאה לרבי החסיד ר' אייזיק קרסיק, ובתיה אסתר נישאה לרבי החסיד ר' מיכאל טייטלבוים.

[אחורנית]

אחו'ח ? 1234567

הוּבָרְתַּהְכְּמָה
הוּבָרְתַּהְפְּנִים

סבא וסבתא רבה

הרבי יעקב יוסף גורקוב

(ד' תמו תרס"ח – כ"ט אלול תשנ"ג)

וזוגתו מרת סוניא

(כ"ג ניסן תרע"ב – כ"ג ניסן תשס"ב)

אוצר החכמתו

אוצר החכמתו

אוצר החכמתו

אוצר החכמתו
אוצר החכמתו

רב יעקב יוסף גורקוב מוחזיק ומונשך את נינו, יבלח"ט החתן

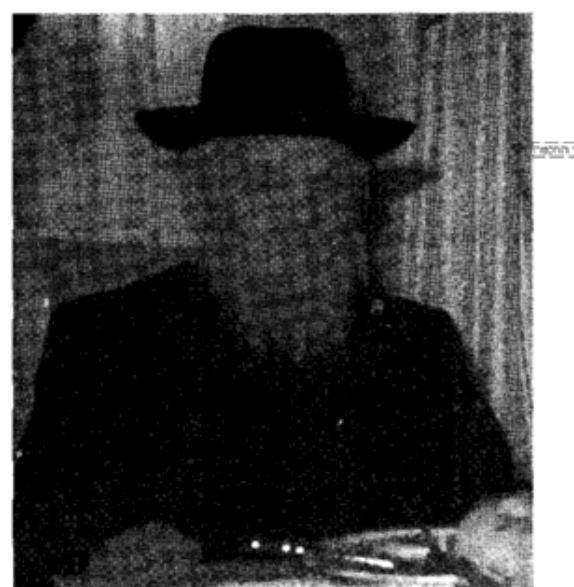
רב אהרון תומארקין: כבר כמעט 68 שנה שחשיד קדוש זה, ר' לוייזער ציירסקי, שמסר נפשו עבור עבודה רבותינו נשיאינו, נמצא כאן במחיצת חסידי חב"ד שבגנע עדן. הוא זכה להיהרג על קידוש ה' כשהיה רק בן 60. בזום גדליה תש"ב הגיעו הקלאסים הנאצים ימיה שם ורציתו את בית הכנסת החב"די 'בערגוואי של'

בחرسון. בתוך בית הכנסת היו אז תשעה יהודים ובתוכם ר' לוייזער שלנו ורעייתו הרבנית טויבא רבקה. כולם עלו בלהב האש השמיימה, ה' ייקום דמס.

הרב שמואל זלמנוב: שמעתי שבשל צניעותו של ר' לוייזער הוא סירב להצטלם כל ימי. כשהברכו בנותיו והגיעו לפרקון, דזוקא דאג לשלווח אותן להצטלם, "עבור השידוך", אך הוא בעצמו הקפיד שלא לעשות זאת, וכן גם אינשטיינהַמְוָנָה משפחתייהַ של כולם. גם כאשר נאלץ להצטלם, כדי שתהיה לו תמונה פספורת, עמד על כך שיצלמו אותו רק פעם אחת, וידפיסו תמונה בודדת בלבד. מכיוון שכך, לבני משפחתו לא נותרו ממנה תמונות. נותר רק תיאור שתיארו תלמידו, הרב החסיד ר' זעליג סלונים:

היה בעל הדות פנים ויפה חואר, דמותו הייתה משאייה רושם רב.

הרב יהודה חייטרייך: כעת נפנה אל ידינו ר' מאיר, מחשובי וותיקי התמימים – לפי החשבון הרי הוא היה כבן 122 שנה – ואשר החתן דן הוא בן נינטו.

הרב מאיר גורקוב

בהשגהה פרטית נזדמן הדבר, ובשנת המאה להולדתו של ר' מאיר – ואגב, באותה שנה אף נולדה נינטי, כלה דן – הדפסתי את החלק השני מספר זיכרונותיי, 'רישומות דבריים' – ספר שבו הקדשתי לר' מאיר פרק מיוחד. וכך כתבתי בתחילת הפרק אודוטוי בעניין תקופה לימודיו בליטובאויטש:

הרלה"ת ר' מאיר גורקובו. נקרא בליטובאויטש 'מאיר פאצעפער', אם שנולד בפאצעפער, או למד בפאצעפער, אצל הלה"ג החסיד אוידי צבי נתע גנעסין על הישיבה שלו מספר הרב היינץ באחד ממכتبיו, אג"ק ח"ח עי' רפט, ומזכיר

בשם "הערשל נטע", ובהערה שם נכתב ששמו המקורי היה "ירושע נטע", ואח"כ הוסב ל"הערשל נטע").

וקיבל מרבו הנ"ל דרכ בليمוד סוגיא על הדף. למד בליבאוויטש בשנות תרס"ה-תרס"ו עד לערך תרס"ט.

כל ימי עסק במסחר, בעיד אמלין שם נשתחן...

בשנת תרפ"ו בא להתיישב בחוקוב וחצי שנה לאחר אצל חותני הרב, אף שהיה זה אחר חתונתי ונתרבתה המשפחה, מכל מקום מצאו פינה גם עבورو מוגנתו, עד אשר מצא מקום לעובדה ולדירה.

בחלק הראשון של ירישיות דבריס' כתבתי אודות הישיבה בפאצעפ:

ארבע עיירות העטינו בשילוח תלמידים לישיבת תומכי תמימים בליבאוויטש: עיר דיסנא, עיר ניעול, עיר רוגנツ'וב ועיר פאצעפ. בפאצעפ, שבפלך צ'רניגוב, היה ראש הישיבה הרה"ג הרה"ח מהור"ד ישראל נטע גנעסין [ראה לעיל]. דוב התלמידים מעדי דיסנא, ניעול, רוגנツ'וב – נתקבלו על פי דוב בחדורים, או בכתחה הראשונה של השיעור. לא כן תלמידי פאצעפ, שהרה"ג הנ"ל פיתח בהם את כשרונות הלימוד, והיו ניכרים בליבאוויטש באופן לימודם, הן אותם שמסרו את עצמן ללימוד הנגלה, והן אותם שמסרו את עצמן ללימוד דא"ח, שהלימוד יהיה עמוק, ולא להטעה את עצמו (ניתן לנו זיך).

רב מאיר גורקוב: בשליה שנת תש"ט נמסרה לי הצעתו ובקשתו הקדושה של הרב היינץ, שכל אחד מאנ"ש והתומכים ירשום מזכרותן בעבר. שנתיים אחר פטירתו, בגיל 90 – י"ז ניסן תש"ה – הדפיסו נכדי את זכרונותיו.

היה זה שבע שנים קודם שמסרת, ר' יודל, את ספרך האמור לבית הדפוס, ובזכורות אלו כתבתי על עצמי בגוף שלישי:

הרמ"ג אשר הסיפור הזה יסובב עליו, היה גם כן מחנכי מוסד הקדוש ישיבת תומכי תמימים, למד כארבע שנים, משנת תרס"א ח' ניסן עד תרס"ה בח' סיון, בהמחלקה אשר הייתה בעיר צ'רניגוב תחת השגחת והשפעת הרש"ג ג"ל.

בעודו בבחdotnu צעיר לימי הוסמך בהיתר הוואה, אכן לא רצה להשתמש בתגא של תורה לעשות מזה מקור לפונסה, וקיים בעצמו אהוב את המלאכה כו', וכל ימי התפרנס מעסק ומלאכה והיה נהנה מיגיע כפין.

חי סיון טרס"ה הוא יום נישואי, עם בת דודתי מרת פיגא רבקה גורקוב. העיר בה נישאנו, האמלין שבפלך צירניגוב, הייתה מרכזו משפחתו מזה מאתיים שנה, וראש המשפחה, שהיה למדן גדול וחסיד במעשו, נקרא ר' יצחק גורקוב.

הרבי מאיר זוגתו מרת פיגא רבקה גורקוב

בנם הרבי יעקב יוסף גורקוב, סבא רביה של החתן

אשרינו מה טוב חלכנו ומה יפה ירושתנו. אשרינו, יהודים אנחנו. מה טוב חלכנו, יהודים אנחנו. ומה יפה ירושתנו, חסידי חב"ד, תמיימים, חיילי בית דוד.

אשרינו, אשרינו, אשרינו - - (המסובים מצטרפים לניגון החסידי...)

הרב שמואל זלמנוב: כעת הגיעו תורה "הלהו בנעול". נועל, שמאז הייתה למושג חסידות, קיבלה בט"ו מנחים-אב תרמיה מתנה בשם "ר' ישראל נעולער", אחד שלושת האחים החסידיים למשחת הלוויים: ר' שרגא פיטל, ר' ישראל ור' גרשון עיר.

מחותנו! בעל השמחה, נכדי ר' ישראל זלמנוב, אבי הכלה, זכה להקראה על שמו, בעית תורך בספר על לימודיק בתומכי תמיימים.

הרב ישראל לוין ("נעולער"): כבר בהיותי בגיל צעיר, בהתאם לחינוך החסידי ספגתי בבית הורי – הרב החסיד ר' דוד אבא הלווי ואמי מרתה חנה עלקא – ערגה נפשי נסוע אל הרב.

כשהגעתי לגיל בר-מצווה ושמعتי שהרבבי יס"ד ישיבת לילובאוויטש, ביקשתי מיד עזוב את הבית ולנסוע ללימוד בתומכי תמיימים.

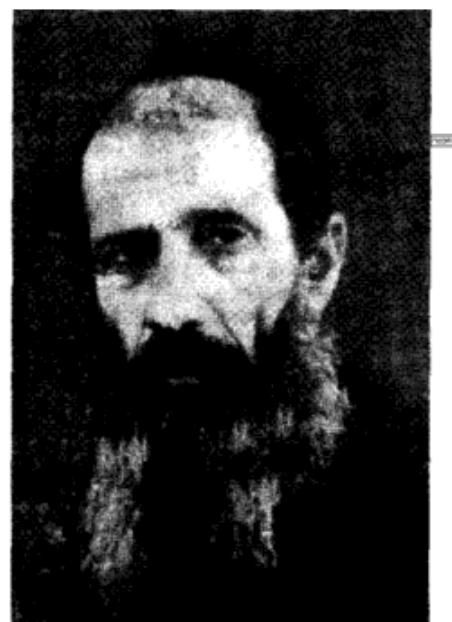
הוררי חשו לשלווח אותי מהבית בגיל כה צעיר, אך אני התמדתי בהתעקשותי נסוע, וזמן מה לאחר מכן הצלחתי להגשים את שאיפתי, הגעתו לילובאוויטש והייתי בין צעירים התמיימים שלמדו בישיבה. במשך כעשר שנים למדתי בתומכי תמיימים, והיו אלו השנים הטובות והמאושרות בחיי.

תקופה מסויימת למדתי בחברותא בלבד עם הרב החסיד והגאון ר' אברהם אליו לוטקין, ואז קרא לנו הרב נשמתו-עדן והורה לנו ללימוד בעיון, "דורכטאן", בעניין גוננות. בעקבות הוראה זו למדנו במשך חצי שנה ששה דפים ממסכת יבמות, עד שאנו ייימנו את ההוראה "דורכטאן" את העניין.

הרב חיים אליעזר קרסיק: ר' ישראל, אתה מספר על לימוד הנגלה, שאנו ידוע גם בזה התבטהה חריפותך ושנינותך, אך לכולנו ידוע שהיה משכיל בחסידות, ותמיד ביקש ודרשת לרדת לשורשי הדברים, כולל בענייני ההשכלה העמוקים ביותר שבדא"ח, כדי להעלות מתוכם דבריים ברורים ובהירים.

הרב שמואל זלמנוב: שמעתי שכאשר נודע לר' אברהם אלוי פלוטקין על פטירתו של ר' ישראל, בט' אייר תש"ח – בהיותו בן 63 – פרץ ר' אברהם אלוי בבכי ובצעקות שבר. כשנרגע מעט אמר :

בליוואויטש היו כמה וכמה סוגים של 'תמיימים', כל אחד ודרגו. היו 'למדנים' שראשם ורובם היה ללון בעומקה של תורה, לשחות ביום התלמוד ולהעלות מפנינו. היו 'משכילים' שהעמיקו בתורת החסידות, בהשלטה הנפלאה, בתורת הנפש ובספרות העליונות. היו 'עובדים' שהשקיעו את כל מציאותם בעבודה שבלב והתפללו שעות ארוכות. אבל ר' ישראל נעוולער היה גם למדן עצום, גם משכיל נפלא וגם עובד ה' בתום ובחום עד מיצוי הנפש – הכל בשילוב כה נعلاה וכה מושלם!

1234567

הרב ישראל נעוולער

הרב מאיר גורקוב: אכן, ר' ישראל לא הסתפק בידע והבנה. הוא הפנים כל מה שלמד בהתבוננות מתאימה, שאחריה היה מתפלל בארכיות, כשהוא משלב בתפילתו את אותם עניינים שקלט וגהה.

הרב אהרון תומארקין: ובנוסף לגודל החריפות והשניות, כך גם גודל השובבות החסידית...

ר' ישראל מנין שابت את הכספיון לכך?

ר' ישראל לוין ("נוולער"): זוכר אני שבילדותי, בעיר נוואול, כתוב לב החסידים ביין, היו מפרשים את מאמר הגמרא "כל ליצנותא אסירה, בר מליצנותא דעבודה זורה דשריא". שהכוונה לлицנותא מדריכם הזורה של המתנגדים לחסידות. מי הם אוטם

"מתנגדים"? בטור יلد לא ידעתי. הרי נועל הייתה עיר חסידית: כשפעם אמרו שהנה הגיע "מתנגד" לעיר, הרי שאנו הילדים אצנו רצנו לראותו. בטוחים היו שמדובר ביצור עם קרניזים...

1234567

אופייני הוא הסיפור הבא, שבו מספרים בעירנו נועל:

בחור חסידי מליבאויטש חזר לתקופת "בין הזמנים" לעיר בה התגורר, עיר בה גרו גם מאותם המתקרים "מתנגדים". התבונן אחד הרבניים המתנגדים על הנהגתו של הנער, והקשה: איך זה מתאים שנער כה צעריך יאריך כל כך בלימוד חסידות לפני התפלה ובתפילה בהתבוננות וכו'? מדוע אין מתפלל עם המניין בשעה מוקדמת? השיב לו הבוחר בمعנה רך, בבראו שכך לימדו אותו מליבאויטש שצורך לכלת למקוה בבוקר, למדוד חסידות וכו'. אולם המתנגד לא הירפה והמשיך בהטרזותיו, עד שפרקעה סבלנותו של בחורנו ואמר לו את ה"פסוק": **דו ביסט א שיין מיט דריי פינטלאך!**

כמובן שנעשה רעש גדול. היכן! ומה עם כבוד התורה? וכו' וכו' – עד שהבחור מליבאויטש הוזמן לדין תורה בבית הדין המקומי. הבחור ניסה להסביר לרבניים את הרקע שגרם **לאו**תא מילה להיזיק מפיו, אולם הדין הראשי, מתנגד אף הוא, לא היה מוכן לשמע את הסבריו, וציווה עליו לצאת החוצה עד שבית הדין יחליט מה דינו. לאחר רביע שעה קראו לו פנימה, והדין הראשי פסק: עליך לפצות את התובע בסך של רובל אחד.

הכנס הבחור את ידו לכיסו, הוציא שטר של שני רובל ומסרו לדין.

כשהלה שאלו: הרי אמרתني לך לתת רק רובל אחד? – השיבו הבחור בניחותא: **אבל דו ביסט אויכעט א שיין...**

הרבי חיים אליעזר קרסיק: ידידנו ר' ישראלי גם עוז אחרים לקיים את ה"בדיקות רבני" שלפני הלימוד, וכפי ששמעתי מידידינו הרב החסיד התמים המשפיע ר' שאול ברוק:

פעם ישב ולימד עין יעקי' לפני ציבור בבית הכנסת, ואילו ר' ישראלי עמד בפנים ושוחח עם אחד מידידיו. הדבר הפריע לר' שאול, ומאחר שלא הבחן שהמדובר בר' ישראלי, פנה לעברם ואמר: או שתשתתקו או שתצאו מבית הכנסת.

ר' ישראלי הפסיק מיד את דברו, וכשחיוכו הידעו נסוך על פניו, ניגש אל ר' שאול ואמר: **קודם שהנני יוצא, רצוני לספר רק סיפור קטנטן אחד...**

אוצר החכמה

פָּנָים

אוחז 1234567

פָּנָים 1234567

אוצר החכמה

אוצר החכמה

רב ישראל נוולער

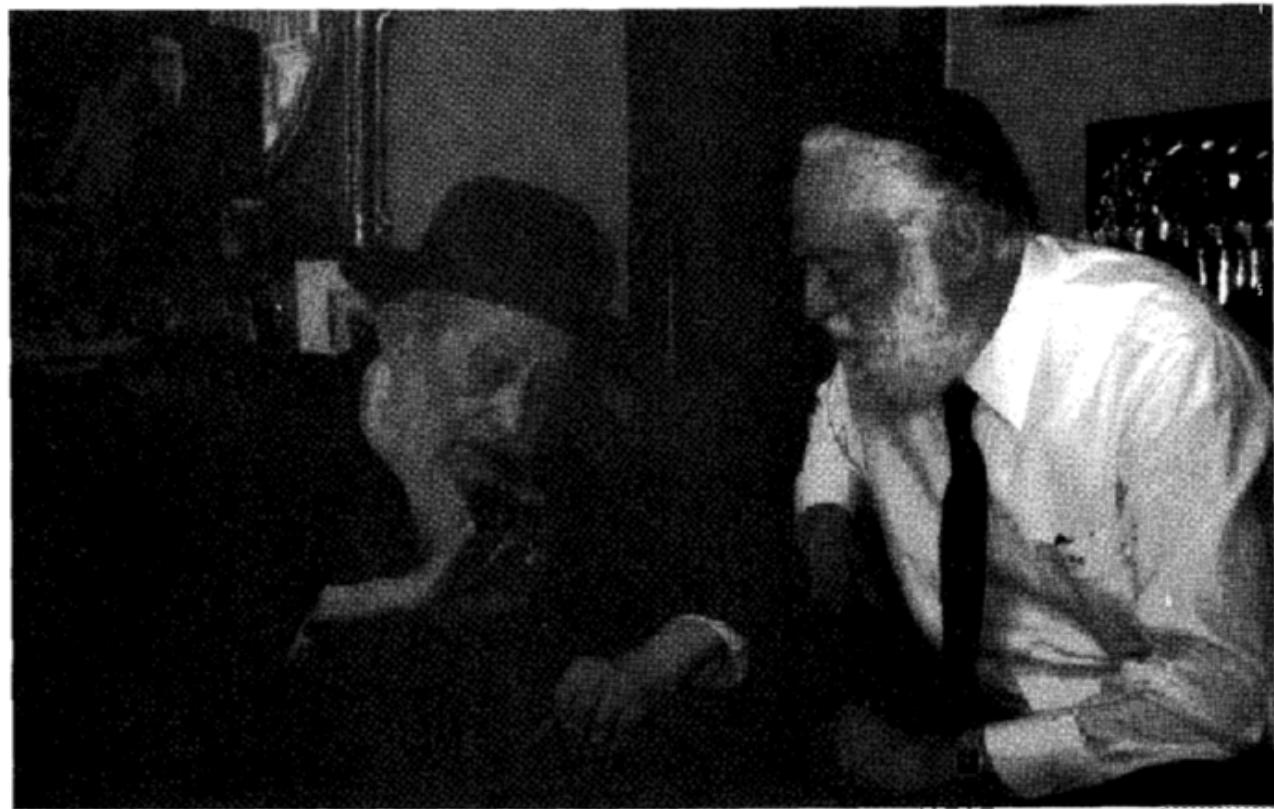
פעם רבו אב ובנו. בסערת חילופי הדיבורים, נדר הבן לאמור: יותר לאakra לך אף פעם "טאטע". חלפו ימים, ושביעי של פסח עלה הבן למפטיר, ובקראו את ההפטירה הגיע לפסקוק "וואובי תהה לי עורף". נער הבן ולא ידע מה לעשות. אבי הרוי נמצא בבית הכנסת, ואיך יגיד את המילה "תהה", המצלצת כמו "טאטע"?.. חשב לרגע, אז החליט לומר: "וואובי גטה לי...". מיד העירן ^{אוצר החכמה} לו העומדים לידיו: נו, נו, ככלומר טעות בידך, והבן שינה ואמר: "וואובי שטה לי...", וכששוב העירן לו שהוא טעה שינה ואמר: "וואובי תהה לי...". האבא, שכאמור היה אף הוא במקום, תפס מיד במה מדובר, ניגש אל הבן ואמר לו: בני, אני מוכן לצאת מבית הכנסת ובלבד שלא תקרה בשגיאות..."

רב שמואל זלמנוב: כפי ששמענו, הרי שה"מילי דבדיחותא" של ר' ישראל לא בא על חשבון עבודת ה' שלו. לפי הוראת הרבי החל ר' ישראל ללימוד הלכות יורה-דעה והוסמן לרבות, וכך גם קיבל 'קבלה' לשמש כשות ובודק, והסכמה להיות מוהל. עם כל זה, חסידותו הייתה לשם דבר!

אחרי התועדות ארוכה ולוחמת, כאשר בית הכנסת בו התועדו היה כבר חשוך כלו, ורק כמה קרני אור חלשות של לפנות בוקר הבליחו לתוך האפילה, מאירות את ניבובי השירים שנוטרו על השולחן, ראשי وزנבות דג מלוח, חתיכות מלפפונים, בקבוקי משקה וכוסות ריקים, כאשר פה ושם נראה דמות אשר חצי בישיבה חצי בשכיבה תפסה איזו תנומה קלה של אחרי פארברינגען. רק אחד, ר' ישראל נוולער, היה ניצב ליד עמוד התפילה, מליט את ראשו בכפות ידיו, עיניו אדומות מבכי, כאשר 'תנוועה' חסידית נמשכת ועולה ממנו בדיברות לבבית. ובקול חשי הוא חוזר שוב ושוב על

המילים: "אווי, פינצטער אויז מיר! אווי, ביטער אויז מיר.." – כאשר כל אחד יכול לשער איזה "חישכה" ו"מירירות" העיקו על לבו החסידי...

הרב יהודה חייטרייך: פעם הגיע ר' ישראל מטשנקט לסמירקנד, והתמיימים הצעירים הפצירו בו שיתוועד עם. שמעתי מבני בכורי, ר' צבי הירש שי', שבמהלך אותן התוועדות דאגו המשתתפים לsegor היטב את כל התריסים, כדי שר' ישראל לא יבחן שכבר האיר היום, וימשיך בתוועדות המוחדת שלו, שהתחילה בשעות הערב...

בשור שיח, זכרונות מסמירקנד. הרב יהודה חייטרייך ובנו בכורו
יבלח"ט הרב צבי הירש – סב הכללה

הרב ישעאל לוין ("געולער"): אחרי עשר שנים לימוד בליובאואויטש, הגעתו לפרך "האיש מקדש". חותמי, הרב החסיד ר' מרדכי פוזנר – ב"יר שנייאור זלמן פוזנר, ב"יר משה בער פוזנר, בנו של רבי מרדכי פוזנר, אחיו של אדמו"ר הזקן – ביקש מהרבי הצעת שידוכין לבתו, חנה מיכלא (שנייתה, הכללה דן), נקרת על שמה). אמר לו הרבי: לומד כאן בנו של דוד אבא' לע מנעוויל. סבורני שזו שידוך מותאים.

לאור הדברים נסעתי לקלימובייז', מקום מגורי הכללה. היה נדמה לי, איך לומר, שזו לא הייתה סימני התלהבות מיוחדים למראה "הבטלן" שהגיע מליאוּבָאוּוִיטֶשׁ, ולפי יחס זה החלמתי גם אני, והודיעתי לאביה שכנראה עלי לשוקול זאת שוב, וכעת אשים פעמיי חוזה לליובאואויטש.

אוח"ח 1234567

מרת חנה מיכלא לויין

(נפטרה כ"ב תממו תשמ"ג)

למחרת הפגישה, כשהייתי על העגלה שאמורה הייתה להחזירני מקלימובי', אזורה הכליה אומץ, הגיע אל העגלה ושאלה אותו ישרות: אמר לו לי, מדוע אין אתה מעוניין بي?..

– שאלת זו, והצורה הישירה בה נאמרה, הביאו אותו לחשוב בצורה שונה על הצעת השידוך שהציע הרב, ובו במקום הודעתו שאני מסכימים לשידוך.

לאחר נישואינו נשארתי לגור בקלימובי' והייתי סמוך על שולחן חותני. אז התחלתי לעסוק במלמדות לדרכיו. היה זה אצל "אב מלאכה", שכון גם אבי, הרב החסיד ר' דוד אבא מנעול, היה מלמד.

זוגתו של הרב ישראל נעולדר, מרת חנה מיכלא לויין, ובתם מוסטיא זלמנוב מלוות את הנכד יבלח"ט ר' ישראל זלמנוב – אבי הכליה – לפני נסיעתו ל-567
בתמונה נראה גם הסבא הרב זאב ואלה פשי' (ניסן תשל"ג)

הרב מאיר גורקוב: בליובאוייטש סיפרו באותה תקופה, שהగבר החסיד ר' שמואל גוראריה הגיע אל הרבי ודיבר בין השאר גם על רצונו למצוא מלמד הגון לבניו. אמר לו הרבי בערך כך: שמואל, כדאי שתיקח את ישראל נעולעך, וכך ידעו בניך מהו "א חסידיישער מלמד"...

דרך ההוראה שלו, ר' ישראל, ואורך הרוח שגילית לכל תלמיד, היו מנו המפורסמות, זה מה שנקרה מלמד בר-פועל. כל קטע בגמרה, כל נושא שנלמד, הכל בא במשלים ודוגמאות, עד שהוא מובן לכל תלמיד ותלמיד.

מספרים שפעם ביקש אחד התלמידים להסתכל בספרו של אחד מבני ר' צבי גוראריה, והלה סירב. ר' ישראל הבחן בדבר, ניגש אל הילד ו אמר לו: קרא את המשנה והסביר אותה. התחליל הילד לקרוא: "מאימתי – פון וווען", אלא שמיד סטר לו ר' ישראל על לחיו **באומרו:** אין זה נכון. "מאימתי" פירושו, שאם חבר מבקש ממק' להסתכל בספר שלו, עלייך להרשות לו. נו, המשך... המשיך הילד וקרא: "קוראים – ליינט מעון". שוב סטר לו ר' ישראל ו אמר: גם "קוראים" פירושו כשחבר מבקש ממק'... ודע לך שזה הפירוש של כל תיבה במשנה. יתרה מזו, דבר זה נכון עוד לפני שניגשים ל"מאימתי", שכן אם אין לך אהבת חברים, לא תוכל להתחילה ללימוד את המשנה!

את הדרך הזה, את אהבת-ישראל הזה, קנית ר' ישראל בעשר שנים לימוד בליובאוייטש!

איי... הנה מה טוב, ומה נעים, שבת אחים גם י-ח-ד, איי-איי-איי, איי-איי-איי – (ושוב מצטרפים המסובים לניגון החסידי...)

הרב יהודה חייטריך: ברצוני בספר סיפור, ממנו נראה עד כמה גדולה הייתה הבנתו של ר' ישראל בדא"ח.

בשנה הראשונה לנשיאות הרבי הריני"ץ, היה נהוג להשמיע מאמריהם ארוכים בכל שבת קודש, לערך שעה וחצי, ויש שארכו כשעתיים. אחר זמן שאל הרבי את ר' ישראל: איך מתקבלים המאמר דא"ח אצל אני"ש? – ור' ישראל השיב: העניינים מתקבלים בטוב, אבל האותיות הם מרוביים.

ואכן, מני אז התחליל הרבי קצר, וכל מאמר אריך רק כשעה.

ועוד סיפור אחד, מאותה תקופה:

בחורף תרפ"א, היה הרב הריני א' אמר מאמרי דא"ח בבורך קודם התפילה, לפעמים בשעה התשיעית, ולפעמים בשעה העשירית. זמני התפילה נדחו איפוא לשעה האחת-עשרה, או לפעמים מאוחר יותר, ונגמרו רק בשעה שתים.

ארכ'ן: 3224567

נמצאו אז חסידים שאמרו שטוב יותר להתפלל קודם שמיעת דא"ח, ואחרי שמיעת הדא"ח ילכו לביתם ויאכלו סעודת שבת, שכן אין זה מונ הרואין להתענות בשבת קודש עד שעה כה מאוחרת, שלפעמים הם מגיעים לביתם רק בשעה שלוש אחר הצהרים.

ארכ'ן: 3224567

רב ישראל נועלער

רי' ישראל נועלער טען נגדם, שסבירתם מנגדת לדרבי החסידות, והוא הסביר זאת במשל:

במלחמת העולם, כשהייתה המלחמה בין הרוסים לגרמנים והמחנות ניצבו אלו מול אלו, פרש קווזאק אחד מגודדי הקוזאקים הרוסיים מהגודוד שלו, ונכנס עם סוסו אל העיירה יהודית הקרובה לחזית המלחמה. היה זה בשבת קודש, והיהודים היו עדיין בבית הכנסת בתפילת שחרית. הקוזאק נכנס לאחד הבתים ובקש לאכול, והшибוهو שמאחר והיום שבת קודש, لكن יקח בעצמו מה שנפשו הזוללה חפצה.

הלה אכן זל כל שאיוותה נפשו, ובנוסף לזה הוצאה מהתנור את הציולנט והקוגל, שפך אותם בה'קאצלאג' שלו – מין בקבוק נחות, שהיה נקשר אל החגור שבטנתנים, ובו היו אנשי חיל שומרים מיני מאכל ומשקה – וישב על הסוס כדי לחזור אל מקומו. והנה, מחמת חמיימות המאכלים – כי הבקבוק שבו הציולנט והקוגל נגע בבשרו – החל הסוס דוחר ומדלג, מבלי יכולת רוכבו לשלווט עליו. דחר הסוס והגיע היישר אל

מחנה הגרמנים המופתעים, כאשר רוכבו, הקוזאק, מנצל את ההזדמנות ומכה בהם בחרבו מכיה גדולה.

כשנרגע הסוס, חזר הקוזאק אל מחנה, וمفקי – שהשקיף על הנעשה במחנה שמנגד וראה את מעשה הגבורה של הקוזאק – העניק לו אות כבוד.

אחד מחבריו של הקוזאק קינא בו קנאה גדולה. הוא עלה על סוסו ורץ אף הוא על מחנה הגרמנים כדי להראות את גבורתו הוא, אלא שמעשחו לא צלח, והגרמנים היכו אותו במכות אכזריות, ורק בשארית כחוטיו הצליח להציל את נפשו ולהזור אל הגןוד. אם לא די לו במכות שקיבל, הרי שمفקי הגןוד הוסיף וקנס אותו בכנס גדול, על שבלא רשות החליט לתקוף את האויב.

שאל הקוזאק המוכה את חברו הגיבור: היכן זה עשית אתה חיל, ועוד זאת שהשגת אות הצלויות עבור גבורתך, ואילו אני, לבذ זאת שלקיתי בחברות ופצעים, גם קנסוני בחרפה ובזיוון.

ענה לו החבר: איך חפץ אתה להדמות אליו? אצלי, הלא הצוילנט והקוגל חיממו את סוסי והמריצו אותו לرؤץ אל מחנה האויב, והיה זה שלא ברצוני, ואילו אתה עשית זאת בקנאתך ועל כך השגת גמולך בראשך.

וסיים ר' ישראל נעולען: כך הוא במשל בנידון דידן. אומרים אתם שטוב יותר להתפלל קודם שמיעת דאי' מהרב, כדי שלא לאחר את זמן התפילה. אבל האמת זהו שלא ברצונכם, אלא בעצת היוצר, שהצוילנט והקוגל מחממים אותו להתפלל מוקדם יותר...

כי האמת היא, כמו אמר הרבי, שלימוד דאי' קודם התפלה הוא צורך התפילה, וזהו פנימיות עניינו החסידות.

כמו במשל הזה, כך היה ר' ישראל מוצלח מאד בסיפוריו חסידיים שיש ללמד מהם מוסר השכל. שמעתי שכאשר ראשוני אני"ש שיצאו מروسיה הצלicho להגיע לאמריקה, אחרי שהות מסוימת באירופה ביחד עם ר' ישראל נעולען, ומסרו ממנו פרישת שלום לרבי הריני"ץ, הייתה השאלה הראשונה שהרב שאל: ישראל נעולען עדין מספר סיורים?

הרבי שמואל זלמנוב: מסופר שאחר הסתלקות הרבי נשפטו-עדן, נשאר ר' ישראל בבית רבינו למשך תקופה ממושכת, ימים ולילות, ולא חזר כלל לביתו. כאמור, אבלו

וצערו היו עמוקים עד כדי כך, שלא יכול היה לחזור אל עולם החולין והמעשה. בסופו של דבר, כאשר לחצו עליו לחזור הביתה והוא סוף הסכימים, ניגש אל הרב הראי"ץ להודיע לו על כך. נאנח הרב ו אמר לו : ישראל, אויף וועמען לאזסטע מיר!

אלה רוחב ורשותו
כחזר הביתה, לא היה זה אותו ר' ישראל מחויך ושובב. תקופה ארוכה לא הופיע חיווך על פניו, וזמן ממושך התבזבז בחדרו ומיל שuber בסמוך שמע את בכיתתו. אך אחר כך, למורת ساعת היסורים הגדולה שניחתה עליו בחיוו – איבד שמוונה מתוך אחד-עשר ידיו – הקפיד להיות תמיד שמח בחלקו וגרף בשמחתו גם אחרים.

תפילתו הייתה מיוחדת במיניה. הוא היה קם לפנות בוקר, לומד מספר שעوت חסידות, ולאחר מכן בא לבית הכנסת, מותעט בטליתו ומכסה בה את ראשו, נשאר יושב כך ללא ניע שעעה ארוכה. את אשר עבר שם בין ו בין קונו אין איש יודע, אך לפטע היו הנוכחים שומעים מתוך הטלית צקה חזקה, במיוחד כשר' ישראל היה מגיע לקריאת שמע : השעה הייתה יכולה להיות שעת אחר הצהריים, בבית הכנסת נשארו רק "עובדים" ספרדים, זה מגן חרש וזה מתפלל בדיבוקות, כאשר לפטע הייתה נשמעת צקה-זקה מפי ר' ישראל : "א---ח---ד", בקול אדיר, עד שאמות הסייעים היו רועדות.

הרב חיים אליעזר קרסיק : ברצוני להוסיף סיפור נוסף על ר' ישראל, ממנה רואים עד כמה הוא היה חדור בנסיבות נפש למען חינוך היהודי טהור. סיפור זה קשור לחינוך בת הזקנים שלו, מוסיא זלמנוב, שהייתה אז בת 11 (נולדה ט' סיון תרפ"ו, נפטרה י"ח כסלו תשנ"ה), היא הסבתא של הכלה דן :

באלול תרצ"ז חשב הג.פ.או את היחדי הסודי שנייהל ר' ישראל. הוא נחקר ארוכות תוך התעלליות והשפלות, 13 חודשים שהה ר' ישראל בבית הכלא, עד תשרי תרצ"ט. באותה תקופה באו אל זוגתו יידי משפחה ואמרו לה בערך כך : בעל אסור ונטו בסכנת חיים. הם הריאו יודעים שלא שלחthem את הבנות לשקלע. מאחר שرك בת הזקנים עדין חייבות על פי חוק ללימוד בית הספר, لكن כדי שתשלחי אותה לשקלע ואז הג.פ.או. עשויים להתחשב ולשחרר את בעל או להקל בעונשו.

לאחר שאוותם ידידים התמידו בלחץ, הסכימה זוגתו לבסוף לשלוח את הבית לשקלע לשנת הלימודים הבאה. היא קניתה לבת תיק בית ספר, כלי כתיבה, ספרים וכיו"ב, והבנת החלה ללימוד בשקלע החל מפתיחה שנת הלימודים הלועזית. בעבר פחות מחדש הגיעו הימים הנוראים ולמחרת יום הכיפורים שוחרר ר' ישראל ממאסרו. מובן שעד סוכות לא הлечה הבית לשקלע, וכך גם במשך ימי החג. אך למחרת שמחת

תורה בבוקר, כשלהקה הבת את התיק על כתפייה והתוכננה לצתת, הבחן בכך ר' ישראל ושאל בתדharma: מה זה? לאן זה? – והבת עונה בתמיינות: לשקלע!! ר' ישראל נעשה רציני ועיניו יקדו: "וואועלכע שקאלאע!! וואס שקאלאע!!" – והבת: הרי כבר מתחילה שנות הלימודים אני הולכת לשקלע... – וואס!! הצדוק ר' ישראל לשקלע!!... – והבת משיבה: כן, אמרו לאמא שאם היא תשלח אותה לשקלע יש סיכוי טוב שיקלו בעונשך ואולי אף ישחררו אותך. והנה, רואה אתה, רק נכנסתי לשקלע ואתה יצא מהמאסר...

אוצר החכמה

– אם כך, ענה ר' ישראל בתקיפות, הריני חוזר מיד לכלא!

מילים אלו שנאמרו בתקוף, בכל הרצינות ומעומק הלב, זעזו את הילדה הצעירה, והדברים נחרתו בעומק לבה: עד היכן מוכן אבא ללבת במסירות נפש למען **חינוך הילדים!**

אוצר החכמה

אוצר החכמה

**הרבי ישראל נעולעער, זוגתו מרת חנה מיבלא ובתם מרת מוסיא
במחנה הפליטים, פוקינג גרמניה (תש"ו-תש"ח)**

אחור החבוקת

אחור החבוקת

הרב ישראל נוועלער עם הבת מוסיא, פוקינג תש"ח

אחור החבוקת

אחור החבוקת

סבתא מוסיא זלמנוב עם יבלח"ט סבא הרב זאב ווולף (בסלו תש"ט)

ברקע: ציור דיוקנו של הרב חיים אליעזר קרטיסיק

הרב מאיר גורקוב: ברשימה הזיכרונות שלי – כמספרתי על התקופה שבה כבר לא היו מוכרים להחבה ולהסתור בMASTERIM מפני יראת המלכות – כתבתי:

כל החזון הזה היה גם כן בטשנת עיר הבירה, אשר שם היה מושבה של הממשלה האוחזנית. גם שם היו חדרים רבים, כאשר החדר המובהך ביותר היה של החסיד התרמי ר' ישראל נעולען. כי לבד זאת אשר היה מלמד מומחה זה רבות שנים, בהשפעה טוביה, ובר פועל טוב על התלמידים בידיעת הלימודים, היה מחנק ומדליק את התלמידים בידאת שמים והשריש בכלם אמונה טהורה וחזקה על דין החסידות, הוא הכין את תלמידיו שיוכשו להיכנס לשיטת התרמים.

הרב ישראלי לוין ("נעולען"): אני נזכר בפעם הראשונה אחד של קץ תש"ו, נכנס לכיתה אחד מתלמידי, נכד יידי ר' מאיר – יבלח"ט הרב שלום דובער גורקוב (סב החתן), שהיה אז בן 10 – ואני הפסיקי לרגע את הלימוד ומספרתי לתלמידים: אתמול קיבלתי נשיקה מאביו. יודעים אתם מדוע? מפני שאתמול נבחן שלום דובער אצל אביו, ר' יעקב יוסף, והוא ידע לחזור בעל פה שני דפים מפרק 'כיצד הרגלי'

בסיפור זה רציתי להראות לתלמידים עד כמה גדולה הנחת שהם גורמים בבית כשם משתדים בלימוד.

הרב יעקב יוסף גורקוב עם בנו, יבלח"ט הרב שלום דובער, סב החתן

אלה 1234567

הרב חיים אליעזר קרטיק: ביום א' דחנוכה תשכ"ד, 16 שנה אחר פטירתו של ר' ישראל, הועבר ארונו לארץ הקודש ונקבר בבית העלמינו בצתת. באותו בית עלמין נקבע מחוותנו ר' שמואל זלמנוב, שמונה שנים קודם לכך.

נעבר עתה אליך, ר' שמואל, ונזכיר שהיום, ט'יו אלול – יום התיעידות תומכי תמימים, ויום הנישואין של נינטך – הוא גם יום הנישואין שלך, לפני 95 שנה, בשנת תער"ב, עם בתו של הרב החסיד ר' ישראל יצחק סבירסקי מאודסה, הרבנית רחל.

אלה 1234567

אחר החכמתך

אוצר החכמתך

גניזה

רב ישראל יצחק סבירסקי

(נפטר ג' תמוז תרפ"ב)

ובתו מרת רחל זלמנוב

(נפטרה י"א אידר תשכ"ב)

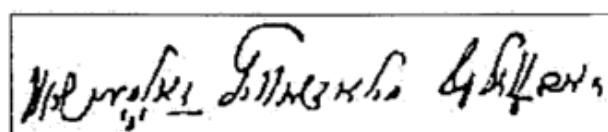
יודעים אנו שבמשך שמונה שנים רצופות, עד נישואך, למדת בתומכי תמימים, ובליובאוייטש נמנית עם קבוצת הבחרורים שבஹורתה הרבי נבחרו ללימוד את מלאכת הזביחה. כידוע, התנאי העיקרי למלאכת קודש זו הוא להיות "ירא שמים מרבים", ודרישה זו, ליראת שמים, נדרשה משוחחת ובודק עוד יותר מאשר מרבית.

ואכן, שמאך – "ר' שמואל קורסקער" – הלך לפניו כאמון גדול, וכתלמיד מובהק של ר' שלמה חיים קיטאיין, השוויב הנודע של העיירה ליובאוייטש. מפורסם גם שהרביה הריאי"ץ – שבעצמו היה שוחט ולמד אומנות זו (בשנת תר"יס) אצל השוויב ר' שלמה חיים

— ביקש אותו להעמיד ולהכין עבورو סכין של שחיטה, ופעם אף אמר לך בלשונו זו: "דו ביסט דאך פון די אלטע שווחטים". הרבה מתלמידי ליבאוואויטש בחרו לנסוע ולימוד אומנות זו דוקא אצל, בעיר קורסק, וברוך ה' ראית פרי רב בעמלך. התמימים והחסידים ששימשו אף הם כשו"בים: ר' שמעאל אבלסקי, ר' אלכסנדר בונין (בן-נון), ר' אברהם סברדלוב, ר' יוסף פאטשין, ר' אהרן יוסף בליניצקי, ר' איסר בריקמן, ר' מרדכי בער טלישבסקי ור' עוזיאל חזנוב – כולם, ועוד רבים אחרים, היו תלמידיך.

זה למליה מ-51 שנה שנמצא אתה בעולם שכלו טוב – אחר פטירתך ביום ט' ניסן תשט"ז, בהיותך כבן 68 – ונבקש ממך שתספר לנו מזיכרונותיך, גם על תקופת לימודך בתומכי תמימים שבליובאוואויטש, וגם על הרקע ממנו הגעת לישיבה.

הרב שמואל זלמנוב: זקני, הרב החסיד ר' זאב וואלף זלמנוב, היה מחסידי אדמו"ר הצמח צדק, ואילו אבי, הרב החסיד ר' יהיאל מיכל יהודה ליב, היה מחסידי אדמו"ר המהרי"ש – שאות שמו אני נושא, באשר נולדתי כשב שנים לאחר הסתלקותו.

כתב-יד הרב וועליע לאזאוואויטש, מחסידי אדמו"ר הצמח-צדיק
(נפטר ב'ג בסלו שנה עת"ר)

משפחהנו התגוררה בכפר לאזאוואויטש, המרוחק רק כששה קילומטר (כארבעה מייל) מהעיר קלימובייז', ובצעירותו היה אבי הולך רגל לליובאוואויטש, מרחק של כ-180 קילומטר (כ-112 מייל)! בצדות אלו היה מצטרף אליו גם גיסו, שהיה למדן גדול וחסיד גדול, דודי הרב החסיד ר' יהודה ליב אהרוןוב, שבשנת תר"ע היה ר"מ בישיבת תומכי תמימים בליובאוואויטש. מאוחר יותר נסע אבי גם אל הרב רשי"ב, זוכרני פעמי שבעת שחרבי אמר דא"ח הייתה הצפיפות כה גדולה, עד שאבי התעלף באמצעותו, ועקב כך הפסיק הרב את אמרת המאמר למשך זמן.

امي הייתה בתו של הרב אליעזר ביילינסון מלוסטובקה (נולד תקע"ג), שהיה משפחה הנושאת כתוב יchos המגיע עד למהר"ל מפראג – שיום ההילולה שלו בעוד שלושה ימים, בח"י אלול. בן אחותה שלAMI היה הרב הגאון והחסיד ר' דוד יעקבסון, שהיה הרב המורה-צדיק בעיירה ליובאוואויטש, בהיותו חתנו של הרב הקודם, הרב אברהם זליגסון.

אלה/ה 1234567

כיום אני בן 119 שנה – נולדתי כי אłów תרמ"ח – וזכור אני איך בהיותי בן שבע, בשנת תרנ"ה, בין פסח לעצרת, נשלח אחי הבכור, החסיד התමימים ר' שרגא פייוויש – שהיה מבוגר ממני בתשע שנים – ללימוד בעיר ליאובאוויטש. זוכר אני כיצד אבי ואמי הוליכו אותו ליאובאוויטש על עגלה רתומה לסוס שהיה לאבי. היה זה קודם התיסודות תומכי תמיימים, אחוי פייוול – שכפי שהזכיר היה מראשו התמימים – נמנה אז עם ה"יושבים" וה"חווזרים".

אחר החכמתו

בילדותי למדתי בעיר קלימובי' הסמוכה, אצל דודי ר' יהודה ליב אהרוןוב הניל,
שם למד גם אחוי ר' פייוול קודם שנסע ליאובאוויטש. בהיותי בגיל בר מצוה למדתי
בישיבה בעיר אמצע'יסלאב, בראשה עמד או הגאון ר' אלחנן וסרמן, ויחד איתני למד שם
גם הרב החסיד ר' נחום שמריינו שונקן, שמאוחר יותר היה חברו לספסל הלימודים
אף בliaubaooitsh.

רחל סבירסקי (זלמנוב) בצעירותה

הרב שמואל זלמנוב
זמן קצר לפני שהגיע ללימוד בliaubaooitsh

אוצר החכמתו

אלה/ה 1234567

בשנת תרס"ד, כשהייתי בן 16, התקבלתי לתומכי תמימים. תחילת נשלחי ללימוד בסניף הישיבה בעיר האראדייש, תחת פיקוחו של המשפיע המפורסם הרב החסיד ר' שלמה זלמן הבלין, שהיה בעצמו מהתלמידים הראשונים של תומכי תמימים. אחרי תקופה קצרה בהארדייש עברתי למדוד בליבאוויטש עצמה.

רב אהרן תומארקין: תלמידי הישיבה רגילים היו לכנות זה את זה בכינויים, לרוב על שם מוצאו ומקום מגוריו של התלמיד, כגון: "אליעזר ציצערסקער", "ישראל נועלער", "מאיר פאצעפר", "לייזער לאפיצער". לכן, ר' שמואל, קראו בנוסף לכינוי "שמואל קלימובייצ'ער", גם בכינוי "שמואל הגדול". מדוע?

רב שמואל זלמנוב: בליבאוויטש היה עוד "שמואל קלימובייצ'ער", הלא הוא החסיד ר' שמואל פוזנר שבא מן העיר קלימוביץ' (והוא גיסו – אחיו אשטו – של מחותני ר' ישראל נועלער). כדי להבדיל בינינו, הוסיף לי את הכינוי "הגדול", על שם היותי גבה קומה...

רב יהודה חיטריך: דומני שאני הייתי היחיד שנקרא בליבאוויטש בשם משפחתו, "יודל חיטריך", וזאת בנגדו לשאר התלמידים שנקראו על שם ערים, שכן הכינוי "יודל קראסנאלאוקער" – על שם העיר קראסנאלאוקי ממנה הגעת – כבר היה תפוס... שכן כך נקרא ר' יהודה עבר, שהוא אף הוא בן אותה העיר.

רב שמואל זלמנוב: כשהגעתי לליבאוויטש כבר היה אחיו ר' פייול – שבשעתו למד בחברותא עם הרב הראי"ץ – נשוי ואב לשלושה ילדים, והתגורר בעיר ווארשא שבפולין. עם זאת, זכיתי להיות בן בית ומקורב אצל הרבנית רבקה, אשת אדמורי מהר"ש, והזמנתי לארוחות בביתה בהן השתתף גם בנה, הרב, ביחד עם משפחתו.

רב שמואל זלמנוב

ברשימה שהתפרסמה בספר זכרון שמואלי ושהאותה כתוב בני הגדול, התמים ר' זאב וואלף שיי, מסופר:

אוצר החכמה

אלה"ח 1234567

בזמן שבתו של אבא זיל בשבת תחכמוני בישיבת תומכי תמימים לילובאוויטש, במקום תחנות ל"ק אדמ"ר נ"ע, השكيיע עצמו במרץ דבר בלימודיו. גם העתיק בעצמו כל אמריו הדא"ח מהשנים: רנ"ט, ר"ס, רס"א, ס"ג, ס"ז, ס"ה, ס"ו, ס"ז, ס"ח, עת"ר, רע"א ותעל"ב, וגם אחדי חתונתו באותה שנה, המשיך להעתיק כל המאמרים של האדמ"ר נ"ע, כולל כל ה"המשכימים" וגם המאמרים והשיחות הבודדים. היה לו לאבא זיל כתוב יד יפה, ברור ומהיר, והוא כורן אותם בעצמו בכרייה יפה של עור – ממש מעשה אומן. את החמשן דשנת רנ"ט שלח אליו בזמן (בשנת תרע"ב) כשלמדתי בישיבת תומכי תמימים בקטאים שבגוגוזיא. מטעם הגפ.או. עברו אז על המשלוח והחרימו את הספר, וזכורי שיכשנוודע הדבר לאבא גרמה לו הידיעה עגמת נפש דבה. בין כך ובין כך, הרי שבשלחי שנת תרע"ג זכינו לעלות לארץ הקודש ת"ג, חסרי כל, ואבא זיל הוכחה להשאי את הספרים, וביניהם כתבי-היד – מחמד נפשו – בروسיה.

ובוודאי ישמח בני שיי לדעת שאחר שכתב את הדברים נמצא אחד הביכלאך האלו, שנשארו ברוסיה, כך שנשארה לנו אף מזכרת גשנית מימי האור והקדושה של ליבאוויטש.

אלה"ח 1234567

אוצר החכמה

מוזכרת מימי האור והקדושה בלילובאוויטש
דף השער של 'ביבל' חסידות
שהעתיק הרב שמואל זלמנוב

זה השער לה' צדיקים וחסידים יבואו בו

כתבי קודש

מאדמ"ר שליט"א

אשר נאמרו מפי-קודשו בשנת תרנ"ג ורנ"ד ורנ"ה ותור"ס ותורס"א
ותורס"ב ותורס"ג ותורס"ד ותורס"ה .....

שמואל בר' יהיאל יהודה
זאלמןאנאו

אוצר החקמה

سبתא מוסיא זלמנוב עם יבלח"ט סבא הרב זאב וואלה (ט"ו אלול תשנ"ב)

רב חיים אליעזר קרטיק: מאחת מtauודות הסמכה שלו, ר' שמואל, ניתן לדעת על הנושאים בהם נבחנו התלמידים בליובאוייטש, מלבד דיני איסור והיתר למדו גם הלכות טהרה. הרב הבוחן היה הרב יחזקאל זאב קווקוב, רבה של דוברמיסלה, ובשנת תרס"ט הוא כתב כך:

הבחן החשוב המופלג וشنון כו' כמו שמואל ב"ד ייחיאל מיכל יהודה ליב זאלמאנוו מקלימאווייטש מכיריו הייתי מכבר כד חזיתי ליישב כי מדרשא בישיבה הגדולה דליובאוייטש שנתיסדה עפ"י השגחת ל"ק אדמור"ר שליט"א דשם יגע ומצא במדת חכמו וראה סימן יפה בתלמידו. כתעת בא לפני ובקש ממנו לתחוותו אקנקנו בדיני איסור והיתר ביזודה דעתה ובפתחי נזה, ודברתי עמו אווכות וקענות בהרבה עניינים ביול"ד חלק א' ובחלוות נזה ומעצתיו מלא ויודע לאסוקי שמעתה אליבי דהילכתא מש"ס ופוסקים דאשונם ואחרוניים, גם של וסברא ישרא, לוזאת אמינה כל מן דין סמיכא לנו ומותר לסמן על הוראותו בלי מיחוש כלל...

רב מאיר גורקוב: אחרי שידידינו ר' לייזער הזכיר שהיום, ט"ו אלול, הוא גם יום נישואיו של ר' שמואל, נזכרתי שבשבועו פורסמה על כך מודעת "ברכת אחים" גדולת בעיתון 'האה' שיצא בליובאוייטש.

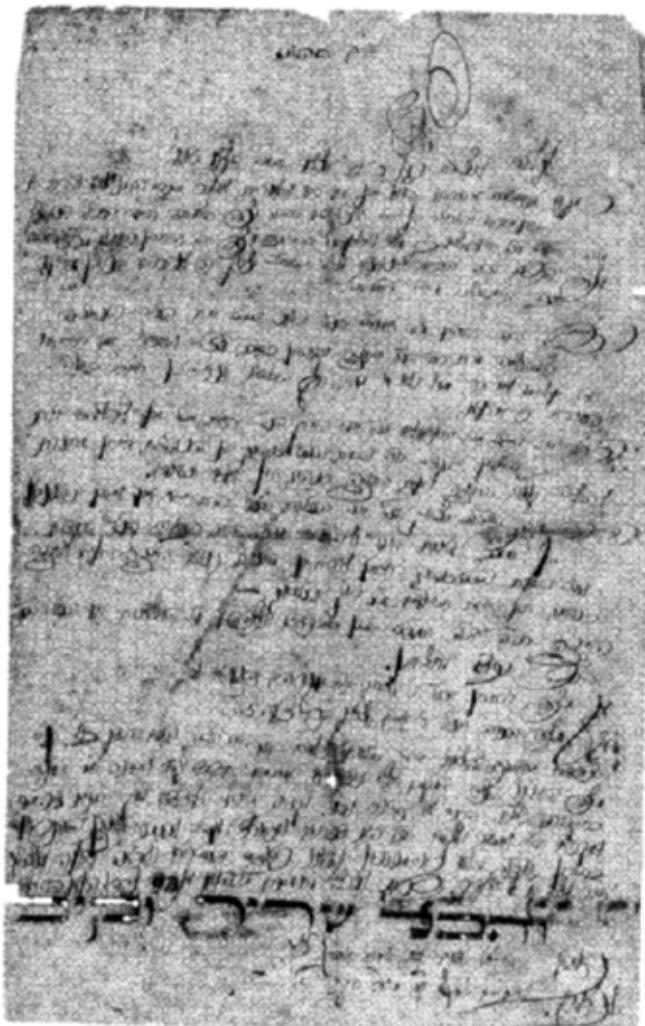
<p>טחין, "האה" עם פשלוח: לשנה שנוי וריך. לחמי שנה רוויב ואחר, לדבע שנה חי וויב, לחדרש עשרים ק'. בלי פשלוח טחין, כל גלוון עני ק', והמקלט על ידו סוכניות פטורות מזרמי המשלח.</p>	<p>ב'ה</p> <p>דָאַח</p> <p>No. 46.</p> <p>יום נ' פ' נצורי כי אלול תער'ג.</p> <p>לייזפאוויטש</p>	<p>כל ולד מקבל את "האה" או המתנדב על הילודים התמיסיים <small>בוגר החכמת</small> גרבות אבוניות, או לארכיות, נסנה הגוא באנוש-תתסיסיט, ודזקה תהי ל' ודים הגוא קונה לנפוא.</p>
--	---	--

ב'ה. מברכים אתם בברכת מצית את חברנו והתומים הנעלם אחיהם מר שטאל זלמנאנאו ייחר ליום כלולתו עם בת יידען האחים ר' פוירסקי חי באדיעספא ביום טז אלול העבר. יעלה זונע ליפה כברכת חבריו

הרב שמואל זלמנוב: אכן. יכול להיות שלמודעה זו היה גם קשור לעובדה שחותוני, הרב ישראלי יצחק סבירסקי, היה קשור – בדרך קלשי – לעיתון 'האה'. פעם התפרנס ב'האה' משחו ממנו, חתום בראשי תיבות: 'יימיש' (כאשר שם המשפחה נכתב בשין שמאלית), והוא كانوا ש�认ו שהכתב הוא הרב הראי'ץ, שאלו הם ראש התייבות של שמו הקדוש. אולי לכן נכתב בעבר כמה גליונות הבקרה בה פורשה זהותו של הכותב.

בשחתת לב הננו מברכים בברכת מו"ט את חברנו מר שמואל זלמנאנאו חי' לגאו נקשר הדברים עם ב"ג בת יידען הווח"ס נו' ר' ישראלי יצחק פוירסקי חי' (החותם "יימיש בהשועעים בנליון עשרים) תהא אונורתם ברוגה וירום קרנום בעשר וכבוד כברכת חבריו רחמיים.

בזהדנות זו ברצוני להוסיף ולספר פרט נוסף: גם בשנת תער'ג, היא השנה בה נישأتي, החל ט'ו אלול ביום רביעי, כפי שהוא בשנה זו. בשבת של ה"שבע ברכות", ח'י אלול, נכח גם הרב הראי'ץ – אז עדין לפני נשיאותו – אשר הזדמן לעיר אודסה בדרכו לביקור אצל חותנו בקיישינוב. מבון שחותוני ניצל את המועד וכיبدو, כבן הרבי, לחזור אמר דאי' בעת סעודת ה"שבע ברכות".

שטר התנאים של הרב שמואל זלמןוב, בכתב ידו
אוצר החכמה
ארה"ת 1234567
מוצש'ק אוד ליום א' ד' אדר שנת
ובולם מאמנים שהוא אחד לבדו הוא [=תער"ב]
פה אדיעסא"

אוצר החכמה
הרבי שמואל זלמןוב וזוגתו מרת רחל
ארה"ת 1234567 אוצר החכמה
בתוקופת ה"שבע ברכות" שלהם
ארה"ח 1234567 אלול תער"ב

הרבי אליעזר צבוסקין ("ציצערסקער") : ר' שמואל, כשהאו נמצאים בשמחת נישואין במזל טוב, ספר נא לנו על המעבר מממעמד של 'תמייס' הנמצא בישיבה, למעמד של 'תמייס' המקים בנין עדי עד.

הרבי שמואל זלמןוב: אין ספק שעל 'תמייס' להמשיך בכל העניינים של תומכי תמייסים גם לאחר חתונתו. בעצם, כל התקופה של הלימודים בישיבה היא גם הכנה אל היוצאה אל עולם המעשה.

בליוואויטש היו אומרים ש'תמייס' מסכימים להתחנן רק כדי שיוכל להתפלל בטלית גדול, אותו לובשים, לפי מנהגנו, רק מהנישואין. מכסים את הראש בטלית, כך שה'עולם' שמסביב אינו יכול להפריע ולבלבל, ואוזי התפילה בארכיות היא כדבי, בחיות ובהתלהבות.

הרב שמעאל זלמנוב, זוגתו מרת רחל וחלק מבני הבית
במרכז התמונה: הרב אבא ואלף שי' – סב הכהן

כדי להמחיש את הזיהירות הנדרשת מכל אחד שלא לאבד חילתה את החיים וההתלהבות בענייני קדושה שספגנו בתומכי תמיימים, אספר סיפור שמשמעותי בהתווות:

אתמול, ייד אלול, היה היירצ'יט של הרב החסיד והגאון ר' ברוך מרדיי אטינגר, ^{אחר הרחובות} מגדולי החסידים של אדמוני' הזקן, אדמוני' האמצעי והצמוח צדק. מספרים עלייו שפעם הוזמן לפגישה עם שר הפלץ ("גוברנטור") של העיר בוברויסק, בה כיהן כרב חמישים שנים. הפגישה נקבעה לשעה 3 אחר הצהרים, אך למורת כל המאמצים שר' ברוך מרדיי עשה, הוא לא הצליח לטסיים בזמן את תפילתו – שהייתה בדרך החסידות, בארכיות ובהתבוננות וכו' – ולכן הגיע לפגישה עם השר באחור של שעה.

כשסוף סוף הגיע הרב היהודי פנה אליו השר, שלא היה רגיל למאהרים לפגישות ונאלץ להמתין, ושאלו ברונו לסייע איחורו. ר' ברוך מרדיי השיב לו באמת: עסוק הייתי.

ה"בעיה" הייתה, שבעוד ור' ברוך מרדיי היה בקי בתורה, בנגלה ובחסידות, הרי שהשפה הרוסית לא הייתה שגורה בפיו, כך שבמקום לומר את המילים "עסוק הייתי", יצא לו לומר: "התחתנתי" ...

הבעת הרוגז ששרתה על פני השר התחלה בהבעת תמייה: וכי מה? זו סיבה להגיע באיחור! הרי אני הייתי בזמן לפגישה למרות שגם אני התחנתני!

אוצר החכמה
ניסה ר' ברוך מרדכי להסביר ברוסית שהוא היה "עסוק מאד", אך שוב יצא לו לומר: נכון, גם אתה התחנתן, אבל אני התחנתני חזק...

אוצר החכמה
בнтיאת הסיפור הזה סיפרו כדי להוציא ממנו מוסר הscalar: 'תמים' צריך לדעת שהעיקר הם העניינים הרוחניים, והניסיונו אין אלא הזדמנות לה תמיד ולחזק את הקשר לעניינים הרוחניים גם ביציאה אל העולם, אך לא "להתחנן חזק" עם ענייני העולם.

לחאים, לחאים ולברכה!

אלה י"ח 1234567

אלה י"ח 1234567

אלה י"ח 1234567

רב יהודה חיטריך – בציור המתאר תפילה שחורת של חול בבית הכנסת 'פרוי' בקרואן-הייטס

אוצר החכמה

אוצר החכמה

אוצר החכמה

אוצר החכמה

**הרב יהודה חיטרייך עם נכדו
יבלח"ט ר' חיים אליעזר זלמנוב, אח הכללה**

הרב יהודה חיטרייך: כתעת תורה, ר' לייזער לאפיצער, בספר לנו על תקופת לימודך
בליובאוויטש, ולהוסיף על שכבר פרסמתי בירשימות דברים' שלי:

מחותני התמים הלה"ח חיים אליעזר, עיקר השתדלותו נגלה.

אוצר החכמה

הרב חיים אליעזר קרסיק: נולדתי לפני 109 שנים, בחודש טבת תרנ"ח, בעיירה לאפייך, לאבי הרב החסיד ר' מרדכי שמואל – מצאצאי החסיד המפורסם ר' בנימין קלעツקער, שהוזכר לעיל – ולאמי הרבנית חייה שרה לבית מרגולין. לאפייך הייתה עיירה קטנה בסביבות הערים מינסק וbobruisk. רובם של בני העיירה היו מתנגדים ורקב מיעוטם חסידי חב"ד. לפי ערך גודלה, היו בעיירה זו הרבה תלמידי חכמים.

בקיץ של שנת עת"יר הגעתו לליובאוויטש, ונשלחתו ללימוד במחלקת היישיבה בעיר שצעדרין. בשנת תרע"ז סיימתי ללימוד בשצעדרין, ועברתי ללימוד בליבאוויטש, באחת מכיתות השיעורים.

ברצוני לספר כאן על אחי הגדול, הרב החסיד ר' יעקב ברוך קרסיק, שהחל משנת תרע"א נתמנה להיות בליבאוויטש המשגיח על נגלה, בעוד קודם לכך היה משגיח במחלקת היישיבה בשצעדרין.

כשר' יעקב ברוך נסע לליובאוויטש הוא כבר היה נחشب למדון גדול, ומעיקריו מעלותיו בלימוד נחשה העמינות שלו. הוא היה יורד לעומקה של ההלכה והסבירה, ומעומק זה היה צולל אחר כך לאורך ולרווחב, עד שהוא מפרט פרטי פרטיים את כל המסתעף מאותה סbara.

אוצר החכמה 1234567 נספח א' 1234567

אוצר החכמה הרב חיים אליעזר קרטיס ומחותנו הרב יהודה חיטריך

בשםוחת חתונת עצאייהם יבלח"ט

הרבי צבי הירש ומרת רבקה חיטריך, הסבה והسبתא של הכללה

פורים קטן תשי"א

מליאו-וואויטש שלחו אותו ללימוד במחלקה המינוחית לבחורים המצויינים, שנמצאה אז בעיר זימבון, תחת השגחתו של המשפט ר' גרונס. יעקב ברוך כל כך הושפע ממנה, עד שנטקשר אליו בחבלי עבותות אהבה ואף היה מחשיבו כאביו!

אף שיעקב ברוך התמסר ללימוד החסידות ולבוזת הלב, בכל זאת נשאר קשור גם ללימוד הנגלה בהתמדה. בתומכי תמימים ידוע שהתלמידים נחלקו לשני סוגים, בעלי נגלה ובעלי חסידות, אף שאלו וגם אלו למדו זה זהה, אבל ההתמסרות היתירה לנגלה או לחסידות קבעה את חותמה על האדם. על אחיו יעקב ברוך היה טבוע שם של בעל נגלה. מאוחר יותר, כשבישם ממשיג על נגלה, לחם כאריך להגברת החירות של התלמידים בלימוד הנגלה, כשהוא טוען: לא עם הארץ חסיד, ומילא למד נגלה כראוי לא יכול להבין את לימוד הדאי'ח הכרואוי.

אבל בעצם היה ר' יעקב ברוך חדור תוכו ופנימיותו בעבודת הלב, פשוטו וכמשמעותו. תפילה הייתה בדיקות נעימה עד להפליא, ולפעמים בנסיבות מקרים לבו.

היה לי אז ילד, בן שמונה או בן עשר, אך זוכר אני איך בערך בשנות ס'ו-ס'ח חזר יעקב ברוך הביתה מליאו-וואויטש. הוא היה אז בן עשרים ואחת. זמן התפילה בשטיבל בשבת היה בשעה שמונה וחצי, וסיימו להתפלל בעבר שעתיים בערך. גמרו להתפלל, ויוסף ברוך עדיין לא סיים. רציתי לחכות לו, כדי ללכט עמו הביתה, אבל אבי רמז לי שלא נחכה.

היכנו הביתה ואכלנו סעודת שבת. גמרנו את הסעודה, ועדיין יעקב ברוך איננו. יצאתי החוצה לשחק עם חברי ופתאום ראתי ילדים רבים רצים בבית הכנסת. גם מבוגרים הגיעו, וכל אחד תהה: כולם יום הכיפורים היום, שהוא מאירך כל כך בתפילה?! מה הוא כבר יכול להאריך?... כך עמדו והביטו, עד שהבחינו שמדובר בתלהבותו בתפילה, אין הוא רואה את הסובבים אותו... אחדים התלחשו שאולי השתגע, רחמנא ליצלאן.

רצתי הביתה והתחלתי לבכות. הורי הרגיעו אותי ואמרו: אין דבר, האנשים הללו אינם מבינים. יעקב ברוך אדם גדול הוא.

כל היום לא יצאתי החוצה. התבוניתי מהילדים האחרים. לפני ערב חור יעקב ברוך הביתה, מלאה עשרות ילדים, כפי שמלווים אדם שיצא מדעתו. אך אחיו לא התפעל והמשיך בדרכו.

בתוך זמן קצר נתבררה מהותו ודרך הקדושה, וכל בני העיירה התברכו בו!

הרב אהרון תומארקין: אני ממן, ספר לנו עוד על סדר הנהגתו בתור משגיח בישיבה.

בבבליות

הרב חיים אליעזר קרסיק: סדר השגחתו היה בדרך של שמאל דוחה וימין מקרבת. הוא לחים ממד עם התלמידים שהתחילה להאריך בתפילהם ולא באו בזמן הקבוע ללימוד הנглаה, אף שבעצם היה מעריך ממד תלמיד שכזה, אבל בתנאי שהتلמיד יהיה בערך לעובדה זו, ושבודתו תהא נעשית בתמיינות ובפנימיות.

פערת החכמה
אברהם הירש

אבל אם ראה בתלמיד שאינו שיך בדרך זו, ובפרט באם ראה בו איזו חיצונית ושהוא מתלבש באיצטלא שאינה הולמתו, היה לוחם אותו, עד שלפעמים קנס אותו שלא קיבל ארוחת צהרים או ארוחת ערב במטבח הישיבה. אבל בהיותו טוב לב, לא יכול היה לסבול את העובדה שתלמיד תומכי תמימים יהיה רעב ללחם, אז היה מזמין לאכול אצלו בביתו, או לפעמים היה שלוח לו כסף – על ידי אחרים, בעלי סוד שלא יגלו מי שלחם – כדי שיוכל לאכול באכשניה פרטית.

בישיבת תומכי תמימים היו דרגות דרגות, והמדריגות הכי נעלות היו אלו שהיו רשומים אצל הרב נשמתו-עדן בפנקס מיוחד. כשהרצו לשבח תלמיד בשבח הכי נעה, היו אמרים: יענער איז פארשריבון און דעם רביניס ביכעלע!

גם על אחיו, ר' יעקב ברוך קרסיק, שהיה תמיד אמיתי ופנימי בתכלית, אמרו שהוא רשום בפנקסו המיוחד של הרב.

הרב יהודה חייטריך: "הוא פסק על עצמו" – מחותני הנכבד מספר על אחיו, אך אלו יודעים שנכונים הדברים גם עליו עצמו:

אף ר' לייזער בהיותו בתומכי תמימים התבבלט כציורי ודמות מיוחדת של תמיד, הממלאת בקפנות ובהידור את הנדרש מכל אחד מהתלמידים, הוא בלימוד והוא בעבודת ה' זו תפילה.

ומכיוון שנמצאים אלו בשמחת חתונה של צאצאיו, נזכיר כי מחותני ר' לייזער זכה והרביה הריאי"ץ היה המסדר קדושין שלו, שנערך בעיר רוסטוב בי"ב תשרי תרפ"ב, כאשר נישא עם בתו של החסיד המפורסם, הגביר ר' נתן ב"ר שניאור זלמן גוראריה, הרבנית לאה.

תחת החופה שר אז השד"ר ר' ייחיאל החזון את הניגון "ברוך הבא, מי אדר עלי וכו' הוא יברך את החתן ואת הכללה".

הרבי חיים אליעזר קרסיק: חותני המנוח אכן היה בשעתו גבר, וקיבלת הפנים, החופה וסעודת החתונה התקיימו באמנו בחצר ביתו, אלא שבאותה תקופה היו העניות והמחסור בתוקפם, והגיע המצב לידי כך שתאורת סידור הקידושין עשו לא על כוס יין, אלא על כוס של... בורשת!

משפחת חותני גרה בסמיכות לבית הרבוי והייתה קירבה גדולה בין המשפחות. בביתו הקפידו באדייקות על קלה חמורה. במיוחד הקפיד חותני על חינוך בנותיו, ובפרט בקשר לצניעות. הוא, לדוגמה, דרש מהן שילבשו שרולרים עד פרק כף היד, בעודה נערת לקח חותני עברו בתו לאה, זוגתי, מלמדים מיוחדים שילמדו עמה חסידות, ועם נמו הרבנים החסידים: ר' אלטער שימחובייך, ר' יצחקל פיגנון, ר' ישראל נח בליניצקי, ואף אתה – ידידינו ר' ישראל נעולעך.

אה"ה 1234567

אביה הרב נתן גוראריה
(נפטר כ"ז ניסן תרפ"ב)

הרבנית לאה קרסיק
(נפטרה כ"ה טבת תשל"ד)

כש הגיעו זוגتي לגיל 24, ועודין לא השתדכה, נכנס חותני ליחידות אצל רבינו נשattro-עדן, ומספר שהבת דוחה את כל השידוכים המוצעים לפניינה ואין הוא יודע מה לעשות. רבינו ביקש שיקראו לה ושאל אותה מדוע היא דוחה את כל ההצעות. היא השיבה בשניות ובפיקחות: אני רוצה רק 'תמים'! שיהיה פיסח, שיהיה חיגר, העיקר שיהיה 'תמים'!

כששאל הרב מדוע היה מתעקשת דוקא על 'תמים', השיבה: מתNEGד אין לו צורה
ואין לו חומר... סתם חסיד, יש לו חומר אבל צורתו משובשת...

הגביה רבינו: צודקת!

וזה קרא לאביה, חותמי ר' נתן, ואמר לו: אתה ממחפש כסף ויהוס (בנותיו)
הבוגרות השתדכו כולם עם משפחות אדמוניים עשירות ומוחסות). על כסף תוטר,
ובאשר ליהוס – דע לך שהיהוס הגדול ביותר הרוי הוא נמצא בבחור מתומכי תמים!

רב שמואל זלמןוב: שמעתי שכasher ר' נתן גוראריה התענין אצל הרב נשמתו.
עדן על מידותיו של ר' לייזער, ענה לו הרב: את המידות של לייזער לוקח אני על
עצמם...

רב יהודה חייטרייך: החתונה של ר' לייזער קרסיק התקיימה, כאמור, שנה וחצי
אחר הסתלקות רביינו נשמו-עדן. היתי נוכח בעת הקבלת פנים, זכורני ששאלו את
הרבי הריני'ץ מדוע הוא אינו טועם מואמה מן הכלבוד, מזונות ומשקה, שערכו לפני
המסובים. הרבי השיב שאיננו יודע את הטעם, אך כך נהגים, שאין טועמים בעת
הקבלת פנים. אחד מהנוכחים חיוה דעתו ו אמר שלחיות שהחתן והכלה הם בתענית,
לכן אין אוכלם בפניהם, כדייתא בגמרה אסור לאכול לפני רעב שמא יאחזנו
בולםוס.

ר' לייזער היה מקשור בכל נימי נפשו לרבותינו נשיאינו. זכורני שבעת החתונה
שנערכה בבית הרבי הריני'ץ, בסיוון תרפ"א, שאז שרר דוחק גדול בבית חיינו והפריטה
לא הייתה מצויה עבור הווצאות החתונה, טרח הרב קרסיק ועסק בעצמוibusiyת משקה
'לימונאדי', היוו מים מתוקים, וכי'ק הרבי הלך בעצמו בין כל המשתתפים בחתונה
וחילק לכל אחד מהylimונאדי', וגם פרוסת 'טארט' שאפתה הרבניית, וכי'ב כל אחד
בammerת 'לחיים' ולברך את החתן ואת הכלה ואת המחותניים. זכורני שגם אליו קרבת
הרבי, והיתי בהול מכח שהרבבי בעצמו מגיש לי כוס עם 'לימונאדי', ועיכבתי בעצמי
לקחת, ו אמר לי הרב: אין זה משקה יי"ש, זהו 'לימונאדי', ועשה ברכה לאחל מזל טוב
לחתן וכלה.

הרב קרסיק שימש ברבנות ערים אחדות, תחילתה בסאקאלנסקי, ולאחר מכן
בצ'דרין, וכשעלה לארץ הקודש שימש כרב קהילת חב"ד בעיר תל אביב, שהייתה אז
מרכז חב"ד. כמו כן מילא פרק נכבד של עסקנות באגודה חסידי חב"ד. נפטר לפני 47
שנה, ה' ניסן תש"כ, בהיותו בן 62, ומנוחתו כבוד בבית העלמין היישן בטבריה.

73 אוניברסיטת תל אביב – הפקולטה למדעי הרוח וȘ

תשורה משמחת נישואין – מושפחות הלו / זלמנוב

1234567

ארץ ח

תאום

אחת מאסיפות 'אגודת חסידי חב"ד בארץ הקודש', קיץ תש"ב

האסיפה נערכה בבית הכנסת חב"ד המרכזי ברחוב נחלת בנימין 23 ובתמונה נראה משמאלי לيمין: ר' שמואל זלמןוב, ר' חיים שמריהו גוראריה, ר' פינחס טוד罗斯 אלטהויז, ר' אלכסנדר סענדרער יודאסין, ר' חיים אליעזר קרטיסיק, ר' צבי גינזבורג'ר' משה גוראריה.

הרב מאיר גורקוב: כמדומה שר' יודל חיטרייך היה האחרון בדור זה שראה את רבינו נשמהתו-עדן. 'חיטרייך' ברוסית פירושו: פיקח, ממולח. פיקחותו זכרונו הטוב של ר' יודל עמדו לו להצלחה מלאכה הכבירה שלקח על עצמו, לשמר את זיכרונות ליבאוויש ולהעירים מורשה לציבור גדול.

שקדנותו הבלתי נלאית הועילה לו שיכל להמשיך במלאת קודש זו, של איסוף ושמור ספרי חסידים מדורות עברו, גם כשהגיע לגיל זקנה מופלג, עם כל הקשיים שבדבר, וכפי שהוא עצמו נהג לומר בהלצה: מאה השנים הראשונות שלי היו יותר קלות... בשנעים מבוגרים, לפטע אנשים מתחילה לדבר בשקט, והאותיות בספרים מתקנות...

הרב יהודה חיטרייך: זיכרונותיי, שרבים הם ואי אפשר לפרטם, כבר נדפסו בספריו. בהקדמה להם כתבתי את הסיבה לפריטם הדברים:

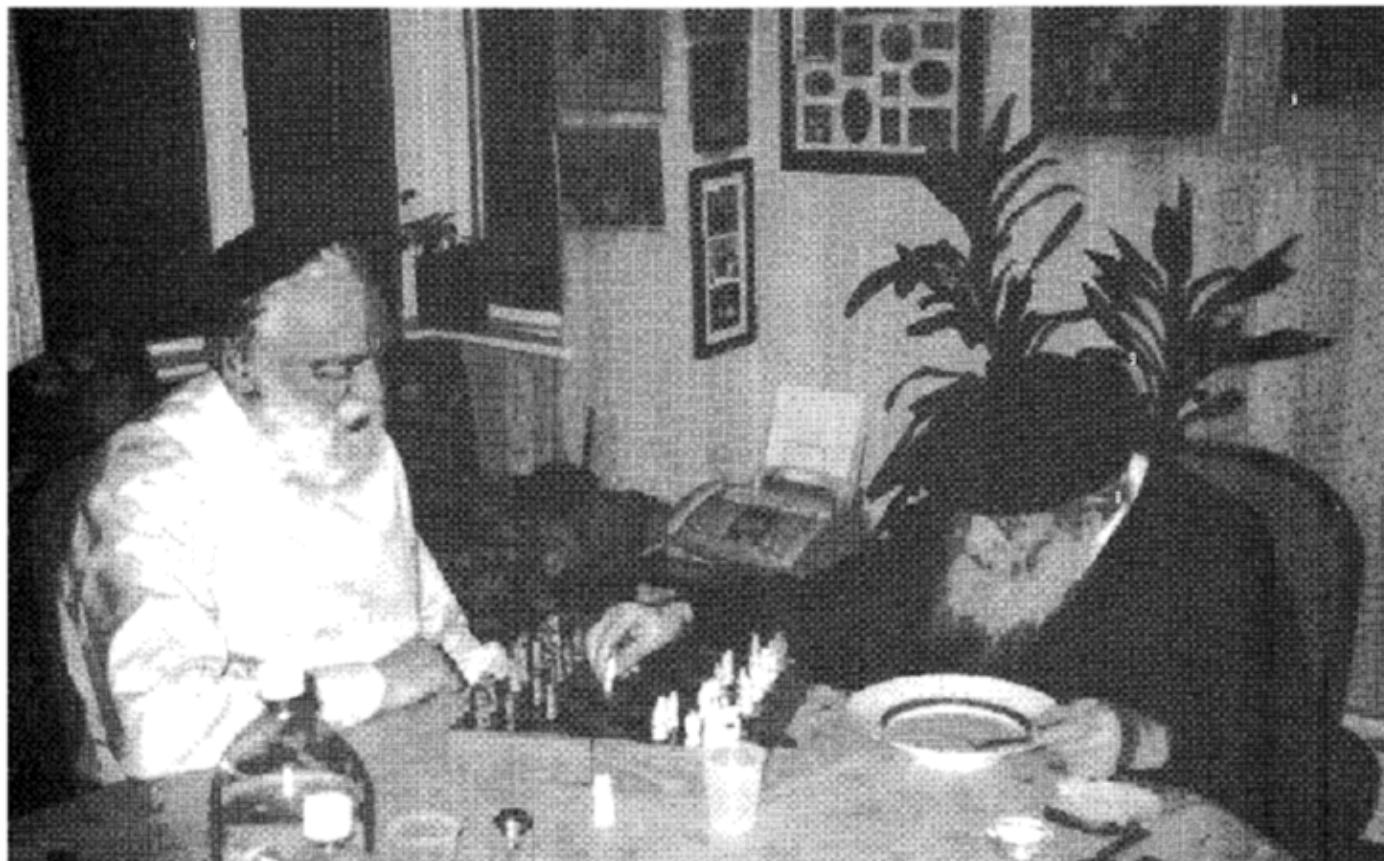
ל"ק אדמ"ר שליט"א העיע לי לפני כמה שנים, להעלות על הכתב, מה ששמעתי ודאיתי מהמשפיעים, מחסידים ואנשי מעשה. הדבר הזה, היה קשה מאד שלא העלה עלי הכתב קרובה לזמן ששמעתי, ורק הוי

בזיכרוני, זהה שנים רבות עברו מיום שומעי,ומי יודע אם יעלה בידי
לכתבם הדברים לאmittahn כמו ששמעתי. מסבב הסיבות סיבב, שפעם
כתבתי לכל'ק אדמוי' שליט'א סיוף ששמעתי מהמשפיע הויה'ח
המשכיל ד' שמואל גדורן צ'ל אסתroman וקיברתי מכתב תודה מל'ק,
ובקשה להמשיך לכתב מה ששמעתי, וכשה נמשך שנים אחדות – מזמן
לזמן כתבתי לכל'ק מה ששמעתי, וכשה נתקבע החומר 'דשימות דברים' מה
שנדפס בזה.

אלה 1234567

אוצר החכמה

אלה 1234567

אוצר החכמה

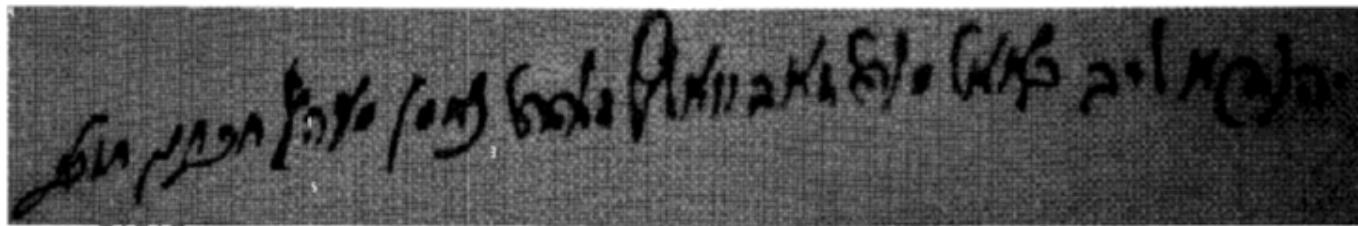
אלה 1234567

הרבי יהודה חיטרייך, משחק בשחמט בליל 'ניטל' עם בנו יבלח'ט הסבא הרב צבי הירש

אוצר החכמה

אלה 1234567

ומאחר הדברים כבר נדפסו, ובאריכות, لكن אחזר בקצרה רק על כמה מהם:
נולדתי לפני 108 שנה, במושאי שבת קודש אי' דראש חדש אלול תרנ"ט, לאבי הרב
חסיד ר' צבי הירש חיטרייך, ולאמי מרת חייה גורביץ', בעיירה קראנסנאולוקי.
משפחתי מצד אבי מתყחשת לרבי החסיד ר' יהודה לייב חיטרייך מהעיר סענא,
שהיה מחסידי אדמוי' הזקן והוא חתום על יתקנות לייזני. בערוב ימיו, בזמןו של
אדמוי' האמצעי, עלה לארץ הקודש והתיישב בחברון.

1234567

"יהודה ליב בן-אבי-אדוני מורי-הרב זאב וואלף זללה"ה נאמן מעיר-הקדוש חברון תבנה-ותכונן-במהרה-אמן"

תחילת לימודיו בליובאואויטש היה ב"חדרים", ונבחנתי על ידי הראש ישיבה, הרב החסיד ר' יהיאל קומיסאר. נבחנתי על תחילת מסכת בבא מציעא. בעבר חודש-חודשים נקרأتني לשדר הישיבה, שם קיבלתי פתקא טבא, הודיעה שהתקבלתי להיות תלמיד ה"חדרים" של תומכי תמימים. באותה שנה, תרע"ד, רצוי להתקבל בתו"ת בין 80-ל-100 תלמידים, אך רק 36 התקבלו, מפני שלא היו מקום לכלם.

אותר החכם

1234567

אותר החכם

קודם שהגעתי בליובאואויטש הבטיח לי אבי לשלווח לי 6 רובל מדי חודש, עבור ההוצאות הדרשות להחזקתי. לפועל היה נדרש למchia סכום גדול יותר, של 10 רובל לחודש, אבל מצבו הגשמי של אבי היה קשה, שנשרף לו כל הונו, שלשה בתים מסחר ובתים. 6 הרובל שקיבלתני מאבי הספיקו לי למchia בזמנים, והסתפקתי בזו. בעבר שנה וחצי,stag הפסק תרע"ה, קיבלתי רשיון מהנהלת הישיבה לנסוע לביקור ראשון בבית הורי.

מכיוון שנמצאים אנו בשמחת חתונה, רוצה אני לספר על חתונה מיוחדת הזוכה לי, שהתקיימה בליובאואויטש לפני 92 שנה, בחורף תרע"ה.

החתן היה התמים המצוין הרב החסיד ר' אלטער שימוחביץ', והחתונה נקבעה לערב שבת קודש. מקוצר היום לא נתקיימה אז שום שמחת חתן וכלה, כי אם רק החופה. הסעודה יועדה להערך בשבת, אחרי התפילה.

זכר אני איך בשבת קודש, אחרי שהתפלلت עמו חברי ואכלנו סעודת שבת, הלכתי לزال הקטן ונכנסתי לחדר שני, בו התפללו המאריכים בתפילה. והנה רואה אני את אבי הכלה, המשפיע הרב החסיד ר' שלמה זלמן הבלין – אותוذكرנו לעיל כאחד התלמידים הראשונים בעת התיסודות תומכי תמימים – כשהוא נכנס אל החדר שני וمزוז את חתנו ר' אלטער שימוחביץ': האב רחמנות, קראתי לקידוש לכבוד החתונה!... והחתן, ר' אלטער, משיב לו בניגון ובדבוקות מתווך תפילה נשמת כל חי' בה אחז: "מי ידמה לך וממי ישוה לך..."

תשורה משמחת נישואין – מושפחות הילל / זלמנוב

77

**רב יהודה חייטריך ב"ראטשע" (נאوت דשא)
משגיח על תבלח"ט נינטו, הכללה**

מלבד זאת ערך אביו הכללה סעודה גדולה גם במושאי שבת, עברו כל התלמידים. העיקר היה עברו לומדי האולט גדול, אבל גם תלמידים צעירים היו נוכחים, ואני בתוכם. שרו אז הרבה ניגונים, בלשון הקודש, באידיש, בפולנית וברוסית, והשמחה הייתה גדולה מאד.

בתומכי תמימים למדתי במשך עשר שנים רצופות, משנת טריע"ד ועד טרפ"ג, ועד בכלל.

אחות 1234567

אחות 1234567

אחות הרכבת

ג' כסלו תשל"ט. הרב יהודה חיטריך, בגול 79, מסדר קידושין בחתונות יבלח"ט הורי הכללה

במרבוץ התמונה נראה שני הסבים, הרב זאב וואלף זלמנוב והרב צבי הירש חיטריך ייחיו

מיימין: המרא דאתרא הרב זלמן שמעון דבורקין ז"ל

אחות הרכבת

אחות הרכבת

ב"יב סיון תרפ"יו, בהיותי בן 27, באתי בברית הנישואין עם הרבנית קיילא, בתו הבכורה של הרב התמים ר' אהרן תומארקין. קודם שסגרנו את השידוך, בחורף אותה שנה, כתבתי לרב הראיינץ שיש לי שתי הצעות, אך הצעת חרקוב – בה התגורר הרב תומארקין כשהוא מכון ברבנות – נראית לי יותר. על כך ענה לי הרב שacky הצעה זו היא הנכונה, וסיים בברכתו הקדוצה שתתקיים בשעה טובה.

לפני החתונה אמר לי המועד להיות לי לחותן, שיותר טוב שהקידושין יהיו בטבעת של כסף, כמו שאומרת המשנה בראש קידושין: "בכסף", ואילו זהב נקרא "פירא", כמו בא בוגרואה בבא מציעא דף מד ע"א ואילך. עשיתם בדבריו, אלא שלפני הבריות עשיתי לזוגתי גם טבעת של זהב. ליום יום.

הרבענית קיילא חיטריך, סבתא רבה של הבללה

הרבענית רחל תומארקין

(נפטרה כ"ה ניסן תש"ו)

עם בתה הרבענית קיילא חיטריך

(ד' איר טרס"ח – שביעי של פסח תשמ"ג)

רב יהודה וזוגתו מרת קילא חיטריך (בשלו תשל"ט)

עוד אמר לי אז חותני הרב: המדינה מלאה כתבת בגייסות, אני יודע היכן אוכל להשיג עبورך טלית.

השבתי לחותני: אל דאגה. הנסי עובד כתבת במשרד קטן של ישיבת תומכי תמימים, כותב מכתבי התעוררות לאניש שיתמכו בהחזקת הישיבה. בין הכתבות שתחת ידי,

מצאתי גם כתובת אחת מעיר דובראונה, שם גר חסיד בשם קדר. כתבתה לו שישתדל עבור ישיבת תומכי תמימים, והוספתי: להיות שדובראונה הייתה ידועה בעשיית טליתים קודם המלחמה, אפשר יודע הוא האם יש מישחו המתעסק גם עתה בטווית טליתים. השיב לי החסיד קדר במכtab: אמנס כנ' הוא, אני הוא המתעסק כאן גם עתה בטווית טליתים. אלא שיש לי רק מטווה צמר לבן, ואין לי מטווה צמר כחול או שחור. אלא שהגעני זה לא מכבר מכתב מהרב הגאון הגדול והמקובל בסתרי תורה מהור"ר לוי יצחק שניאורסאהן, הרב אב"ד דעריך יקטרינוסלב, והוא מבקש ממני שאטואה לו טלית רק מצמר לבן, ללא הפסים הכהולים או שחורים, כיון שעל פי קבלה אין טעם למה שעושים קווים בצעב תכלת או שחור.

כאשר קראתי זאת, כתבתה לחסיד קדר: אם להרב הנכבד, לפי דעתו הקדושה, איןנו מרומו בקבלת שץיך לערב בצעב הלבן צבע כחול או שחור – אזי גם אני הקטן מסכים שיטווה עבורי טלית בצעב לבן בלבד, ללא עירוב שום צבע אחר.

ואכן, בטלית גדול שכזו, יכולה בצעב לבן, קיימת מצוות ציצית במשך כמה שנים.

הרבי שמואל זלמנוב: על פי נגלה, וכך היה בטליתות של רבותינו נשיאינו, עושים את הפסים הללו כזכור ל"פטיל תכלת", שאין לנו היום, כאשר היכלתי הוא למעשה בצעב כחול-שחור.

על היכלתי מובא בגמרה שהיה רב מאיר אומר: "מה נשתנה תכלת מכל מיין צבעוניין?", ותרץ: "מןני שהתכלת דומה לים, וים דומה לركיע, וركיע דומה לכסה הכבוד". כך שכל המקאים מצוות ציצית כאילו הקביל פנוי שכינה.

כשגרנו בתל-אביב היו מתלוצחים על תלמיד ישיבה מתנדג, שבמקום להתפלל היה עולה לגג הישיבה בה למד, ויושב שם כשהוא בוהה ברקיע... יום אחד תפס אותו המשגיח ושאלו מי הא. השיבו המתנדג: על ידי הפסים השחורים שבטלית אלו נזכרים בתכלת, שתכלת דומה לים, וים דומה לركיע, וركיע דומה לכסה הכבוד – היינו שכל זה אינו אלא בדומה לדומה ודורש ממש – מה רע בכך שאני מעדיף להתבונן ישירות ברקיע?..

הרבי יהודה חייטרייך: ברצוני להוסיף סיפור נוסף הקשור לחתונת, והפעם על חתונה מלכותית במיוחד:

בקיץ תרפ"ח קיבלתי מכתב מכ"ק אדמו"ר הריני"ץ, ובו הזמנה לחתונת בתו (עם הרבי נשיא דורנו), שנעודה להערך בי"ד כסלו תרפ"ט. בנושא ההזמנה – ראשי

הפרקים שבהן הינו באירועים גדולים שיצרו יחד את המילה "אהוביינו" – היה כתוב בין
השאר:

ובהיות אשר מפאת סבות הבלתי תלויות בנו, אי אפשר להם ולנו
למלאות משאלות לבניינו ולבבם הט' לשמה ייחד בклиוב מקום, כאשר
היא מאז ומוקדם, יואילו נא ידידינו אן"ש אשר במחנים הט', ד' עליהם
יחיון, קבוע מקום מוגבל ומיוחד לבוכנה, באחד הבתים כניסה או הבתים
מדודים אשר יבחנו להתאף שמה כל אנ"ש ומחבבי תורה, במושב
אהובים ורעים, באהבה ואחווה, בחדווה ושמחה. ניב בדרך אהובים
וידידים, גם הרחוקים במקום אבל קרובים ומקושדים בנפש רוח ונשמה,
نعم במיד לאוהבים וידידם הנצחי, חי אתם עם כל מקום שהם,
יברכם השם, ועתעג במיד ל夸ו את ברוכותיהם בכתב.

כאשר קיבלתי הזמנה זו הנה תיכף ומיד עלה בדעתי: להיות שבודאי יש לרב
הוצאות גדולות לרجل החתונה, על כן מחויבים אנו, המקוררים אליו, להיות אחיסמן
ואהיעזר. תיכף ומיד החלטתי אל שלושת האחים לבית ריקמאן – שלום, דובער ולייב –
שניים מהם למדו בליטוואויטש, סיירתי להם על הזמנה וביקשתי שככל אחד יתן
סכום הגון עבור הרב. ר' לייב ריקמאן נתן תיכף 150 רובל, ר' שלום נתן 50, ור' דובער
נתן 100. במשך יום אחד הצלחתי לאסוף 850 רובל!

לקראת סוף השבוע הגיעו חרקוב הרב החסיד ר' מאיר שמחה חן, מזקни
חסידים, ואמר שהוא בא בשליחות כל אנ"ש דנעול לעורר על דבר הצורך לקחת חלק
בחתונת בתו של הרב. מיד קראתי לכל אנ"ש ואברכי התמימים ובפני השליח ר' מאיר
שמח אמרתי שלמרות שכבר עשיתם כל מה שבכחיכי, עם זאת, להיות שבא אורח נכבד –
פטור בלי כלום אי אפשר, כמובן, שלכבוד האורחים יש להוסיף על הסכום שכבר נאסר.

אמרו הנaspersים: להיות שחסיד שכזה בא לעירנו, בקשנו היא שיתוועד עמו
ימים אחדים. כך עבר שבוע בו בכל לילה ישבנו לתוועד עם ר' מאיר שמחה.

אבל אמצעים נוספים שלוח לרבי, לא היו. לפיכך קראתי לאנ"ש שיבואו לביתי
לאסיפה, כדי לברך את האורחים בנסעה טובה, ובאותה הזדמנות ביקשתי שוב להוסיף
על המתנה לרבי. אל ר' לייב ור' בערל ריקמאן פניתי בבקשתה שייגלו את הסכום שנאסר
עד כה, 850 רובל, אלף: ר' לייב יתן 100 ור' בערל יתן 50 – ואם יהיה בכוחי לאסוף עוד
אזור אחיזיר להם بعد הוספותם. הם הסכימו, ואת הסכום הגבוה, אלף רובל, נתנו

לחסיד ר' מאיר שמחה כדי שייהי שליח להולכה. ר' מאיר שמחה עשה זאת, וכתב לרבי שסקום זה נאסר על ידי יהודה חייטריך.

אלה י"ח 1234567

אלה י"ח 1234567

הרב יהודה חייטריך בחוץות שכונת קראון-הייטס
בדרכו לתפילה ב-567, מלאוה בבנו יבלח"ט הסבא הרב צבי הירש

כך יושבים ומתוועדים שבעה מתלמידי התמימים דליובאואויטש, כאשר מחלקו الآخر של האולם המואר מתקרבת אליו חבורת זקנים בעלי מאור פנים, והם עטופים בטליתות כמנהג מקובלית התימנית. כМОבן שמיד מתפנה להם מקום, וראש החבורה, **שיירן ארכך ננזרן ולו עיניים יווקדות**, פותח ואומר:

1234567890 ארכך ננזרן ולו עיניים יווקדות

בשם האל הרחמן! אני הקטן סעדיה בן מנצור למשפחה היל, שמו שמעתי על התועדותכם ביום סגולה זה, يوم ייסוד ישיבת תומכי תמימים ויום כלולות נני החתן חיים ליב בן מנחם מענדל, בן בני ר' משה שי לארכך ימים טובים וארוכים. אמרתי אשקה גני וארווה ערוגתי, והנה היה לי הנחל לנهر ונחרי היה לים. זכות גדולה היא לנו שבני הניל נמנה עם ראשוני תלמידי ישיבת חב"ד במושב ספריא, לימיים כפר חב"ד. ואף היה בין המהנכים המוצלחים של הישיבה, בפרדס הידוע שליד תחנת הרכבת בלוד. אחוי ורבותיי! אמרו חכמיינו "תנו ענייך במשפחה", ואנו הרי ידענו במשפחותכם שהיא הגונה וראואה. על כן ברוכים תהיו ושלומכם הרבה.

ולחתן ולכלת אתן ברכתי, בשם אשר לו הגדולה ומרומם על כל ברכה ותהייה: מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה', בית והון נחלת אבות ומה' אשה משכלה. יהא זה הבניין בשעה מעולה ועונה מהוללה ויד שם ותהייה, דיצה וצהלה, חן וחסד וחמלת מיilio כל שאלה, לכם – החתן והכלת, וכל הקהילה הנkehלה, זרע ישראל עם סגולה.

אמנו ואמנו! – קורא עונה אחורי אחד מישישי הפמלייא, הלא הוא הרב חיים הכהן שרובי, אשר בתו – מרת תמר תהפי – היא סבתו של החתן, אשר נקרא גם על שמו. הרב חיים, תלמיד חכם מפורסם ומנכבדי העדה, מוסיף אף הוא את ברכתו לחתן וכלה:

בשם רחמן, נשישו ותשמשו וכשושן תפארתו, ובשם ה' תבנו ותצליחו! ויתקיימו בכל עתירות אהובים, לשם ולתפארת ולתהייה, ככל ברכות הפיאות אהוב-תומך מהר המור אשר נתן לנו מורשה, ביום זכאי וסגולת של תומכי תמימים!

ואילית חן בಗלות תשומני, בהיכל בת מלכים הכבודה, ושלומי לב ברוב שלום תשופב, בני איש תם סגולת אב המוני. ואני בתוך גולה פעמי צוללים, תוך שעריו ציון אשר הם נהלים. בין עדת קודש בשירה חובה, חתן וכלה בחופה נכללים. שלום ננהר לעדתי ינהר, זkan וגם בחור וכל העוללים!

ועתה רבותיי, הצלרכו אף אתם בברכות ונענה אמן אחורייכם.

אוצר החכמה | אוצר החכמה

1234567

אוצר החכמה

אוצר החכמה

שני האחים, הרב משה הילל והרב שלום דובער גורוקוב יהיו

mobilyim at avi ha'hatan, R' Menachem Mendel Shi, b'yom chofato - Y' Alul Tshma' b'

מכתבינו תעודת

ללא פגיעה לאם

הנרגה של פסח

שבץ ועומר צוף אמרים. בברוך מאיר,
סמו השוקם, מדרשת שוקם. רבבי הפסחים
וחדרם, בעמק רוחב מיניהם. רבים ברוחם
ובתרום. סכני נסכים. רביה לאלהם חיים
המאירים בשפטם.

צוף אמרים

סוד הסדרות. הסוגת הצלחתם של
משות רוחם כהאריך זי קלינטן
ברוקט-דרמן.

פערם, פערם, פערם. פערם פערם. פערם.
פערם. פערם. פערם. פערם. פערם. פערם.
פערם. פערם. פערם. פערם. פערם. פערם.

ווארשא

פערם. פערם. פערם. פערם. פערם.
פערם. פערם. פערם. פערם.

לסיע ביד הרב הניג להוציא ספריו לאור,
כי המסייע לה הוא מומכי אודיטא,
בקשה לנדיי עמו לקביל ספרו בספר
פנימיות.

בעה'ה יומן כי שבת טרפ'ן לפ'ק.
אברהם אבלי חכמו ראפו-פורט
אברהם קיעין.

ראיתי אותו לאייש המודעות, בגל ות
יחברנו כה' הנור בככל הטוב ברוגז.
ש. ולמן באדמונ רשב' זכהה
שניאורסahan מהאל.

הסבירות רבה של חרקוב, הרב אהרן תומארקין, להגדה של פסח 'צוף אמרים'

נדפסה לראשונה בביאליסטוק טרפ'ג, ובמה גם הסכמת אביו של הרב נשייא דורנו (שהוזכרה
בשיחת ליל ב' דח' פתשח'י, לקוטי שיחות תלך ג' ה'ה' 1016: "קדום חג הפסח הביאו לי הגדה
שיש עלי' הסכמה של אבמו ר' ז'ל")

לפנינו צילום (מקוטע) ממהדורות ואראשא טרפ'ד (שהוזכרה בהערה ללק'ו"ש שם)

הרב אהרן תומארקין: על הפסוק "לא ימושו מפיך ומפי זרעך זרעך"
וגו", דרשו חז"ל: "תורה מחרצת על אכסניה שלה".

נברך איפוא את החתן והכלה שימשיכו נאמנה בדרך מסורת אבות, לצפירת
תפארה בתוך עמיינו.

כפוהאי

האמת' גיתן ליכתב ולהגיד בשער כת

רבנן לאדם ישרו, היה המכובן
הרב ר' משה חיים קלינטן מכבריקס
דלייטא אשר סיבת כל הסיבות שבב שיחיה
אייה זון בחארקוב ובזה הכרתיו לאיש יקר
ומזמין ורב פעלים שאוף וקיין הרבה
תורות ושיחות גאנונים וצדיקים ומעשים
פוברים שליהם ועשה מהם היבורים יקרים
מאד, מהם שבאו בדפוס ומהם שרצוינו
הטוב להפיקם בישראל השיחת' היה בזורי,
ובכרטס הוא משתדל עתה להביא לבית
הડפוס את הספר צוף אמרים על הנודה
של פסח אשר אקוח שרבים יתנו מהספר
הגביל ועודם בקסם בילעם, כי לא נראה
עדין כבורש הוות, וכיודה וודע לריא
קאתינו להעיד על האי גברא וספריו כי
כגאו חן בעני מאד והרבה קראטי בספריו,
ואני חפה שחשית' יהיה בעזורי מהביבאים
לבית הדפוס ואו אשט איה עברים בקסם
סלא, אך דא עקא אשר מטה ידו ואין
לאל ידו להוציא לאורה, ע"כ עתירתי Mata
בדיבי ישראל שיעורו להרב הגיל ולקיים
פארזיל גולדו משל אחיו ובזה יקימו
החוות ותורה.

כ"ז המדבר לכבוד התורה ולמדיות
יום ד' לסדר ויקרא ער'ה נין
שנת טרפ'ב פה חרקוב.

אחרן תומארקין, מלפנים
בחאטיספק ובשוינצאן.

רומים, וכבר יש תה'י הרבה מכתבי
ההה מרבניים וגאנונים אמרבים בשבת
היא, וגם האיש בעצמו מצין לטוב בכל
שים וסטלא בכל יקר וסגולת, ע"כ
תתמן בידו שיזבאי מחברתו לפועל,
ברכת כל טוב לתומכיו ומקביו
ונדרושים לטובתו.

ט'וב איר התרכזג, בריסק.
אם יצחק זאב באטריך הגאון
חסיד רשכבהג' מון חיים הלווי
זוקלאהיה סלאו-ויזיץ.

ב המכובד מווית משה חיים ני'
קלינטן סבריקס דלייטא
דר זה אויו שנים בפה מסיבת הנולת
תגלה עם אוחבי טפלכי ליטא, במשן
בפה הכרתיו לאיש חשוב ויקר
בתורה ויר'ש חבר תבורים מהוכמים
אייז מהם כבר יצאו לאור, ותרבה
יעודם את בכתובים המוצאים חן בעני
וואיהם, עתה נשא לבו לרביה אל
ת הדפוס הגודה של פסח עם פירוש
אמרים, שאוף וקיין מגאנוני וקדושי
לא אף ידי תכוון עמו שיפוצו ע"פ תבל
תקותי חזקה שרבים יתענו בזאתו
ואחלתו נא טורי לא במתנדבים
להוחץ ולעטט בצד שיכל להוציא
ז נחפץ אף געימ, ולקביל ספרו ביצן
ופסם יחתת.

דבר לכבוד תורה ולומריה,
בכם תפאר לפק יעקטפעידיגלאו.
לו' יצחק שניאורסאהן,

הרב אהרן תומארקין

מ'רשימות דבריהם של הרב יהודה חיטריך

עם הגהותיו

וכן בשנת תרפ"ז בא התמים הרב ר' מאיר גורקאוּן, לחתונתו בחרכוב, חצי שנה דר אצל חותני הרב אף שהי זה אחר חתונתי, ונתרבתה המשפחתי, ט"מ מצאו פנה גם עבورو וווגתו, עד אשר מצא מקום לעבודה, ולדירתה.

המעשים הטובים של חותני רבו כמו רבו, ואי אפשר להעלות על הכתב, כל הפרטים, ופרטיו פרטניים. זוכתו תעמדו לו ולזרעו אחרים.

אלו שבאו מחרקוב לנ"י, ספרו, שבעת שהממללה הסובייטית סגנה את בית החיים שם מצא את מנוחתו חותני הרב, חותם ט"ס חתונת נמצאו ידידים שהעבironו את שלו לבית החיים החדש, ועוד של כמה ייחידי סגולת, תנכ"ה.

ברך
בן ציון

חוותני התמים הרה"ג הרה"ח מהור"ר אהרן תומארקין, אביו החסיד ר' בנימין תומארקין מעיר דאקשין הי' ננד' הרה"ח מהור"ר בנימין קלעצקער, מחסידי ב"ק אדמור"ר הקן.

שופר הולנדי
חוותני הרב ר' א תומארקין הי' טראשוני תלמידי תועית באשר נתפסה, ושנים אחדות לטד בזעבון, כאשר נשלו תלמידים מהישיבה להתחנן ע"י המשפע החסיד המפורסם ר' שמואל גורנש אסתהמאן. לאחר זה שהמשפע הרש"ג נתקבל המשפע בליבא אוטיש בא חורה לילובא אוטיש, חחת השנתה גשנich הרה"ג החסיד ר' זאב ואלף לעויטין חתנו של הרה"ח גרשון דובעד מקליימאווטש.

בשנת תרס"ז התהtron עם חוותני רחל בת השו"ב המפורסם וחסיד מהור"ר ישראל האנאווטש שו"ב בעיר גלבאקי פילד וילנא, אחרי שנים אחדות שהי סטוק על שולחן חוותני, נתקבל משלחת רכנות בעיר באכניין דפלק וויטענסק.

שופר הולנדי

אוצר החכמה

1234567

היה 7234567

אוצר החכמה

1234567

היה 7234567

הרב אליעזר דבוסקין ("ציצערסקער"): ויהיה זה לנו, אבותיהם התמים, לרוב נחת ועונג אמיתי!

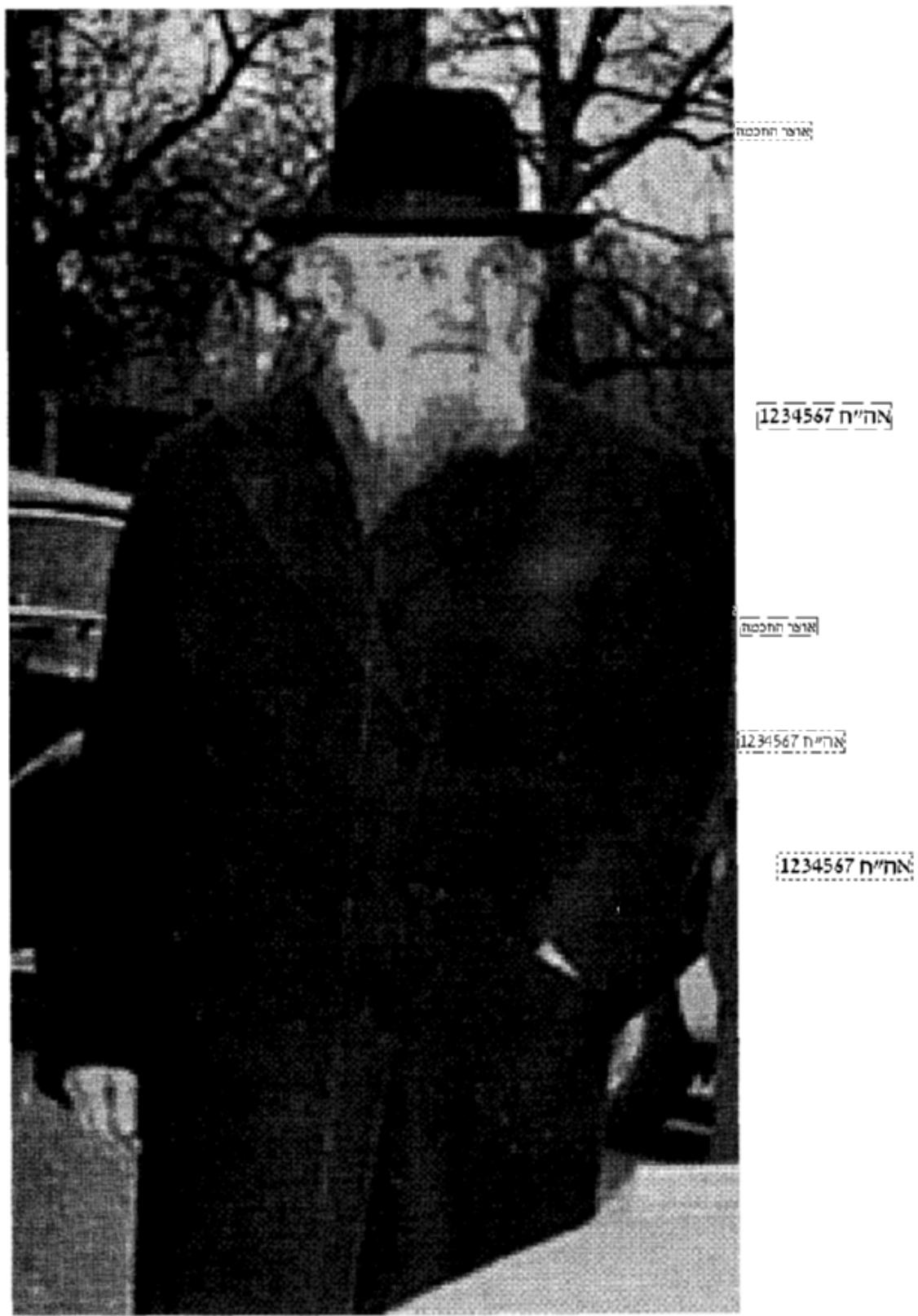
הרב ישראל לויין ("געולער"): ולוואי שההשפעה מהתוועדות זו תהיה אכן באופן של "כאדראָס", מהפכה של קדושה, מצד גודל השמחה והריקודים ב"שטורעס" הכי גדול, כראוי ליום התנישות תומכי תמים.

ובפרט שנמצאים אחרי החופה שנערכה בחצר קדשו, 770, שיהיה זה כפתגון נשייא דורנו: "אוֹ סְעוּעַן סְעוּעַנְטִי גֵּיט כְּאָדָרָאָס", ובמסיבת החתונה של צאצאי שבעה מתלמידיו התמים דליובאואויטש, הרי זה ענבי הגפן בני אבנן, דור ישרים יברוך במלוא מושג המלה!

הרב ישראל געולער

תמונתו الأخيرة

רב מאיר גורקוב

רב מאיר גורקוב: והעיקר, שהתוועדות זו הקשורה ליום ההולדת של תומכי תמימים, תשפייע התערורות קדושה על כל המשתתפים בשמחתנו, ובפרט, אלו שלמדו בתומכי תמימים, או שקיבלו השפעה мало שלמדו בתומכי תמימים, לצעוד בדרך שקבעו מייסדי הישיבה, להחיש את ביאת מישיח צדקנו על ידי "יפוצו מעינותיך חוצה".

הרב שמואל זלמנוב: לפני 55 שנה כתב קיבלתי מכתב מהרב נשיא דורנו, ובਮכתב זה, לאחר שפרש בשלומו של אחד מבניי, ביקשתי:

למסוד לו ברכתי, אשר יזכה הש"ת להשתמש בהכחות העפונים בו,
מורשת אבות דגש אל"ש, להביאם אל הועל ולהשפיע על כל סביבתו
בנ"ל מעזה ותורה או ומאור שבתורה זהה תורה החסידות.

— וברכה זו רצוני למסור לצאינו, ובמיוחד לחתן ולכללה ביום חתונתם, יומן זכי ט"ו אלול.

הרב שמואל זלמנוב, תל אביב תש"ו

הרב חיים אליעזר קרסיק: ותודה גם לכל האורחים, מקרוב ו מרחוק, שטרחו
ובאו לברך את משפחותינו בברכות מאליפות מנפש ועדبشر. ונברך אותם בנוסח שהיו
רגילים בו בליבאוויטש: "דער אויבערשטער זאל העלפון, איז דורך אײיך זאל זיך
אויספֿרִין די כוונַה האמִיתִית".

הרב חיים אליעזר קרסיק

ואסביר: בישיבת תומכי תמימים ליוואויטש, כשהיו רוצים לתאר מעלותו של איש תלמיד, ובפרט שכבר יצא מכותלי הישיבה והסתדר בחללו של העולם, אזי לאחר כל שבחו שאמרו שלא בפנוי, היו מסכמים בתמצית במשפט אחד: "ער האט אויסגעפירט די כוונה".

כי כל אחד ואחד שהתחנן ליוואויטש, היה חרות במוחו וקבע בלבו שעיל כל אחד ואחד הוטל תפקיד שעליו למלאותו בימי חייו שניתנו לו. אם עשה זאת, הרי שהשלים את הכוונה האמיתית ששבבילה נוצר, אך אם חס וחלילה לא עשה זאת, אזי כל יצירותו הייתה במקח טעות לגמרי, והרחמנות גדולה עליו ועל חלקו בעולם.

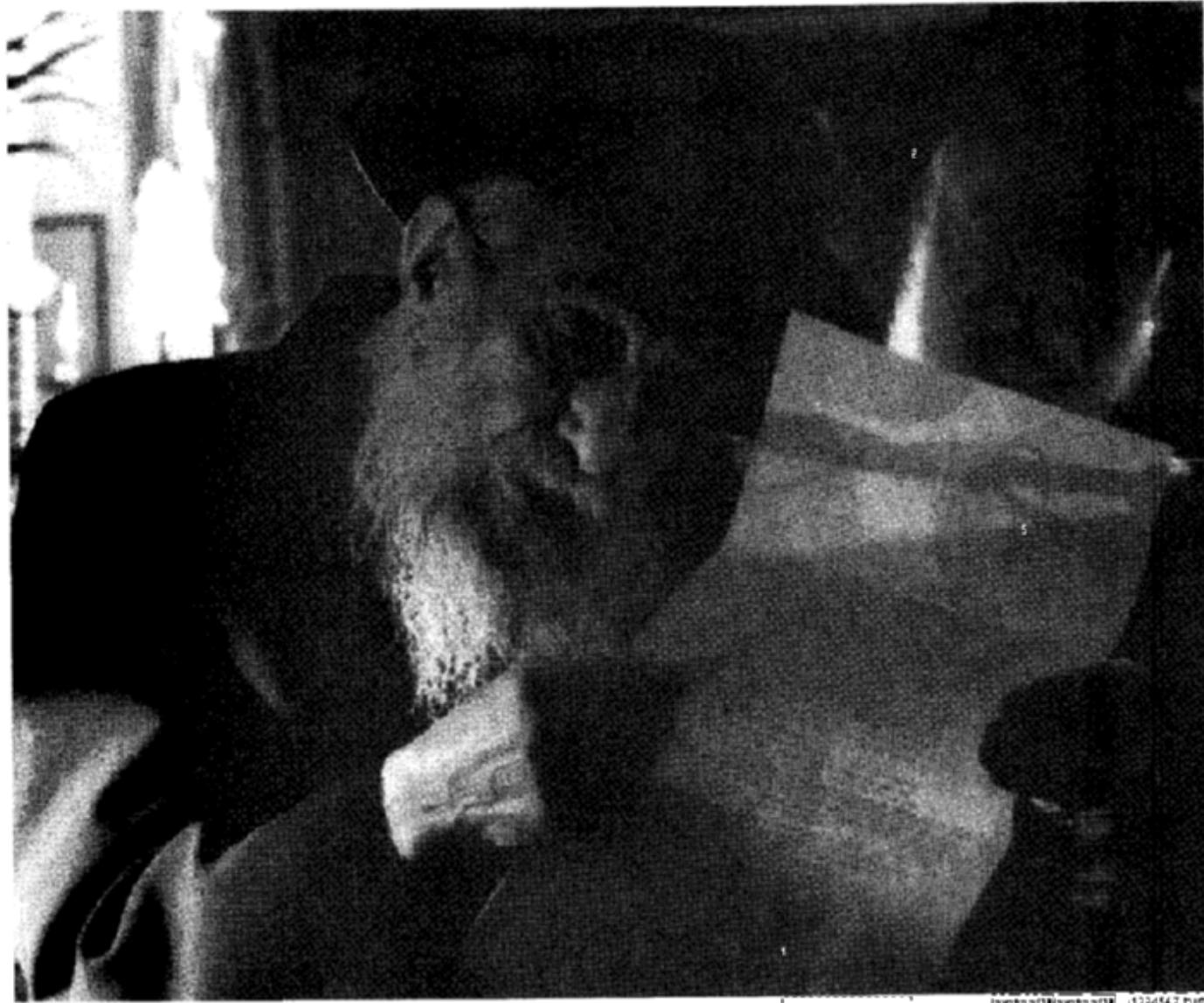
ולכן, בעודם ייש המברכים איש רעה בדברים פשוטים: ה' יתברך יצlich לך בכל אשר תפנה, בפרנסה מרובה בבני חי ומזוני. או שיש המוסיפים בברכתם: שתוכל להתנהג בדרך התורה והמצוה ותחנן בניק בדרך המסורה. וכיוצא באלו הנוסחים,

הנה ליוואויטש, נוסח הברכה שככל אחד יוכל לעצמו, בעת התוועדות של שמחה או חשבון הנפש, או בשעה שנפרד אחד מחבירו או בשעה שתלמיד אחד יצא מכותלי הישיבה לחללו הריק של העולם, היה: "דען אויבערשטער זאל דיר העלפון דו זאלסט אויספירון די כוונה". או שהיו אומרים: "דען אויעברשטער זאל העלפון או זורך דיר זאל זיך אויספירון הכוונה האמיתית", וכיוצא בנוסחים אלו.

כאשר הכוונה האמיתית היא זו שקיבלו בהדרך מהמדריך האmittiy, המשא רבינו שבכל דור ודור שהוא המלמד דעת את העם, שאצלנו הוא הרבי מליוואויטש, שככל דבריו קודש, אך ורק לפי עצתו והדרכתו הכוונה יכולם להשלים את הכוונה האמיתית. לחיים!

הרב יהודה חייטרייך: לפני כשנתיים, בשלתי ימי בעלמא דשפלה, בעת חתונת נינטי קיילא שוחט – אחותה התאומה של הכלה דנן – לאחר שנתכבדתי בברכה תחת החופה, בחצר קדשוño 77, הוסיף ואמרתי בהאי ליישנא:

מזל טוב די אלע מחותנים. זאל דער אויבערשטער העלפון זאל זיין א גוט יהוד, און זאל זיין שמחה ושותן, און אין גיכן טאנצען אין ירושלים הבניה, און מזאל אלע זוכה זיין צו בית המשיח, און מזאל פטור וועגן פון דעם יען הרע. מזאל זיין אידן ווי עם דאך צו זיין אלע, און ביז משיח וועט קומען זאל זיין אויך גוט.

אוצר החכמה

1234567

אה"מ 1234567 הרב יהודה חיטריך, בגיל 104, קורא מכתב של הרב נושא דורנו

ומשמחת חתן וכלה יהיה רצון שנזכה במהרה לקיום הייעודים: "הקיימו ורננו שכני גפר"; "עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים ואיש משענתו בידו מרוב ימים. רחובות העיר ימלאו ילדים וילדים משחקים ברחובותיה"; "עוד ישמע בהרי יהודה בחרוכות ירושלים, קול חתן וקול כלה, קול מצהילות חתניים מחופתם, ונערות ממשתה גינטס" – ותיכף ומיד ממש.

– אמן ואמן!

"עטרת זקנים בני בנים, ותפארת בניים אבותם"

אוחזת 1234567

אוצר החכמה 1234567

אוצר החכמה

סבא וסבתא רבה של החתן

הרב ניסן אייזיק ב"ר רפאל אנדרוסיידר (נולד ב' תמוז תרס"ה – נפטר י"ז ניסן תנש"א)
וזוגתו תבלח"ט מרת חנה (לבית שאנא)

אוצר החכמה

אוחזת 1234567

בחתונת הילל-גורקוב, י' אלול תשמ"ב

הרבי רפאל אנדוריסיער וזוגתו מרת חנה שרה

אוצר החכמה
אחים 1234567

אחים 1234567 אוצר החכמה

**הרבי יוסף לוי שאנא וזוגתו מרת רחל לאה
(הוריה של תבלח'ט מרת חנה אנדוריסיער, סבתא רבה של החתן)**
הרבי יוסף לוי היה שוחט ובודק, תלמיד חכם שעבר על הש"ס כנמה פעמים
מחסידי גור ומקורב לשפת אמרת'
נולד יג אלול תרל"ט – נפטר ט"ז תמוז תש"ב

לזכות

החתן התמימים הרב חיים ליב שי

והכלה חנה מיכלא תחיה

הלל

לרגל נישואיהם בשעתומו"ע

יום רביעי ט"ז אלול ה'תשס"ז

בכבוד

נדפס ע"י הוריהם

מנחם מענדל ופייגא רחל יהיו הלל

ישראל ושרה יהיו זלמנוב

זקניהם

הרבי משה ומורת תמר יהיו הלל

הרבי שלום דובער ומורת לאה יהיו גורקאוו

מורת חנה תחיה אנדרוסיינר

הרבי זאב וואלף שי זלמנוב

הרבי צבי הירש ומורת רבקה יהיו חיטרידיק